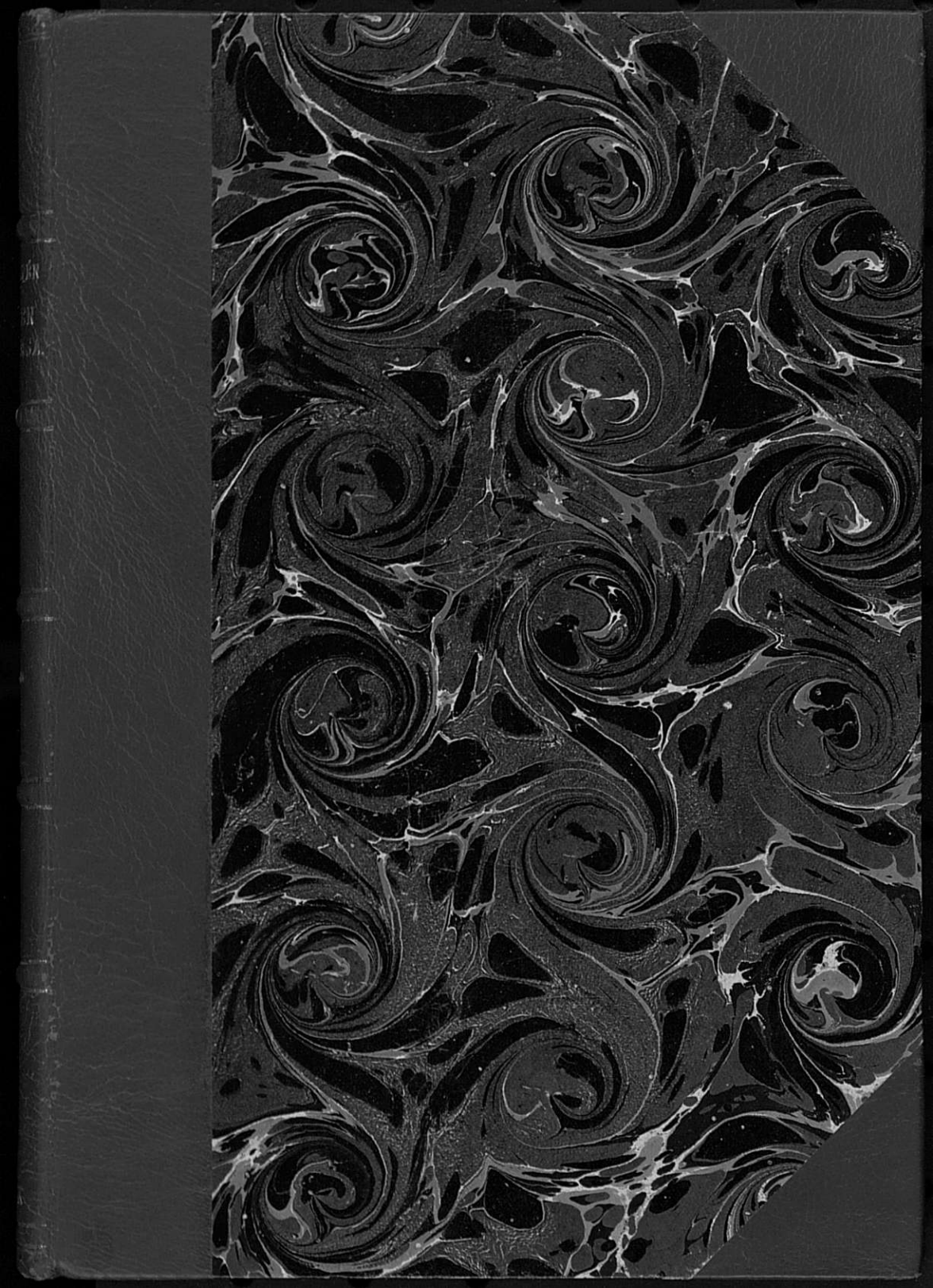

BIBLIOTECA · UNIV · HEL
STUDIORUM SAPIENTIS

ERNST LAMPÉN

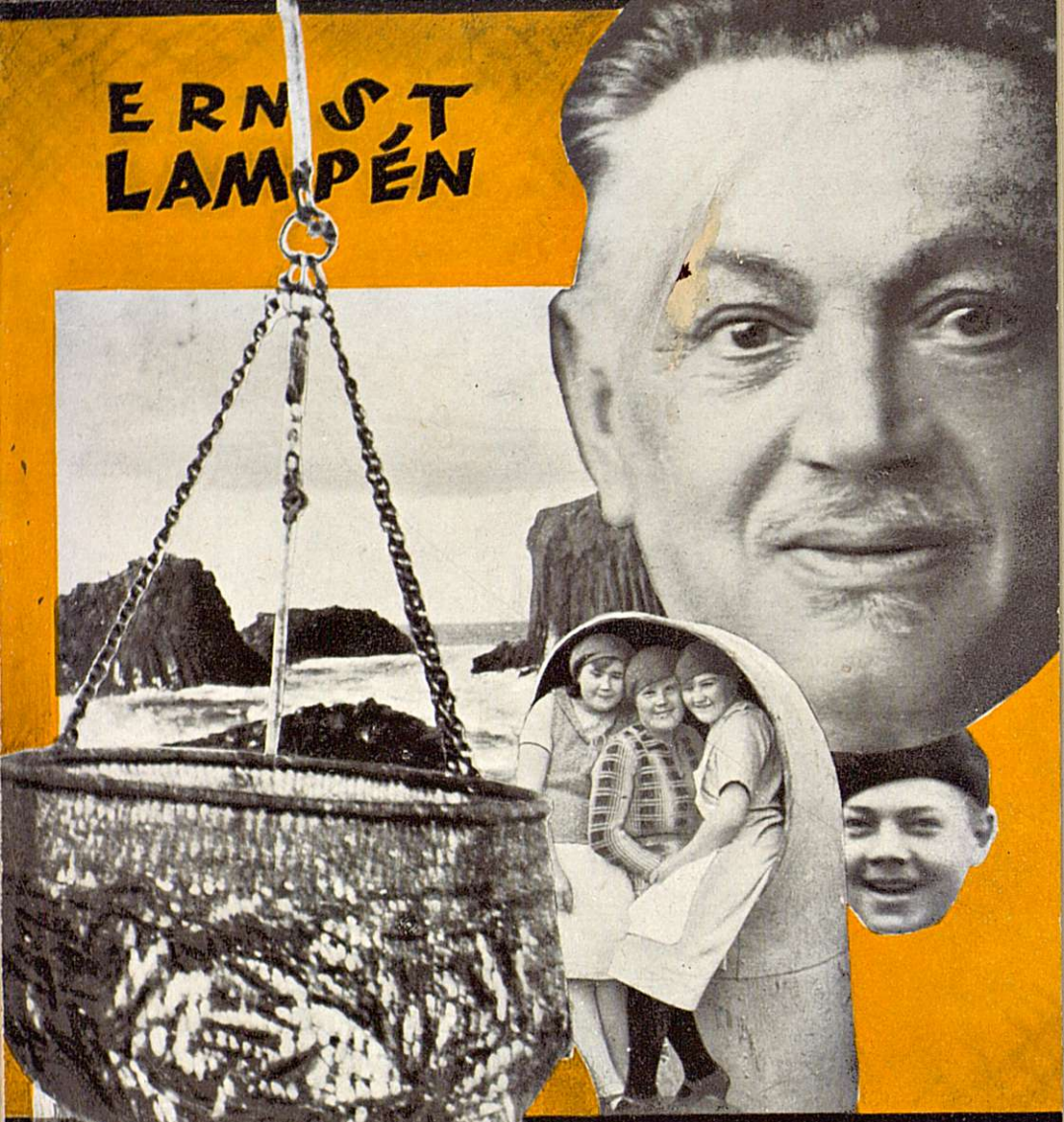

SILLIEN

KIMPUSSA ISLANNIN VESILLÄ

OTAVA

SILLIEN KIMPUSSA
ISLANNIN VESILLÄ

ERNST LAMPÉN

SILLIEN KIMPUSSA ISLANNIN VESILLÄ

ELFVINGIN KALASTUSLAIVUEESSA

★

59 KUVAA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1931

KONSULI H. A. ELFVING.

Vaikka konsuli Elfving onkin paljon liikkunut liikealoilla ja vaikka hän onkin jo täyttänyt 44 ikävuotta, on hän suurelle yleisölle verraten tuntematon henkilö. Liikemies tunnetaan hyvin liikemiespiireissä, mutta muulle yleisölle hänen henkilönsä jää enemmän tai vähemmän varjoon. Sentähden koetan lyhykäisyydessä hahmotella tässä hänen tähänastista toimintaansa ja hänen luonnettaan.

Elfvingin kotipaikka on Hangossa, jossa jo hänen isänsä harjoitti liikettä. Tästä on suuri yleisö päässyt siihen luuloon, että hän on synnyltään ja suvultaan hankolainen ja lisäksi, nimestä päättäen, ruotsalainen kieleltään ja mieleltään. Täydellinen väärinkäsitys. Elfvingin suku on vanhaa pohjalaista perua. Merellä hänen esi-isänsä ovat liikkuneet niinkuin niin monen pohjalaisen suvun jäsenet tekivät 1800-luvun alkupuoliskolla. Oulun, Kokkolan ja Pietarsaaren porvarissukujen nuorukaiset syntyivät merimiehiksi, leikkivät ja kasvoivat laivojen kansilla, ja ne, jotka eivät hukkuneet valtamerillä nuorella iällä, pistivät kapteenin lakin päähänsä. J. L. Runeberg syntyi isän ollessa merillä, ja isän ja pojan tuttavuus solmittiin vasta sitten, kun poika oli kolmen vuoden vanha. J. V. Snellman syntyi suorastaan isänsä kuljettamaan alukseen Tukholman laiturissa. Elfvingin suvun jäsenet muinoin seurasivat

Konsuli Elfving lempihommissaan.

samaa esimerkkiä, läksivät merille ja kuolivat kapteenina. Isoisä haaksirikossa merellä.

Elfvingin setä syntyi merellä ja oli 2:n vuoden vanha, ennenkuin ensi kertaa astuskeli kovalla maalla. Lienee hän, joka on sepittänyt laulun:

Merellä olen minä syntynyt
Ja laivalle olen minä luotu.
Tääll' on pojan ristiäiset
Laivan kannella juotu.

Konsuli Hemming Elfving on syntynyt Oulussa heinäkuun 2 p:nä 1887. Hänen äitinsä oli Margareta Kerola. Konsuli Elfving kuuluu olevan äitinsä kuva ainakin mitä luonteeseen tulee. Siis repäisevää pohjalaista sisua on hän perinyt ja sitä hän on kehittänyt huippuunsa saakka. Merimies-henki hänessä on vanhaa perua. Merelle hänetkin ovat veret vetäneet. Liikkeittensä ohella ja uutteran aherruksensa loma-aikoina hän on ohjannut huvipursiaan milloin omilla rantamilla, milloin kilpapurjehduksilla kaikissa Skandinaavian maissa. Monta ensimmäistä palkintoa hän on nykäissyt, harvoin jäänyt täysin ilman. Onpa hän ulottanut retkensä kauas kotirannoilta aina Lätäkön taakse Amerikan kilpailuihin. Siellä hänen kuulu aluksensa Merenneito on menestyksellä kilpaillut Kultapokaalista. Koko purjehtiva maailma hänet tuntee paremmin kuin suuri yleisö Suomessa. Tanskan innokkaasti purjehtiva

kuningas on hänen vanha tuttavansa ja kilpailijansa tanskalaisissa regattoissa. Elfving on ottanut kalastajalaivueelleen oman tunnuslippunsa. Se on isoisän harvinaisen koristeellinen parkkilaivan lippu, mustan punainen risti valkoisella pohjalla kirsikanpunaisine reunoineen sen ylä- ja alaosassa. Tämä merkki hopeassa jaetaan niille, jotka uutteruudella ja menestyksellä ovat suorittaneet tehtävänsä Elfvingin laivueissa.

Rouva Inge Elfving. Syntyjään vilkas tanskatar.

Elfvingillä on tavattoman vilkas mielikuvitus. Ei niin että se kohdistuisi runouteen tai kirjallisuuteen, niinkuin kapteenin pojassa J. L. Runebergissa, tai filosofiaan niinkuin kapteenin pojassa J. V. Snellmanissa. En luule että Elfving on sepittänyt yhtään runoa, vaikka hän onkin kaksi kertaa ollut rakastunut, nykyjään monen lapsen isä kahdesta avioliitosta, enkä luule, että hän on kirjoittanut yhtään novellia — hän kammoksuu kirjeittenkin kirjoittamista — ei, hänen mielikuvituksensa liitelee yksinomattain liikealoilla. Ei mikään liike ole hänelle vierasta. Mielikuvituksensa avulla hän äkkiä perehtyy aivan vennonvieraitten liikkeitten salaisimpiinkin soppiin. Kukaan ei saata arvata, kaikkein vähimmin hän itse, mille liikealalle hän vielä heitäksen, ennenkuin sulkee siniset silmänsä viimeiseen uneen. Mahdotonta on tässä lyhyessä hänen elämänsä ja toimensa hahmottelussa seurata kaikkia hänen loikkauk-

siaan liike-elämän alalla. Koetan tässä vain mainita ne, jotka minä tavallisena Suomen kansalaisena olen henkilökohtaisesti tullut huomanneeksi ja joitten kanssa olen suuni ja korvieni kautta joutunut kosketuksiin.

Yhteen aikaan söin yksinomaan Hangon keksiä. Elfving oli näet rakentanut suurenmoisen keksitehtaan Hankoon. Liike menestyi hyvin, mutta siitä Elfving kumminkin luopui, sillä eräs toinen mahtava liike maassamme halusi sitä omakseen ja saikin sen pulittamalla rahoja pöytään.

Moni kait muistaa Elfvingin margariinin. Luettiin lehdistä, että margariini on erittäin terveellistä syödä, että se sisältää helposti sulavaa rasvaa kookospähkinöistä ja muistaakseni sekä a-, b-, c-, että v-vitamiineja. Elfving rakennutti Hankoon margariinitehtaan. Saarnattiin, että taloudellisesti kannattavampaa on syödä huokeaa margariinia, ja viedä kalliimpi kotimainen voimme ulkomaille. Kyllä kait tämä ajatus on oikea, jos vain todellakin voi on niin hyvässä hinnassa, että sen ja margariinin hintojen erotus on melkoinen. Samalta ajalta kuin margariinitehdas on myöskin rinkelileipomo Viipurissa, jonka tehtaan tuotteet koristavat meidän pöytäämme täällä S/S Petsamon salongissa. Monen muun herkun ohessa.

Onhan vallan paikallaan, että me suomalaiset tulemme omillamme toimeen. Mitä moukkia me enää olemme, että emme kykene valmistamaan yhtä hyvää tavaraa kuin muutkin Euroopan kansat. Mitä lypsylehmiä me olemme saksalaisille ja englantilaisille, jotka vaatettavat ja ruokkivat meitä omilla tavaroillaan ja omilla rehuillaan, kun kerran itse kykenemme niitä valmistamaan. Eihän saksalaiset eivätkä englantilaisetkaan saa kaikkia raaka-aineitaan kotimaastaan paremmin kuin mekään. Mutta he kuljettavat raaka-aineensa muualta ja valmistavat niistä tavaroita kotimaassaan. Tehkäämme mekin samoin!

Tämä ajatus on yhtä yksinkertainen kuin se jo meillä alkaa olla yleisesti tunnustettu. Sen Elfving on asettanut kaiken toimintansa a:ksi ja o:ksi. Hän juuri kyllästyi syömään englantilaista keksiä ja häntä harmitti se, että meidän rahamme valuu syyttä suotta ulkomaille. Ei hän sietänyt sitä, että ulkolaista margariinia ahmittiin meillä, kun sitä saattoi kerran valmistaa kotimaassakin. Mikä etuoikeus venäläisillä oli leipoa meidän syötäväksi omia rinkeliään? Nämä ajatukset eivät antaneet Elfvingin mielikuvitukselle päivän lepoa, ei yön rauhaa. Päästäkseen näistä vaivaavista ajatuksista hän päätti ryhtyä ripeihin toimiin. Ja niin nousi tehdas tehtaan jälkeen pystyyn, ja monilukuinen työmiesjoukko sai työtä ja toimeentulonsa niistä rahoista, joita Suomen kansa maksoi tehtaan tavaroista.

Samalla kiinnitti Elfving huomionsa siihen, että me täällä Suomessa syömme liian paljon säilykekalaa. Eiköstä meidän omat kalamme kelpaa panna säilykkeihin. — Tuumasta toimeen. Hän tutkitutti ammattimiehillä kalojemme ravintoarvoa. Tulokseksi tuli, että esim. meidän kilohailimme on mainio säilykekala. Rasvaisempi kuin norjalainen samanlainen. Elfving kiinnitti huomionsa Saimaan muikkuunkin. Mutta tämä huomattiin sopimattomaksi säilykekalaksi. Elfving väittää, että tutkimus antoi sellaisen tuloksen, että muikun liha sisältää pelkästään vettä. — Tätä nyt omasta puolestani en ota uskoakseni. — Sitäpaitsi Elfving sanoo säälineensä savolaisia. Milläs he saisivat kalakukkonsa täytetyiksi, jos hän pistäisi muikut purkkeihinsa. Kalakukon ihailijat saavat riemuita tästä tutkimusten väärästä tuloksesta, sillä nyt on kalakukko pelastettu ihmiskunnalle. Tuo ikivanha suomalainen kalapasteiji, saksalaisten neuvoma vanhoille itäsuomalaisille, jonka voittamaton etu on se, että kalanruodot sulavat nautittavaksi möyhyksi, ruoto, joka kuuluu sisältävän

parasta ainetta ihmisen järjen piristämiseksi. Muikun ruodostako savolaisten sutkautuskyky?

Tutkimusten tuloksena oli, että Elfving perusti Hankoon säilyketehtaan, joka toimii täyttä hyrkyä.

Mutta Elfving huomasi myös, että silli on rasvaisempi kala kuin silakka, joka parveilee meidän rannikoillamme. Lisäksi hän tiesi, että Jäämeren silli on rasvaisin kaikista luojan luomista silleistä. Entäpä jos mentäisiin sinne, välähti hänen päässään. Elfving ei virkaile kauan. Hän rupesi varustamaan laivuetta Jäämeren retkiä varten. Siellähän oli Islannin pohjoisrannikolla parhaat sillinpyyntiseudut. Oli kylliksi lääniä kenen tahansa kalastella, sillä meri ei kuulunut kellekään, toisin sanoen, oli kuin väljänmetsä meillä Suomessa, jossa kaikki saavat käyttää karjojaan. Siksipä myös näillä ulapoilla suomalaisillakin oli oikeus koetella onneaan yhtä hyvin kuin norjalaisilla ja muilla kansoilla. Olihan meillä lisäksi osuutta Jäämerellä, meillä kun on rantakaistale Petsamossa Jäämeren ääressä.

Viime kesänä Elfving lähetti ensimmäisen oman laivueensa Islannin kalavesille. Siihen kuuluivat emälaivana Astraea ja apulaivoina Suomen Lokki, Kalapoika ja Kalatyttö. Laivue saapui Jäämerelle heinäkuun puolivälissä ja kalasteli siellä puolitoista kuukautta. Saalis oli hyvä, yritys onnistui, ja sentähden päätti Elfving jatkaa ja suurentaa tätä liikettään. Laivue oli osoittautunut liian pieneksi, jonka tähden Elfving osti kaksi laivaa lisää. Rivakkana miehenä hän otti aimo askelen eteenpäin ja osti Englannista rahtialuksen, joka kantaa 7,200 tonnia. Se on suurin kalastaja-alus, mikä milloinkaan on liikkunut sillinpyynnissä. Kaikki uudenaikaisimmat koneet on hankittu laivaan. Se ei siis ole ainoastaan suurin laiva, mutta on samalla parhaiten varustettu. Näistä varusteista tulee myöhemmin puhe matkakertomuksen yhteydessä. Laivalle hän

antoi nimeksi Petsamo, sillä alleviivatakseen, että mekin kuulumme Jäämeren asukkaihin. Sen kyljessä lukee Suomi 5, sillä se on 5:s Elfvingin Jäämeren-laivoista. Ja kuudes hänen laivoistaan on nimeltä Ukko-Pekka ja se on Suomi 6. Voimme ja rohkenemme sanoa, että on se nykyisen presidenttimme täysi kaima. On ehkä yhdennäköisyyttäkin olemassa kaimasten välillä, sillä Ukko-Pekka vaikuttaa kovin vakavalta ja luotettavalta laivalta. Merimiehet väittävät, etteivät mitkään hirmumyrskytkään saisi sitä alusta kaatumaan eivätkä mitkään jäät sitä murtumaan. — Tällainen on se laivue, joka kesäkuun 15:ntenä päivänä lähti Hangon satamasta merta kyntämään Jäämeri päämääränään.

Konsuli H. A. Elfving S/S Petsamossa.

Elfving kuuluu niihin harvinaisiin ihmisiin, jotka elävät vain tulevaisuudessa. Nykyisyyskin on hänestä ainoastaan astinlauta, josta ponnahdellaan tulevaisuuteen. Menneisyys taas vain paksuinta Jäämeren usvaa, jonne ei kannata tuijottaa. »Etehen elävän mieli, kuoleva taakseen katsokoon!» Se on Elfvingin maailmankatsomus ja ohje. Realiteetit ovat hänestä kaikki kaikessa, aatteet ja näkymättömät seikat aivan toisarvoista laatua. Suomalaista lyseota käytyään Helsingissä on suomenkieli ja suomalainen luonne

hänelle tuttuja lapsuudesta saakka. Asuvana Hangossa hän on täysin perehtynyt sekä ruotsinkieleen että ruotsalaiseen väestöömme. Hänen työläistensä joukossa tapaa yhtä paljon suomea puhuvia kuin ruotsinkielisiä. Kaikki kielelliset vieromiset ovat hänelle varsin vieraat. Kieli ei merkitse hänelle mitään, työtaito ja työhalu ainoa määräävä työmiehen valinnassa. Elfving on siis täysin amerikkalainen tyyppi liikemiestemme parissa. Voisikohan olettaa, että tämä piirre hänen luonteessaan on vaikuttanut sen, että hän yrityksissään, rohkeimmissakin, tähän asti on onnistunut. Kun seurustelen Elfvingin kanssa, johtuu usein mieleeni, mitä Henry Ford sanoi eräälle suomalaiselle haastattelijalle: »heittäkää hiiteen se suomalaisuus, opettakaa kansakouluissanne englannin kieltä, niin kansanne sadan vuoden perästä on muuttunut englantilaiseksi ja teidän tulevaisuutenne on samalla taattu kaikiksi ajoiksi». Niin ei Elfving sentään ajattele. Niin amerikkalainen hän sentään ei ole. Sillä se, joka nuoruudessaan on lukenut Vänrikki Stoolin Tarinoita, hänestä eivät isänmaalliset tunteet hevillä hioudu pois sielusta.

Tässäkin hänen liikeyrityksessään häämöttää pohjalla isänmaallinen tarkoitus. Hän tahtoo kansalaisilleen syöttää parasta silliä, jota oman maan miehet ovat oppineet pyydystämään saaden siitä ansaitun palkkansa. Siis kaikki ansio omaan perheeseen! Juuri tämä antaa retkellemme ikäänkuin jalon tarkoituksen. Sentähden siitä kannattaakin puhua ja toitottaa kaikkien kuultavaksi.

LÄHTÖ HANGOSTA 15. 6. 1931. ITÄMERELLÄ.

Todellakin juhlallinen oli lähtömme Hangosta. En luule, että Kustaa II:n Adolfinkaan lähtö 30-vuotiseen sotaan oli sen juhlallisempi. Olikohan hänelläkään 2,000 siviilisaattajaa, kun hän nosti ankkurinsa ja lähti purjehtimaan Saksan rannikolle. Mutta meillä oli. Kun ajattelemme, että Hangossa on noin 6,000 asukasta, niin $^1/_3$ kaikista hankolaisista oli kokoontunut rannalle. Jos helsinkiläisistä $^1/_3$ on saapuvilla juhlassa, niin onhan silloin 80 tuhatta saapuvilla. Ne tuskin mahtuvat kauppatorille yhtä aikaa kiipeämättä linnan ja muitten yksityisten rakennusten katoille, keisarinnan kivelle ja Mantan mursujen selkään. Hankolaisetkin kiipesivät, kuolemaansa pelkäämättä, tyhjien sillitynnyrien päälle. Sydän kurkussani odotin turmiollisia romahduksia näiltä tynnyreiltä, sillä en tiedä niin vikuroivia esineitä kuin tyhjät sillitynnyrit ovat. Enkä yhtä kolisevia. Mutta hankolaiset ovat perehtyneet tyhjien sillitynnyrien luonnonlaatuun, niin etten minä ainakaan äkännyt mitään onnettomia tapahtumia.

Arvoisa puhuja rannalla, joka molemmilla kotimaisilla kielillä toivotti meille onnea ja menestystä matkallemme, kapusi sillitynnyrille ja pysyikin sen niskassa suistumatta alas, joka minusta oli selvä enne meidänkin onnistumises-

Lähtö Hangosta.

tamme. S/S Petsamo oli liputettu ja koristettu, ja sen uljas ruho, noin 132— à 136 metriä pitkä, täytti suuren osan laiturin päätä. Leveäryntäinen Ukko Pekka laiva odotti siinä vieressä, housut prässättyinä niinkun sillä korkean kaimansa tavoin aina tulee ollakin. Ukko Pekalle oli heitetty köyden pätkä Petsamosta, jotta se pysyisi matkassa Itämeren yli, sillä Pekan kintut eivät kestä kilpajuoksuja niin mahtavan porhaltajan kanssa kuin on S/S Petsamo.

Miksi hankolaiset olivat niin miehissä koolla? Syy siihen on selvä. Koko viime talven olivat hankolaiset saaneet työtä S/S Petsamossa, kun tämä suuri laiva pantiin kuntoon matkaa varten. S/S Petsamo oli alkujaan tavallinen lastilaiva, yksinkertaisine laitteineen, mutta nyt siitä oli tehtävä uiva tehdaslaitos monenmoisine koneineen ja kommervenkkeineen, niin että työtä riitti vaikka minkälaisille ammattimiehille. Maalarit, timperit, konemestarit,

Bremerin kone lentää kannelle.

monttöörit ja kalastajat olivat kokonaisen talven häärineet sen kimpussa saadakseen sen lähtövalmiiksi. Näin ollen ei Hangossa ollut pulakausi irvistellyt ikeniään kaupungin asukkaille, vaan oli rahaa vuotanut vähitellen koko talven ihmisten kukkaroihin. Tyytyväisinä ja täysin vatsoin siis hankolaiset voivat huutaa »eläköötään», kun S/S Petsamon köydet irtaantuivat Hangon möljästä.

Siinä lähdön touhussa lensi kapteeni V. Bremer koneineen kannelle. Hänen tehtävänään oli tutkia, voiko lentokonetta menestyksellä käyttää sillin kalastuksessa. Vanha totuushan on, että yläilmoista saattaa paljon selvemmin nähdä meren syvyyksiin kuin laivan kannelta. Kone nostettiin laivaan ja köytettiin kiinni niin lujaan, että se liukumatta pysyisi kannella, vaikkapa Jäämeri miten myllertäisi. Bremer oli juuri saapunut kuuluisalta lentomatkal-

taan Euroopan halki ristiin rastiin ja oli nyt valmis uuteen yritykseen usvaisella Jäämerellä. Koneensa hän sai laivaan, mutta nuori suloinen rouvansa hänen täytyi jättää rannalle. Lentäjän ja merimiehen täytyy jättää ei ainoastaan isänsä ja äitinsä vaan myöskin vaimonsa, ja alukseensa sidottu oleman. Kaikki S/S Petsamon toimihenkilöt olivat kesäleskiä, koska vaimot laivoissa saattavat häiritä miestensä tarkkaavaisuutta, ja koskapa vaimot vaativat aina jonkinlaista palvomista. Enin kävi sääliksi sähköttäjä Juho Pekka Hartikainen, joka edellisenä iltana oli papin edessä solminut avioliiton. Mooseksen lain mukaan sai vastanainut aina kieltäytyä kaikista toimista kodin ulkopuolella lakipykälän nojalla, joka »Versio Vulgatassa» kuuluu latinaksi: »uxorem duxi, venire non possum» (olen vaimon juohtanut, sano esteeni, en voi tulla). Mutta nykyaika ei enää kunnioita vanhoja jumalallisia lakipykäliä, ja niin Juho Pekankin täytyi supistaa kuherruskuukautensa yhteen ainoaan vuorokauteen. Juho Pekalle siis koko kansamme kunnioitus! Hänen nuorelle rouvalleen niinikään!

Mutta mehän elämme ihmeitten aikakautta. Nuoret aviomiehet saavat langattomalla puhelimella tavata vaimojaan, jotka rannalla itkevät. Säteilevin silmin Bremerkin toi terveisiä suloiselta rouvaltaan, jonka kanssa hän oli jutellut Hartikaisen radioboksista. Se sentään olisi väärin tehty, jos ihmiskunta, niinkuin vähin huhutaan, keksii konstin nähdä puhelimen peilistä aviovaimonsa itkeneet silmät. Sellainen olisi sydämetöntä, varsinkin aviomiehelle, joka vilussa ja tuulessa värjöttelee. Aviovaimollahan on parempi tilaisuus hupailla ystävättäriensä kahvikesteissä. Meidän radiolaitteemme toimivat nuhteettomasti. Itämereltä lähetettiin radiopakina, joka kuului mainiosti yli Suomen, kirjeistä päättäen, joita meille lähetettiin Turusta,

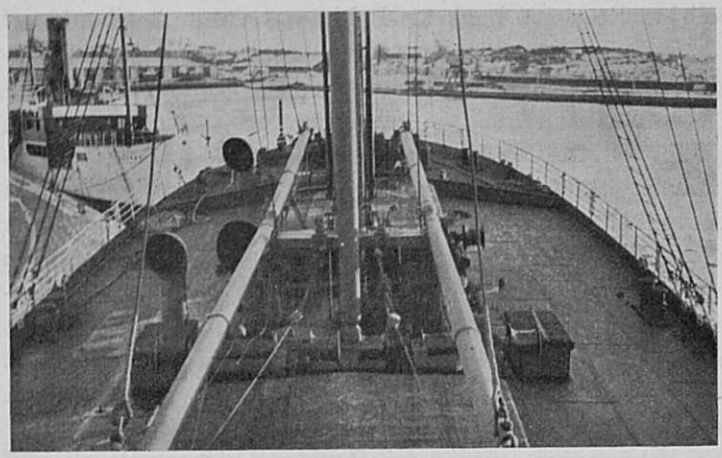

S/S Petsamon kansi uudessa uskossa.

Lahdesta ja Petsamosta. Jäämereltä emme yrittäneet puhua, sillä ilmassa vallitsee ankara tungos. Siellä Englannin, Skandinaavian, Saksan ja Rooman suuret asemat mylvivät kilpaa. Niitten ääniin hukkuivat Sainion ja Juho Pekan boksin säädylliset puheet. Mutta Hangon ja oman laivueemme kanssa olimme alituisessa kosketuksessa, ja Markuksen ja Ebban tutut äänet täyttivät usein salonkimme seinät.

Parhaita varustuksia laivassamme oli sairashuoneet, lääkäri ja sairaanhoitajattaret. Miten turvallisempaa onkaan matkustus laivassa, kun lääkäri ja hoitajattaret ovat mukana, kuin jos kuka tahansa joutuu potilasta puoskaroimaan. S/S Petsamossa oli oma leikkaushuoneensa kaikenlaisine lamppuineen ja vehkeineen. Jännityksellä odotimme umpisuolentulehdusta, jotta saisimme todeta, lohkeaako umpisuoli ruumiista merenkäynnissä. Ei sattunut yhtään koko laivastossamme, vaikka miehistöä

oli lopulleen 400 henkeä. Pahimmat vammat aiheuttivat tyhjät sillitynnyrit. Krantzilta eräs sellainen avasi päänahan, josta vuoti tuhottomasti verta. Minun allani telttatuoli murtui ja minä mätkähdin kannelle. Tietysti satutin pääni sillitynnyrin laitaan. Sen luoja paransi ilman lääkärin apua. Lääkärimme Biaudet valitti työn puutetta. Ja sitäpaitsi hänellä oli sangen kurittomia potilaita. Hangon Nissellä oli sydän, mutta hän poltti sikareita ja piippua kuin savupiippu katolla. Minussa on sokeria, mutta söin omenaleivoksia ja rusinasoppaa kaksi annosta peräkkäin. Biaudet harmeni ja muutti elinkeinoa. Hänellä on laudaturin arvosana kemiassa ja niin hän rupesi valokuvaajaksi. Meillä on näet valokuvaamokin S/S Petsamossa.

Mikä minua sentään enin ihmetytti ja ihastutti, oli, että meillä oli oma poliklinikkammekin siellä peräpuolella. Poliklinikka, sehän jo kuuluu komealta! Ei se suuren suuri ollut, mutta sittenkin riittävä meidän tarpeisiimme. Se sijaitsi vielä niin ihanalla paikalla, korkealla kannen yläpuolella. Sen parvekkeelta oli mitä ihanin näköala yli aavan ulapan. Kun Itämerellä kuljettiin, vallitsi ihana ilma. Laineet, aivan viattomat, leikkivät hippasilla toistensa kanssa. Aurinko paistoi leppoisasti ja suloisen rauhan tunne valtasi mielen. Siellä paistatin päivää.

Mutta ei tiedä taata merta. Nyt se oli ihana ja kaunis katsella kuin rakastava nainen. Saattaa se olla muutakin kuin niikseen sattuu. Aivan kuin nainenkin. Jo Vergilius aikoinaan, Jeesuksen syntymän aikana, lauloi: »varium et mutabile semper femina» (häilyvä ja vaihtelevainen aina nainen). Samaa saattaa sanoa merestäkin. Ei kukaan kykene ennustamaan, minkälainen se ylihuomenna on. Eikä kukaan tiedä, mistä sen tuulet milloinkin johtuvat. Sinä kuulet tuulien humun, mutta et tiedä, kusta ne tulevat ja kuhunka ne menevät. Yhtä vähän kuin arvaat, mistä

naisen hyvä tuuli, mistä hänen pahat tuulensa tulevat. Kaikkein vähimmin sen naiset itse tietävät. Järki ei niitä liikuttele, sillä silloin ne olisivat selitettävissä. Rauhaset ja hormonit ne aiheuttavat, ja ne ovat vielä meiltä ihmisiltä salatut. Niiden vaikutukset naiseen ovat paljoa voimakkaammat kuin mieheen.

Harvoin meidän matkallamme saatiin lekotella poliklinikan parvella, varsinkin kun saavuttiin Islannin vesille. Aurinko oli piilossa ja merellä kävi aallot. Sumu rajoitti näköpiirin. Tulen tässä tuonnempana alituiseen puhumaan sumusta. Sillä usva se on, joka lyö leimansa Islannin ilmastoon.

S/S Petsamon miehistössä on huomattava se uutuus, että sinne on mönsrätty kokonaista 40 lyseolaista. Siis poikia, jotka eivät ole ruumiillisen työn vakituisia tekijöitä. Mutta monet heistä ovat pitäneet tapanaan kesillä juuri toimia ruumiillisissa hommissa. Siitä on ollutkin seurauksena, että monet heistä heti alussa menestyivät töissään nuhteettomasti. Olihan heidän joukossaan sentään sellaisiakin, joitten sekä ulkomuoto ja askel että työteho olivat tulevan Turun hovioikeuden presidentin. Toiset taas olivat vielä lapsia, jotka eivät jaksaneet öitä valvoa, vaan torkahtelivat töissään ja ehkä kaipauksella ajattelivat ja muistelivat mammaansa siellä kotonaan. Kaikkein suurin osa teki työtä kuin sekatyömies ainakin. Monenlaista työtä heillä olikin tarjona. Keittiön puolella lienee ollut houkuttelevin työalue. Tynnyrin teossa korvia särkevin. Vakituisessa kalastuksessa nuottaveneissä eniten ruumiillisia voimia kysyvä. Luukkosen kaksoset Oulusta tekivät tälläkin alalla ihmeitä. Ulkomuodostaan heitä ei saattanut erottaa toisistaan enemmän kuin sillejä hinkaloissa. Nuorin lyseolaisista taas oli pirkkalainen härkämullikka, joka puski siinä missä muutkin eikä näyttänyt kaipaavan

Suomalaisia koulupoikia sillejä pyytämässä Atlantin vesillä kesällä 1931.

mammaansa eikä pappaansa. Mulkoili jo kulmainsa alta sillipiikojakin, kun muut eivät nähneet. »Harvinaista vuodenajalle», niinkuin sanomalehtien otsikko on. Koreita poikia muutamat, varsinkin kun olivat saaneet läpiä päähänsä ja sisar Maija oli ne varustanut valkoisilla kääreillä kuten arabialaiset šeikit Libyan erämaissa sitovat burnuusin päähänsä auringonpistoja välttääkseen.

Poikia komentaa Bremer. Hän valvoo, että he aina klo 10 illalla ovat asunnoissaan ja että he klo 11 kaikki makaavat vuoteissaan kädet peittojen päällä, niinkuin rakas isä ja armas äiti kotona ovat neuvoneet. Bremer on entinen sotilas, ja hän saa pojat seisomaan suorissa riveissä. Kun meidän laivaamme saapuu joku merkkihenkilö, seisovat poikamme riveissä muodostaen kujan, jota myöten arvohenkilö astuu. Aseettomia he sentään

ovat, mutta öljytakkien peitossa niinkuin sumuisella Jäämerellä olla tuleekin. Varmaan pojat syksyllä palaavat kotiaan vieläkinparemminkasvatettuina kuin he sieltä keväällä lähtivät.

Saattajia merelle.

Vielä omituisemman »miehistön» muodostivat sillipiiat. Ruotsalainen edesmennyt piispa Esaias Tegnér on kuulussa runossaan Frithiofs Saga = Fritjofin Satu julkaissut Viikinkikaaren, jossa väitetään:

»Impi on rauhoitettu maalla, ei saa nousta alukseen; vaikkapa hän olisi itse rakkauden jumalatar, hän sinut sittenkin pettävi; sillä kuoppa poskessa on petollisin kuoppa ja verkko on liehuva kutri.»

Piispa ja viikingit, joitten vesille nyt laskettiin, olivat lämminverisempiä kuin meidän poikamme. Eikä meidän sillipiioillamme ollut kuoppia poskissa, vaikka keinotekoiset kutrit kylläkin liehuivat Jäämeren myrskyissä. Näistä molemmista syistä sillipiiat säilyivät koskemattomina viikinkilaivassamme, S/S Petsamossa, eivätkä pojatkaan valittaneet särkyneitä sydämiään.

Ajatuksen tällaiseen outoon mönsträämiseen Elfving varmaankin on saanut nähtyään Islannissa sillipiikoja

silliä perkaamassa ja niitä suolaamassa. Uutta taas se, että Elfving heidät otti laivaansa. Islantilaiset sillipiiat työskentelevät yksinomattain rannalla.

Luulisi, että kun näin monta naista elelee samassa laivassa, heidän kesken syntyisi riitaa ja toraa. Mutta Elfving ottikin vain aivan nuoria tyttöjä töihin, ja sellaiset eivät vielä osaa sanottavasti riidellä. Meillähän on sukkela suomalainen kansanlaulu, joka kuuluu:

Hyväthän kaikki tytöt on
Ilosilmät, sulokielet.
Mistä ne pahat akat tulee,
Mikä muuttavi mielet?

Niinkuin on lähteen pohjalla
Kivet kullan kiiltäväiset,
Vie ne kotihisi,
Niin ne muuttuu kuin naiset.

Vanha, eittämätön totuus! Jumalan keksimä eikä hermoheikon ruotsalaisen piispan. Joten se nöyrästi tunnustakaamme, niin hermostuttavaa kuin se joskus onkin. Rauha, Jumalan rauha vallitsi siis naissakissa, eikä kukaan nuorista tytöistä koskaan epäillyt sisariensa siveellistä ryhtiä, niinkuin vanhemmat naiset joskus epäilevät tuttavistaan tytöistä.

Elfving on syvällinen naispsykologi!

Nortamo laulaa merimiehen morsiamista:

»Niit o musti ja kredliinej joukos,
semssi kon ei ol paittaka yll.»

Oli meilläkin mustia, oli gredliinejäkin, kun oli kylmä ilma, mutta Jäämeri vaati heiltä sekä paitoja että villapaitojakin parittain päällä. Paitsi kerran, kun eräs hanko-

lainen tyttö iltayöstä heräsi luullen haaksirikon olevan tulossa ja karkasi vuoteestaan suoraa päätä kannelle. Mutta kerrottiin hänelläkin olleen lyhyt paita yllään.

Näistä piioista ja pojista tulee joskus myöhemmin silloin tällöin puhe kirjassani, niin että jätän ne tällä kertaa vakuuttaen, että tarkemmin valvottua ja moitteettomampaa yhteiskoulua ei Islannin vesillä koskaan ole liikkunut kuin tämä ensimmäinen oli. Työkoulu sanan parhaimmassa merkityksessä.

Rouva Saarnio ja diakonissa Edith.

Piioista huolen pitää korea nainen, rouva Saarnio, jolla on kenraalin ryhti ja komentajakapteenin luonne. Hänen sanansa on tyttöjen laki. Juuri sellaiseksi olen kuvitellut amatsonien johtajatarta. Tai jonkin suuremman naisluostarin abbedissaa. Tyttöjen hurskaudesta taas huolehtii diakonissa Edith. Luulen, että tytötkin palaavat mammansa luo syksyllä kuuliaisempina ja nöyrempinä kuin sieltä lähtivät.

STAVANGERISSA JUHANNUKSENA 1931.

»Makaamme» täällä Stavangerin ulkosatamassa ankkurissa. Vihdoinkin olemme saaneet hieman lämpimämpää ilmaa. Tähän asti on tuullut ja satanut. Stavangerissa sataa 10 kertaa päivässä. Maailman kosteimpia paikkoja, vaikka se on melkein yhtä »kuiva» kuin Suomi. Stavangerissa ei anniskella pirtua, mutta kaupungissa on salakauppoja juuri yhtä tiheään kuin rakkaassa Helsingissämmekin. Merimiehillemme sitä tarjoiltiin jokaisessa kadunkulmassa. Kauppias nykäisi hihasta, avasi takkinsa, irvisteli hieman ja näytteli pullon suuta. Aivan niinkuin kävi kerran minulle Riihimäellä. Stavangerissa ei minua sentään kiusattu »pirtulla», sillä jo minun ulkomuotoni uhoaa raittiutta yhtä paljon kuin ystäväni Liakan. Mutta Suomen pojat sanoivat, että pirtu oli kalliimpaa Stavangerissa kuin Suomessa, ja päättivät siis säästää ne rahat, kunnes saapuvat takaisin spriin kotimaahan, hyvään Suomeen. Stavangerissa näet saadaan vapaasti ostaa viinejä. Osaltaan vaikuttaa tähän spriin kalleuteen sekin seikka, että naapurikaupungista, Bergenistä, saa ostaa kaikkia alkoholipitoisia juomia, aina 96 %:iin saakka. Rahdin vaaranalaisuus maksaa.

»Ihmisen luonto turmeltu on Aatamista asti», veisataan virressä. Jokaisessa kieltolakimaassa näkyy surkeus paisu-

van yli partaittensa. Mutta sittenkin näkyy olevan ihmisiä, jotka uskovat ihmiskunnan ehdottomaan raittiuteen. Minusta on se unelma haihtunut. Ehkäpä se joskus maailmassa pääsee valtaan, joka olisi toivottavaa, mutta se tapahtuu vasta tuhatvuotisessa valtakunnassa, jossa karitsatkin heittävät kuperkeikkoja leijonan tassujen välissä. Nykyinen ihmiskunta ei pysty tätä kaunista aatetta toteuttamaan.

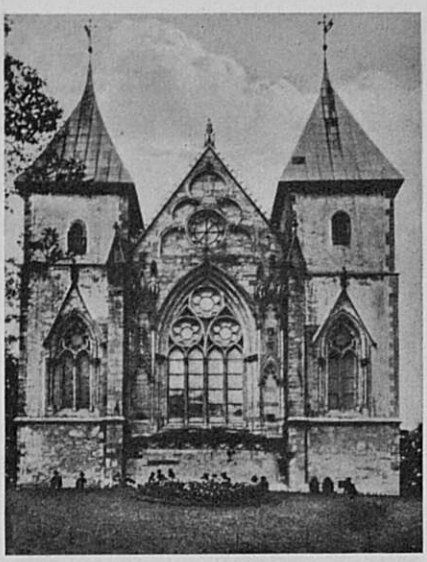

Vanha, kaunis kirkko Stavangerissa.

Stavanger sijaitsee vuonon rannalla, jota reunustavat ihanat tunturit. Olen aina harmista haljeta, kun katselen noita Norjan tuntureita. Miksi heille on suotu nuo hurmaavat näköalat, ja meidät jätetty aivan ilman? Täällä maailmassa vallitsee niin paljon vääryyttä niin luonnossa kuin ihmistenkin kesken. Lohdutin itseäni sillä, etteihän meillä Suomessa sentään sada eikä myrskyä niinkuin täällä Norjan rannalla. Purskahdin nauruun, kun näin Stavangerin ainoan kuvapatsaan, kirjailijan ja pormestarin Alexander Kjellandin. En ole moista patsasta ennen nähnyt. Kjelland on puettu paksuun sadekappaan, joka ylettyy aina kantapäihin saakka. Kaapu on napitettu aina kaulaomenan alle. Suuri lieriluukka on päässä. Hän vaikuttaa

Aleksander Kjellandin muistopatsas Stavangerissa.

kuin varoituskirjoitus: »Älä unohda sadekappaasi kotia, hyvä stavangerilainen.» Stavangerissa eivät kuvapatsaatkaan tule toimeen ilman sadekappaa.

Juhannusaatto vietettiin ankkurissa ulkosatamassa. Kokkoja paloi yhtä sakeasti kuin konsanaan meilläkin.

Niitä näki korkeilla tuntureilla lumipälvien lomissa, niitä näki rannoilla, niitä näki meressä. Ja kokkojen ympärillä tanssivat nuoret ja vanhat koko yön niinkuin meilläkin. Ja kaikkia palelti, vilutti ja värisytti, juuri niinkuin meilläkin. Juhannusaatto ja -yö on Suomessakin vuoden kolein yö, niinkuin Stavangerissakin.

Meidän poikamme olivat laivasta lomalla, ja toivon, että he ylläpitivät Suomen kunniaa kaikilla tanssilavoilla. Lopen väsyneinä he saapuivat laivaan aamupuolella yötä. Mutta tyttöparat! He eivät päässeet minnekään. Täällä heidän piti värjötellä vain kannella pakahtuvin sydämin. Kun he kävelivät kannella, nousi jalka ylös tanssin tahdissa ja hyräily huulilta kuului: »Oi Emma, Emma, kun yhdessä tanssissa kuljettiin.» Miksi tytöt eivät päässeet? Syyt ovat monet. Jääköot ne tässä selostamatta. Eräs poika lausui seuraavat sanat astuessaan moottorivenhee-

seen, joka vei hänet kaupunkiin juhannusaattoa viettämään:

— Kiitän sinua luojani, etten ole syntynyt tytöksi. *Keskellä juhannusaaton riemuja kävi kuolema vieraisilla laivueessamme.*

Astrean perämiehen ruumissaatto.

Se tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta. »Astraean» ensimmäinen perämies tuli illalla laivaan, käytyään maissa puhelimitse toivottamassa juhannusonnea vaimolleen ja pienelle pojalleen Suomeen. Tuli iloisella mielellä tavattuaan perheensä ja ilakoituaan heidän kanssaan. Perämies oli ainoastaan 26:n vuoden ikäinen. Ei ollut koskaan tuntenut eikä kokenut tautia. Aamulla, kun »Astraean» piti lähteä Jäämerelle, ei perämiestä näkynyt kannella. Mentiin häntä herättämään. Hän makasi kuolleena pritsillään. Sydänhalvaus oli tavannut hänet yöllä. Klo 6 aamulla sai vaimo ja poika sähkösanoman, että hellä mies ja isä oli jättänyt tämän maailman.

Laivueemme ei siis päässyt lähtemään juhannuspäivän aamuna niinkuin määrä oli. Perämiehen, Paul Hamströmin, ruumis lähetettiin arkussa Suomeen. »Petsamon», »Ast-

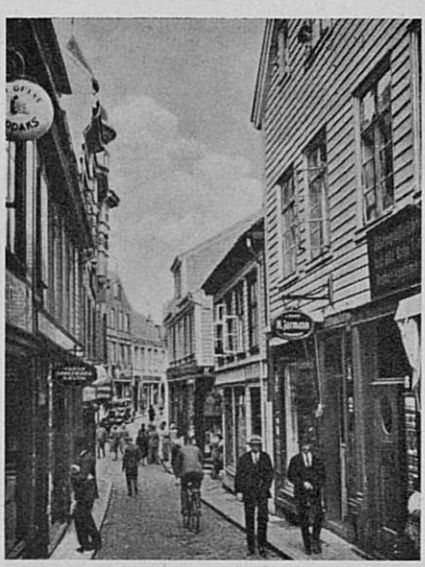

Kapeat ovat kadut Stavangerissa.

raean» ja »Ukko Pekan» miehistöä oli saattamassa vainajaa ruumishuoneeseen. Satamassa laivojen liput ja kaduilla monen talon liput puolitangossa. Oli juuri Suomessa yleinen lippujuhla; meillä niinikään, mutta liput puolitangossa. Sellaista se on maailman meno. Tänään sinä, huomenna minä. — Illalla läksimme Stavangerista.

Juhannuspäivänä meillä piti olla jumalanpalvelus kannella. Norjalainen pappi oli jo sisar Edithin toimesta hankittu toimitukseen. Sisar Edith kääntyi minun puoleeni pyynnöllä, että esiintyisin suomeksi norjalaisen papin kilpailijana. Luulen kyllä, että minä ulkomuotoni puolesta olisin lyönyt hoikan norjalaisen papin laudalta, mutta pelkäsin valokuvaajia. Kaikilla on valokuvauskoneet mukanaan, ja tiesi sen, mihin lehtiin he olisivat lähettäneet kuvani, ihmisten ilkuttavaksi. Mutta hautajaishommat veivät niin paljon aikaa, että toimituksesta täytyi luopua. Huokasin helpotuksesta.

Sanon sen vielä kerran, että

meidän laivueemme on suurin ja parhaiten varustettu, mikä milloinkaan on lähtenyt Pohjois-Jäämerelle sillejä pyytämään.

Sain seuraavan postikortin Stavangeriin.

Ivalo 16/6 31.

Herra Ernst Lampén.

Kun ajattelin, että Teillä siellä meriä huhkiessanne olisi hauska tietää, miten eilinen Itämerijutelmanne kuului näinkin kauas, niin ilmoitan, että se kuului erinomaisesti 5 putk. vastaanottajalla, paremmin kuin juuri edellä, Lahden kautta, lähetetty unkarilaisten konsertti ja STT:n uutiset. Toivottaen onnea matkallenne ja hauskoja uusia elämyksiä

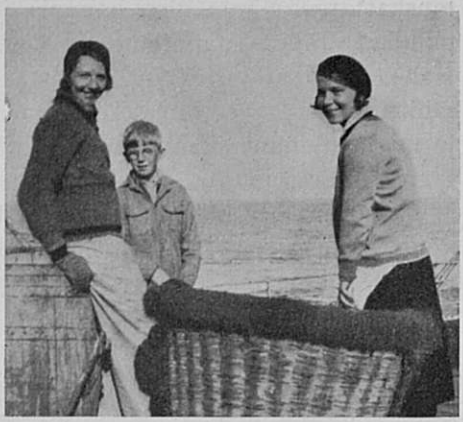

Perhe-elämää. Rouva Elfving, poika Björn ja sisar Maija.

Teidän

Arth. Gd.

Minusta tällainen tuntuu ihmeeltä. Täällä minä »Petsamon» radiohytissä pauhasin pakinani, koneen jyskyttäessä, telefoni- ja vastaanottokoneitten piristessä, ihmisten puhellessa, enkä luullut, että ääneni kuuluisi minnekään muualle kuin laivan kannelle. Ja nyt tulee tieto Lapista, että viisaat sanani olivat selvinä raikuneet korkean Saariselän taakse. Vaikka laivamme silloin jo huhki Itämeren ulapalla Gotlannin eteläpuolella. — Mitä tämä muuta todistaa, kuin että meidän koneemme tässä laivassa ovat parasta lajia.

Entä tällainen tapaus! Istumme laivan salongissa viettämässä konsulin rouvan, suloisen Ingen, syntyjään

tanskattaren, nimipäivää kahvilla ja laivassa leivotuilla pullilla. Silloin naputetaan oveen, sisään astuu nuori Kalle, salongin tarjoilija, kumartaa ja ojentaa rouvalle sähkösanoman. Sen olivat lähettäneet tuttavat Hangosta, ja me keinuimme silloin Skagerrakin aalloilla. Kuittia ei tarvittu allekirjoittaa, sillä meillä on oma langaton sähkölennätin ja sähköttäjä Juho Pekka Hartikainen. (Oikeita immeisiä!) Sitäpaitsi radiossa diploomi-insinööri K. S. Sainio.

Ikävä kyllä, Lahtea ei tahdo kuulla. Mutta kummakos se, kun täällä Itämeren rantamilla on niin monta perin voimakasta lähetysasemaa, joitten aaltopituus on likimain sama kuin Lahden. Lahti on siis vallan viaton tähän, en liity niihin, jotka sitä morkkaavat.

Meillä on oma leipurimme, valkoinen hytyrä päässä ja valkoinen takki yllään. — Hänen tukkaansa leikataan parasta aikaa kannella. Kaksi lyseolaista parturoi häntä, toinen saksilla vasenta pallonpuoliskoa, toinen koneella oikeaa. Saa nähdä, ilkeääkö leipuri Newcastlessa astua maihin. — Hänellä on vain pikkuinen boksi kannella, siinä uudenaikainen sähköleipomo, mutta se se sitten jaksaa syytää leipiä ja vehnäsiä kidoistaan, enemmän kuin me nälkäiset 190 henkeä milloinkaan jaksamme syödä. Me syömme aina tuoretta leipää, emme suinkaan homehtuneita merikorppuja.

Kapteeneja meillä on laivassa vaikka kuinka monta. On kolme merikapteenintutkinnon suorittanutta, pääkapteenina A. Ekroth, kalastuskapteeni, norjalainen J. Remmen, poju, joka saappaat jalassa mittaa pituutta 196 cm. Lentäjäkapteeni V. Bremer, joka sitäpaitsi on lyseolaisten ankara kasvattaja. Hän on jo päässyt niin pitkälle, että kun minä hänen seurassaan käväisin poikain boksissa, nämä huusivat kuin korvennettavat: »huomio,

Juttu luistaa kannella. S/S Petsamon päällysmiehiä.

huomio!», niin että minä olin lentää selälleni. Stewardina on meillä herra V. Ohlsson, joka on kapteeni pelastusarmeijassa. Siis meidän sekä ajallinen että tuleva elämämme on hyvissä, taatuissa käsissä. Luulisi riittävän, kun laivassa on 6 kapteenia, vaikka laivamme onkin suurin kalastusalus, mikä Islannin vesillä on nähty. Myöhemmin tuli 7:s kapteeni alukseemme, kapteeni Hjelt.

Siirtykäämme syviin riveihin.

Koko Suomi on edustettuna laivassamme. Ei ole sitä kolkkaa maassamme, jolla ei olisi edustajaansa.

Oulun puolelta on monta. Virolahti on hyvin väkevästi edustettuna. Heitä on 17 poikaa ja tyttöä. Ja heillä on omituiset nimensäkin. On Näkkiä, Tahkoja, Klameja y. m. Siipyystä on yksi, Porin ja Rauman puolelta on

monta. Helsingistä ja Hangosta paljon ruotsalaisia ja suomalaisia. Suomalaiset ovat valtavana enemmistönä. Puhumattakaan »oikeista immeisistä», jotka hoitavat piällysmiesten paikkoja sekä kannella että koneissa. Lempineiti ei tahdo olla savolainen, vaikka hän onkin nätti ja tottelee nimeä Tiainen. Täällä on koko Suomen eduskunta koolla. Yhtä monta kuin eduskunnassakin, jos otetaan huomioon, että eduskunnasta usein ainakin 10 henkeä on saunamatkoilla. Meitä on 190, eduskunnassa 200 jäsentä. Meillä on kaikilla yhtä paljon työtäkin kuin eduskunnan jäsenillä täysi-istunnoissa. Lämmittäjiä eli »eltareita» lukuunottamatta, joilla on paljon enemmänkin. Ne edustavat laivassamme mustaa rotua, neekereitä.

Mutta yhdessä kohdin on suuri juopa kiinnitetty meidän ja eduskunnan välille.

Meillä ei ole puoluejakoa. Eikä meillä hierota lehmäkauppoja. Meillä on vain 13 lammasta, 10 sikaa, kanoja ja ankkoja, ei yhtään lehmää »puurissa».

Eikä täällä riidellä puhekielestä. Molemmat kotimaiset kielet ovat juuri samassa arvossa. Useat osaavat molempia kieliä. Niinikään ovat kaikki valtiolliset puoluerajat alasrevityt. Ei kukaan kysele, oletko kommunisti, sosialisti, kokoomuslainen, edistysmielinen, muiluttaja vaiko pienviljelijä? Kaikki olemme kalastajia emälaivassa, »Petsamossa», kaikki suurkalastajia. Maalaisliittolaisia ei saata olla, sillä maata näkyy sangen harvoin. Jos merihätään joudumme, hukumme kaikki toistemme sylissä. Laivan kansi opettaa meille suvaitsevaisuutta, ainoa uskonto, mikä oikealle ihmiselle kelpaa.

Meidän kalastusoppilaamme, lyseolaiset, ovat olevinaan jo aika meripoikia. Heillä on jo merimiehen ryhti ja merimiehen vaappuva askel. Luulenpa melkein, että he luulevat olevansa vastustamattomia neitostenkin parissa,

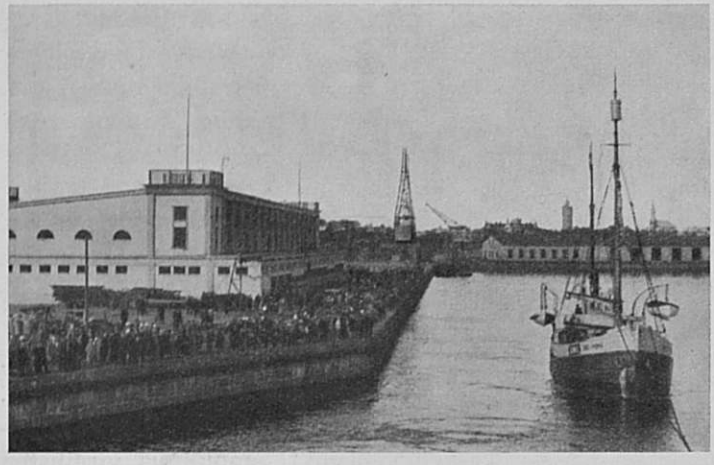

»Ukko Pekka» tulla köpittää perässä.

niinkuin kaikki meripojat kaikissa maissa luulevat ja kaikissa lauluissaan kehuvat. Vaikka merimiehen vaimo on kaikkein surkuteltavin tässä maailmassa. Osaton, onneton. Nuorena leski, orpojen äiti.

Onpa lyseolaisten kesken tehty laulukin, jota he sopivissa tilaisuuksissa parkaisevat.

Olemme nyt olleet 10 päivää liedolla merellä, lähdettyämme Hangosta 15:ntenä päivänä kesäkuuta. »Ukko Pekka» hinattiin Itämeren poikki. Kööpenhaminasta »Ukko» lähti toikkaroimaan omin voiminsa ja tavoitti meidät Stavangerissa. »Astraea» oli taas saapunut Jäämereltä meitä tervehtimään. »Astraea» ja »Ukko Pekka» lähtevät suoraa päätä Jäämerelle, »Petsamo» poikkeaa Englantiin.

S/S PETSAMO HUVITTELU- JA RUOKAILUPAIKKANA.

S/S Petsamohan on noin 133 m pitkä ja 16 m leveä. Siinä on siis lääniä liikuskella ja kävellä suurenkin yleisön. Varsinkin kun kansia on monen monta päällekkäin. Muutamille on kansan kesken syntynyt lempinimiä virallisten nimien ohella. Lempinimien valinnassa ovat Helsingin olot olleet määräävinä.

Ylimpänä kulkee Ylä-Espis. Sen alapäässä sijaitsee S/S Petsamon paras sekatavarakauppa. Sen johtajana toimii ylhäisen näköinen herra. Myymälässä on kauniita pinoja sikarilaatikoita ynnä muuta halvempaa savuketta, siellä on kaupaksi ihanoita kamelinkarvaisia villapaitoja, joilla on se ihmeellinen ominaisuus, että niitä on vain yhtä numeroa, mutta ne sopivat sittenkin kaikille yhtä hyvin. Hoikalle konsulinnalle samoin kuin minullekin, saman numeron paita, tietysti eri kappaleissa. Siellä on vielä perin komean näköisiä pitkävartisia saappaita, joiden varret ulottuvat niin kauas ylöspäin kuin kinttuja piisaa. Meidän pitkät kalastajamme niissä saappaissa muistuttavat paljoa tarkemmin kuningas Kaarle XII:ta, sellaisena kuin hän todellisuudessa oli, kuin hänen ylistetty patsaansa Tukholmassa. Siellä on vaikka mitä. Siellä tekevät kauppoja sekä oma taajaväkinen S/S Petsamon yhteiskunta että, kun Astraean, Ukko Pekan ja muitten laivueemme

me laivat hakeutuvat emälaivan kylkeen kiinni kuin uikunpoikaset emänsä, niiden miehistö ensi töikseen kapuaa johtajan myymälään ostoksille, etupäässä tupakan. Kaikki tavarat myydään ostohintaan, eikä johtajaa sittenkään uhkaa vararikko. Sillä hänen rahoittajansa on omistaja itse. Tällä sekatavarakaupallaon vielä se verraton etu, että kaikki tavarat saadaan velaksi hyvin kimmoavalla maksuvelvollisuudella.

S/S Petsamon komea kauppaneuvos, ensimmäinen koneenkäyttäjä, kapteeni ja lääkäri.

Laivassa ei kukaan liikuttele rahoja. Kukkarotpyrkiväthomehtumaan tuuletuksen puutteesta. Velat vain kirjoitetaan paperilapuille, joista sitten on tehtävä tili, kun isänmaahan saavutaan. Viiden valtakunnan rahoja on taskussa, sillä Islannillakin on oma rahansa. Maissa emme ole käyneet 1 $^1/_2$:een kuukauteen. Eikä näillä raukoilla rajoilla olekaan yhtään myymälää. Ei muuta kuin harvakseen taloja. Huvittelupaikkoja Islannin pohjoisrannikolla ei liene monta. Emme ainakaan niissä vielä ole käyneet. Kukapa täällä huvittelisi alituisen usvan ja tuulen maassa. S/S Petsamo on kuin mikäkin »Lentävä

hollantilainen» tai aavelaiva, joka ajelehtii minne vain nuo hopeiset sillit kutsuvat. Sankimmassa usvassa mekin muistutamme aaveita, jotka hamuilevat salaperäisissä askareissaan, mikä kannella, mikä kannen alla. Jos tällaista menoa kestäisi vuodet umpeensa, tulisi meistä kalastajista hyvin helposti upporikkaita miehiä sen pakosta, että tuhlaukseen ei ole minkäänlaista tilaisuutta. Sillä juuri tuhlaus, sehän se ihmisestä tekee köyhän. Saita rikastuu. — Ihminen tekee aina pakkotilanteesta itselleen siveellisen hyveen ja kehumisen aiheen. Niinkuin mekin säästäväisyydestämme.

Ylä-Espiksen toisessa päässä asustavat laivan kapteeni G. A. Ekroth ja kenraalibaasi Johan Remmen yksityisrakennuksessaan. Tämän Espiksen yläpuolella sijaitsee Tähtitorninmäki, josta on laaja näköala yli koko Jäämeren aina pohjoisnapaan saakka, joka häämöttää siellä jossakin oikein aito Islannin usvassa, jonka voittanutta tuskin maapallon päällä tavataan. Täältä kapteeni viittoaa väylää ja Remmen tähystää silliparvia. Sisäänpääsy kielletty muilta kuin asiakkailta.

Pääkannella on Ala-Espis. Se on laivan pituinen. Siellä vallitsee alituinen »ahtmus» niinkuin Helsingin Espikselläkin. Neljä sillihinkaloa sijaitsee tällä Espiksellä. Ne vievät suuren tilansa. Sillitynnyrit ahdistavat käytäviä, niin että on juoni päästä puikkelehtimaan niiden lomitse. Ja lopuksi ainainen ihmistulva. Sen keskikohdalla on hienoin ravintola, Kämpiksi kutsuttu, jossa illalla saa kuulla soittoa sekä pianiinosta että gramofonista ja radiostakin kaikenlaista erikielistä mökää. Ala-Espiksen varrelta tavataan hotellimme parhaiten kalustetut huoneistot. Keskipaikkeilla on insinööri Sainion ja Juho Pekan (Hartikaisen) radio- ja sähkölennätinlaitos. Sieltä annetaan ja otetaan päivän viimeiset uutiset, sieltä pide-

Sillipiika ja sillipoika juur' suloisess' sovinnoss' Ala-Espiksellä.

tään pakinoita sekä suomeksi että Skandinaavian kielillä, sillä Jäämerellä vallitsee suuri kielten sekoitus, sieltä langattomalla puhelimella vaihdetaan tietoja laivojemme kesken ja vihdoin sieltä kuunnellaan, millä menestyksellä koko maailmassa kalastetaan. Yhteys muun maailman kanssa on siis taattu. Lahti kuuluu tänne asti joskus aivan mainiosti, mutta sinne asti äänemme ei kanna. Kilpailijoistamme pidetään radion avulla tarkkaa vaaria. — Täällä on muuten paikkoja, jotka radiolle ovat täysin kuuromykkiä. Magneettisia kuiluja, sanotaan.

Siellä Ala-Espiksen perässä poliklinikan alla sijaitsee meidän kemiallinen pesulaitoksemme. Sillipiiat siellä häärivät mustimman pyykin kimpussa, minkä silmäni tähän asti ovat nähneet. Elkää luulko, että täällä kannattaa joka päivä paitoja muuttaa. On huomattava, että makia vesi laivassa on kullan kallista. Sitä ei saa muualta kuin Islannista suurella rahalla. Eikä rantaan lasketa muuta laivaa kuin se, joka on rekisteröity Islannin kir-

joihin. Petsamon kokoisesta laivasta vaadittaisiin noin 80,000 Smk:aa tällaisesta rekisteröimisestä. Ja lisäksi makiasta vedestä jokaisesta litrasta jokin summa. Näin ollen täytyy vettä säästää. Jäämeren vedessä taas ei mikään saippua kuohu. Paidat ovat siis pyykissä niin mustat, että juohtuu mieleeni entisen savolaisen tytön sanat: »mänisihän sitä kirkkoon, mutta kun ei oo muuta mustoo pukua kuin paita». Mutta kun tytöt päiväkaupoilla niitä hankailevat, lähteehän niistä pahin lika irti. Hangon Dagmar, jolla on hyvin liukas kieli ja iloinen mieli, kehuu pyykinpesua maailman hauskimmaksi työksi. Näin erilaisiksi luoja on meidät ihmiset luonut!

Kuivuva pyykki saattaa tarjota sitäpaitsi silmänkin herkkua täällä sinisen meren yksitoikkoisuudessa. Kun eriväriset puvut liehuvat tuulessa, syntyy siitä varsin viehättävä värisinfonia. Ja kun vinkuva koillistuuli pääsee oikein tupruuttamaan erästä intiimiä naisten aluspukua, niin se saa jättiläismuodot kuten sadun sammakko, silti halkeamatta, ja muistuttaa väkevästi Zeppeliniä, joka juuri tällä hetkellä leijailee täällä jossakin päittemme päällä yläilmoissa.

Sittenkin hauskin huvittelupaikka laivassamme on juuri pyykkituvan takana. Siellä nimittäin harjoitetaan urheilukalastusta. Kun sillit on saatu mestatuiksi ja ilta tulee, varustautuvat pojat onkimaan Jäämeren hirviökaloja pohjaongilla. Varusteet ovat seuraavat. Otetaan paksu naru, joka muistuttaa kruunu norin ohjaksia. Siihen suuri hauenkoukku, tai useampiakin. Painona käytetään rautapultteja, joita merivirrat sittenkin suuresta painosta huolimatta tinkivät kuljettelemaan. Lasketaan koko hökötys pohjaan, usein 40:n metrin syvyyteen. Sitten nostetaan vehe parin metrin korkeuteen pohjasta. Nyt alkaa n. s. juksaaminen eli pilkkaaminen. Nykäistään

nimittäin narua hieman ylös ja annetaan koukun jälleen painua alas. Sitä sanotaan juksaamiseksi. Koukussa on sillinviipale syöttinä. Saattaa onkia ilman syöttiäkin, sillä kaloja on pohja täynnään. Usein tarttuukin kala kiinni mikä vatsastaan, mikä selästä. Suurin osa kaloja on turskia, noita meren suurimpia ahmikkeja. Laivan lähellä uiskentelevat turskat elävätkin laivamme kustannuksella. Kun sillinpäitä tuhansittain heitetään laivastamme mereen, vaipuvat ne pohjaan. Siellä turskat koppaavat ne suihinsa. Melkein jokaisessa ongitussa turskassa tavataan meidän poikien listimiä sillien päitä. Yhdessä suuressa turskassa niitä oli 15 kappaletta. Ja sittenkin sen piti tarttua ongenkoukun syöttiin. Mutta on niillä mahalaukkukin, mihin mahtuu tavaraa. Tavallaan ne ovatkin meidän syöttiporsaitamme.

Nousee sieltä muitakin kaloja kuin turskia. Toinen toistaan kummemman ja hirvittävämmän näköisiä. Meille outoja ja nimettömiä mörköjä. Ne ovat kaikki erotuksetta hirviöitä. Ei se merikissakaan ole muuta kuin kalan kuvatus. Eilen saatiin kala, joka lienee maapallon kehityskauden ensimmäisiä elukoita. Niin vanhanaikaisen näköinen se oli. Meidän matikkaamme miljoonan vuotta vanhempi. Nyt osa siitä parasta aikaa on sulamassa vatsassani. Maukkaampi se sittenkin oli kuin matikka. Ja sulaa hyvin minun myöhään kehittyneessä suolistossani.

Erityisesti näkyvät oudot kalat tarttuvan sähköttäjä Paavo Saarnion koukkuun. Eilen oli Saarnio muitten mukana iltamyöhällä juksaamassa. Tarttuu kala onkeen. Saarnio lappamaan 45 metriä pitkää siimaa. Jo nousee otus pinnalle. Tulipunainen möhkäle. Saarnio luuli aluksi ruusukimpun sieltä kohoavan. Kalpeni ja säikähti. Vellamon neitoko sieltä yrkäilee häntä lähentelemään ruusuilla. Niillähän on juuri tapana kosiskella kauniita miehiä.

Sellaisesta tapauksestahan Ahlqvist-Oksanenkin on kirjoittanut kauniin runonsa »Koskenlaskijan morsiamet». Mutta Saarniolla on oma komea rouvansa mukana laivassa. Pelkäsi perhekohtausta. Siitä kalpeneminen. Eipä ollutkaan ruusukimppu. Oli vain puna-ahven. Sepäs sitten kerrankin on korea kala. Jäämeren kauneuskuningatar. Eihän kultakala ole muuta kuin arvoton dublé tähän helakan keltaiseen 24 karaatin kultakalaan verrattuna. Ja miten lihava se oli! Painoi toista kiloa ja muistutti väkevästi ruumiinrakenteeltaan meidän ahventa. Kala paralta silmät pullistuivat ulos päästä heti ilmaan saavuttuaan. Se on syvän meren eläin eikä siedä ilman kevyttä painetta. Erittäin maukas kala. Kuoli heti kannelle. Ihaillen sitä kävi koko miehistö katselemassa. Oli siksi suuri, ettei mahtunut formaliini-astioihimme säilytettäväksi. Jospa näitä kaloja saisi houkutelluksi uimaan ja elämään matalassa vedessä, saisimme lammikkoihimme kaloja, jotka olisivat loistavammin kultaisia kuin mitkä tahansa kultakalat, ja paljon suuremmat. Puna-ahvenia on meidän Petsamon rannoilla vaikka kuinka paljon.

Odotamme kiihkeästi mustekalaa. Mutta tähän päivään saakka se ei vielä ole ilmestynyt. Odotamme varmasti saavamme sen elokuussa. Silloin se syödään kuolemaa pelkäämättä.

Ala-Espikseltä nousevat mastot kaikkine kommervenkkeineen korkealle ylös ilmaan. Lyseolaistemme joukossa on paljon apinoita, joilla on 10 voimistelussa. Heidän käsiään syyhyy. Sinne mastoihin tietysti! Niitä roikkuu siellä kuin simpansseja Afrikan aarniometsissä. Nuoruus ja hulluus, hulluus ja nuoruus!

Välikannella ovat enimmät asuinsijat. On meillä sillekin nimemme, mutta minä en sitä sano. Se saattaisi pahentaa jonkun leikkiä ymmärtämättömän mielen. Siellä palaa

Lyseolainen ratsastaa mastossa.

ainainen kirkas sähkövalo; on siis valoisampi kuin yläkansi sumusäällä, joka täällä melkein aina vallitsee. Välikannella on monta »kansankeittiötä». Miehistöllä omansa, lyseolaisilla omansa ja tytöillä omansa. Väljät on paikat välikannella, armottoman pitkät käytävät. Tyttöjen huoneistot kaukana poikien asunnosta, monta petollista ruumanluukkua näitten välillä. Nunnaluostariin ei saa mies tunkeutua muuta kuin jommankumman abbedissan, rouva Saarnion tai sisar Edithin, seurassa. Nunnat taas eivät tunkeudukaan miesten puolelle luojan kirjoittamattoman lain mukaisesti. Näin siellä siis eletään pilkulleen sekä pienen että ison katkismuksen mukaisesti.

En muista, kielletäänkö katkismuksessa kortinpeluu? Ei yksikään pojistakaan sano sitä muistavansa. Eivät nekään, joilla on sekä käytöksessä että tarkkuudessa täydet kymmenet. Sen nojalla melkein kaikilla on Englannista ostetut korttipinkat taskuissaan. Pienellä Raul Pehkosellakin. En tiedä, osaako hän pelata yhtään peliä, mutta korttikonsteja hän taitaa kuin oppinut silmänkääntäjä ainakin. Niitä hän näytteleekin kaikille, jotka tahtovat hämmästyä hänen taituruuttaan. Maksutta! Siis olkoon Herra Pehkoselle armollinen! Kirosanojakin saattaa tarkkakorvainen kuulla jostakin sopesta, kun »maraton» ei tahdo

Silmänkääntäjä Raul Pehkonen.

lykästää. Mutta mikä meri se on, joka ei houkuttelisi tällaiseen? Paljon siellä silti luetaan kirjallisuuttakin. tiikeri-, neekeri- ja salapoliisikertomuksia. Onhan täällä kirjastokin laivassa, ei tosin mikään Vatikaanin eikä edes kyläkirjastonkaan, mutta juuri sen suuruinen kuin S/S Petsamolaivassa tuleekin olla. Hartauskirjat on kullakin omansa, mamman salaa pistämät tyttönsä sukanvarteen ja poikansa kapsäkkiin. Niinkuin mammat maailman alusta aina ovat tehneet.

Kortinpeluun puolustukseksi tahdon kertoa lyhyen, valaisevan tarinan Savosta. Siihen aikaan kun heränneitä vainottiin maassamme, oli heitä ankarasti kielletty pitämästä kokouksia. Siitä huolimatta piti Puavo Ruohtalainen kokousta muutamassa kylässä. Eräs »suruton» pakana livisti ilmoittamaan tästä vallesmannille. Mutta sen saivat heränneet tietoonsa. Ukko-Puavo komensi kaikille uskovaisilleen kortit käteen ja viinapullon pöydälle. Kun vallesmanni saapui kokoustalolle, kuuli hän jo pihalle, miten miesten kädennystyrät paukahtelivat honkaiseen pöytään. Puavo huusi: »hih pihlaja ja muita puita lisäks'». Kun vallesmanni raotti tuvan ovea, näki hän Puavon ottavan aimo ryypyn tottuneeseen tapaansa ja kiljaisevan: »mikäs jottei kortit käy?» Vallesmanni katseli aikansa mellakkaa, sulki oven ja ärjäisi kantelijalle:

— Mitä sinä juutas tässä kielimässä käyt! *Kristillistä elämäähän täällä vietetään.*

Vallesmanni sattui olemaan letkautteleva savolainen.

Meidän poikamme eivät ainakaan viinalle ole yhtä persoja kuin Puavo Ruohtalainen.

Siis verraten säädyllistä se sittenkin on se Sörkän elämä siellä välikannella. Suokaa anteeksi, minun pitikin sanoa Töölön elämä.

Alaruumissa en ole käynyt. Siellä asustavat päättömät sillit.

Nyt seuraa kertomus S/S Petsamon ravintolahommista. Päämestarina toimii stewardi

Valfrid Ohlsson.

Hänellä on enemmän mielikuvitusta kuin kolmella keittiömestarilla yhteensä. On vaikeaa seurata hänen mielikuvitustaan ruokia syödessä. Minä jouduin naurunalaiseksi, kun luulin syöneeni jonkinlaista turskakaakkua, vaikka se olikin munanvalkuaisesta kokoonpantu. Mutta onhan juuri turskan lihassa paljon munanvalkuaista, sokeriainesta ei rahtuakaan. Keittiömestarimme taitaakin turskasta valmistaa toista sataa eri ruokalajia, niinikään silleistä. Ja nämä ovatkin meillä pääravintona. Yksi turskakaakku on sentään herättänyt meidän suurinta ihmettelyämme ja ihastustamme. Päältäpäin katsottuna sitä ei ollenkaan luulisi kalaruoaksi. Sillä tosin on lahnan piirteet, mutta siinä kaikki. Kuori on voileivosta ja sisällys monenmoisella tavalla höystettyä ja jauhettua turskan lihaa. Olemme ristineet sen »Ukko Pekan piirakaksi». Vähemmistö on

Stewardi Valfrid Ohlsson. Pelastusarmeijan kapteeni.

äänestänyt »Presidenttipiirakasta». Erotus ei ole suuri, tuskin sitä on olemassakaan. Mutta kun meidän laivueessamme on alus, joka kantaa Ukko Pekan nimeä, ja sähköttäjä Juho Pekka, niin voitti edellinen nimitys. *Ohlsson on ruoan runoilija.* Joka päivä hän boksissaan tuijottaa eteensä ja antaa ruoan jumalattaren kuiskia hänen korvaansa yhä uusia sommitteluja, jotka hän sitten seuraavana päivänä panee toimeksi. Nykyjään hänen päässään pyörii ajatus luoda silleistä kalakukko. Ohlsson on 2 vuotta asunut Kuopiossa, tuntee siis muikun ja kukon maun lapsesta saakka. Onhan muikku sillin pikkuserkku, tosin laihempi ja rasvattomampi kuin silli, mutta sittenkin kukkokalana verraton. Muikku on kuin roippakinttu savolainen Renk-Pekka. Silli taas lihava kuin Kiuruveden emäntä, syntyään Jauhiainen. Suurimmalla uteliaisuudella odotetaan tätä Ohlssonin uutta luomusta. Meillä on täällä kuopiolaisia montakin. Paitsi keittiömestaria itseään, lentäjäkapteeni V. Bremer, sähköttäjä Juho Pekka (Hartikainen), eräs rouva Iisalmen Viitaalta, on kokki Kinnunen, on Lempi Tiainen, on valokuvaaja V. Pietinen, on poikanen Jauhiainenkin, vaikka ei osaa suomensanaakaan saati sitten savonmurretta, olen minäkin, ynnä muita y. m. Kyllä meitä on arvovaltainen arvostelijasaki. Saa nyt nähdä, miten Ohlsson onnistuu? Arvostelun tulos julkais-

taan myöhemmin kaikissa Savon sanomalehdissä puoluekantaan katsomatta, sillä kalakukosta ei ole muuta mieltä kuin että se on ruokien ruoka kaikkien savolaisten mielestä ihan pienviljelijöitä ja kommunisteja myöten.

Ohlsson on saanut oppinsa sekä Englannissa että Norjassa ja muissa Pohjanmeren maissa. On kuulunut pelastusarmeijaankin, jossa kohonnut kapteeniksi. »Ihminen ei elä ainoastaan leivästä.» Hän ei siis ole vain pelkkä herkuttelija.

Leipurimme.

Hän on Elias Lönnrotin kaima, ei tosin Elias vaan Tessu Lönnrot. On etupäässä hyödyltään konditori. Ei hänellä oikeastaan suuri leivintupa ole, pienin päinvastoin, minkä minä olen nähnyt. Mutta ei ole sitä keksintöä leivinuunien alalla, jota ei tässä pienessä kojussa olisi otettu varteen. Ensiksikin lämmityksenä käytetään sähköä. Hänen uunissaan — oikeastaan rautakaapissaan — on monta suljettua hyllyä, jonne pistetään suuret kakkarat suurille hyllyille, pienet pieniin laatikkoihin. Tessu painaa nappulaa, tulipalo syntyy heti hyllyissä ja laatikoissa. Tessu katselee kaappinsa ikkunasta, lisää löylyä, jos kylvetettävät sitä sietävät, vähentää, jos niitä rupeaa kärvennyttämään. Aivan kuin saunottaja saunassa. En olisi uskonut saavani syödä niin herkullisia pikkuleipiä kuin mitä Tessu pyöräyttää uunissaan täällä kylmällä, sumuisella merellä kaiken kulttuurin takalistolla. Hänen omenatorttujaan täytyy aina syödä 2 kappaletta, ennenkuin niistä raskii irtautua. Ihmisystävälliset pöytäkumppanit piilottavat ne minulta, jotten saisi sokerimyrkytystä. Mutta turhaan. Salonki-Kalle niitä minulle sittenkin

Leipuri Tessu Lönnrot »varsoineen».

hankkii — salaa. En anna lausuntoa hapan- ja ranskanleivistä, joita Lönnrot valmistaa monta sataa kappaletta päivässä. En niitä syö. Tyydyn omenatorttuihin. Näen kumminkin, että leipiä kannetaan mahtavissa koreissa alas Töölöön ja että samat korit kohta tulevat taas Ala-Espikselle typötyhjinä. — Taas laivamme torvi puhaltaa varoitusmerkkejä tässä kirotussa sumun maassa, ja vauhtia heikennetään. — Mutta Tessun kaappi hehkuu. Kohta on kahvin aika klo 4 ip. Tessun viimeiset tekeleet ovat pöydällä odottamassa ja salonki-Kalle tarjoilemassa.

Edellä olen maininnut, että Ohlssonin piti yrittää laatia oikea savolainen kalakukko — silleistä. Toimi annettiinkin Tessulle, jolla on leivinuuni hallussaan. Tuumasta toimeen siis! Tessu valitsi Jäämeren rasvaisimmat sillit, teki taikinan ja työnsi hökötyksen kaappiinsa. Siellä se hautui tarpeellisen aikansa. Seuraavana päivänä kukko pyörähti salongin pöydälle. Kukko avattiin kaikilla asiaan kuuluvilla menoilla ja leikkauksilla. Käytiin sen kimppuun. Mutta annahan olla, eivät ruodot olleetkaan murakoita, pistivät kieleen ja kitaan. Ja sellainenhan sotii kukon perustuslakeja ja perustarkoituksia vastaan. Siis onnistumaton kukko? Ei silleissä vikaa ollut, mainio kukkokala se sittenkin on. Uunissa se vika oli. Ei tuo vanha, pakanallinen kukko ollut toppanaankaan uuden-

aikaisessa sähköuunissa. Se vain irvisteli siellä kuten entinen neekeri Amerikan vankilassa, kun hänet työnnettiin sähkötuoliin ja naureskeli sanoen:

— Ethän sinä vain kutkuttele, minä olen niin herkkä kutiamaan.

Juohtui elävästi mieleen eräs juhla Helsingissä, jonne oli kukkoja tilattu Lahdesta. Eräs vanha, aito-savolainen mies kulki kukko-kasan ympärillä kauan aikaa, suinaili ja haisteli, kunnes puhkesi sanoihin ja virkkoi:

— Ei se Lahessa kukko kypsy, ei se Lahessa kukko kypsy.

En saattanut minäkään muuta kuin hokea:

— Ei se kukko Jäämerellä kypsy, ei se Jäämerellä kypsy.

Jokohan mustekalan ruodot pehmiäisivät paremmin maailman uudenaikaisimmassa uunissa?

Mutta kaikki laivan muut savolaiset söivät kukon liisteitä myöten suuhunsa ja kehuivat sillikukon makua aivan mainioksi. Minun makurauhasissani lienee ollut tilapäinen alennuksen tila.

Kalle.

Ei hän oikeastaan Kalle ole, mutta kaikkia tarjoilijoita laivassa sanotaan Kalleksi, olkootpa he kasteessa saaneet minkälaiset muut nimet tahansa. Meillä on kaksi Kallea, salonki-Kalle ja messi-Kalle. Puhun vain salonki-Kallesta, jonka toimia olen läheltä päässyt tarkastamaan.

En tahtoisi olla Kallen tamineissa enkä virassa. Kaikki häntä pyrkivät komentelemaan. Hänen virkansa on hypätä keittiön ja salongin väliä satoja kertoja päivässä. Jos kuka mitä tarvitsee, on ensimmäinen huuto: »Kalle, missä Kalle?»

Kalle tulee. Hän saa käskyn, usein melkein mahdottoman. Kallen täytyy vastata:

— Kiitoksia! vaikka hän sydämessään ajatelleekin: — No kyllä sinullakin on vaatimuksesi!

Kalle siivoaa huoneet salongin ympäristöllä. On siis samalla siivoojatarkin. — Kalle onkin kaunis siivooja, punaposkinen, ketterä nuorukainen, 17:n vuoden vanha. Kävelee yhtä hyvin käsillään kuin jaloillaan ja tuntee kaikki urheiluennätykset maailmassa.

Lisäksi Kalle on myöskin saunottaja. Hän se pumppuaa Jäämeren vettä ammeeseen, vettä, jossa ei mikään saippua kuohu ankaran suolapitoisuuden takia ja jonka lämpimyys on vain +8° C. Hän se sekoittaa kuuman veden ammeeseen, jotta sinne hirviää hupsahtaa. Mainioita kylpyjä muuten! Kun lastilaivassa on vain miehiä, sopii siivoojan ja saunottajan virka mainiosti tarjoilijan tehtäviin. Mutta nyt meillä on naisiakin laivassa. Paljon sopivia saunottajia. Mutta . . .

Kalle pitää vain iloista naamaa aamusta iltaan saakka, vaikka hänellä mahdollisesti sappi on kuohuksissa joskus tulviaan myöten. »Nuorena vitsa väännettävä», on meidän lohdutuksemme, tuskinpa Kallen.

Puolalainen pakolainen.

Tapaa usein Ala-Espiksellä kalastajan ja hiilen »körrääjän», joka eleillään ja ulkomuodollaan poikkeaa meistä muista. Hän on puolalainen aatelismies, suku aateloitu 1400-luvulla. Sanokaamme häntä Alttariseksi, joka on suomennos hänen puolalaisesta sukunimestään. On ollut meriupseeri aikoinaan ja palvellut keisarillisissa huvipursissa. Seurustellut siis onnettoman viimeisen keisarin ja hänen

perheensä kanssa. Kun hän hiiliä körrää, on hän musta kuin murjaani, kun kalastaa, on hänellä toinen lemu kuin hovissa. Työn puutteessa hän on tarttunut tähän oljenkorteen. Tuntuu viihtyvän hyvin, sillä slaavilaisen rodun on ylimalkaan helppoa mukaantua mihin elämän tilanteeseen tahansa. Yksinpä hirsipuuhun, jossa niin moni puolalainen isänmaan ystävä on roikkunut. Lentäjä-upseeri hän myöskin on ollut, niin että, kun hän syksyllä mereltä selkiää, ehkäpä pääsee purjehtimaan yläilmoihin. Siellä hän kuuluu viihtyvän vieläkin paremmin. Siis meitä on kaksi hovimiestä S/S Petsamossa. Oltarzewski Nikolai II:n murheellisesta hovista, minä autuaasti nukkuneen Santtu vainajan, Aleksanteri III:n, onnellisesta hovista.

Vielä olisi Ala-Espiksen kävelijöistä moni mainittava, moni, jolla on tärkeimmät laivan tehtävät huolenaan. Mutta kun en kykene heidän toimiaan ymmärtämään enkä selittelemään, täytyy minun rajoittua niihin, jotka pitävät huolen omasta hyvinvoinnistani tai muuten herättävät erikoista huomiotani.

Luetaan historiasta, että piispa Maunu Tawastin aikana urkujen humina Turun tuomiokirkosta oli lakkaamaton päivän kuluessa. Samaa saatamme sanoa Ala-Espiksestäkin, että gramofonin kitkutus on taukoamaton niinä päivinä, jolloin myrskyn tai sumun takia ei käy sillejä ahdistaminen. Gramofoni on keksitty juuri Jäämerta varten. Senpätähden niitä kapineita on lukematon joukko laivassamme. Ja levyt ovat valitut lukemattomilta musikaalisilta tasoilta. On tanssi-, on kansanlaulu-, on sinfoniamusiikkia. Toisesta oviaukosta kuuluu

Laulu kaupungin
Yllä asfaltin — — —
Sinut sattuma tielleni toi.
Tuoksu tuulien,
Hymy huulien
Katukulkijan vallata voi.

Katukulkijan voi vallata meidän Espiksellä kyllä hymy huulien ja tuoksu tuulienkin. Siitä tuoksusta pitäisi oikeastaan vaieta, sillä lukija ehkä arvannee, että se on sillintuoksu. Se ei kaikkia miellytä, mutta siihenkin tottuu.

Toisesta raosta kuulee: »Oi Emma, Emma kun yhdessä tanssissa kuljettiin.» Täällä ei sentään sovi tanssiksi pistää, sillä saattaisi helposti tapahtua, että tyhjät sillitynnyrit jyrinällä ottaisivat osaa karkeloihin. Ja ne rämisevät turkasen äänekkäästi, kun ne pääsevät kisailemaan rautaiselle permannolle.

Vaikka en olekaan mikään haltioitunut gramofonin kitkuttaja kaupungissa, täällä sitä kuuntelen käsi poskella ja kostein silmin. Muistelen näet armaitani kotonani, jotka niiden lauluja harva se päivä antavat virrata huuliltaan. Mutta onhan tällä soitolla yleisempikin merkityksensä. Kun täällä ainaisessa sumussa ja koillistuulen huminassa villapaita yllään värjöttelee keskuslämmityksen turvin, onhan silloin sentään hauskaa kuulla, että on maita, joissa aurinko lämmittää, joissa se kulkee korkealla taivaalla, joissa kukat tuoksuavat ja joissa puut humisevat. Meillä vain vaijerit ja köydet ulvovat ja Jäämaan karut, lumipeittoiset kalliot törröttävät tuolla loittona, tosin aivan verrattoman ihanassa, vaihtelevassa värityksessään, mutta niin puistattavan kylminä ja viluisina. Onhan miellyttävää kuulla, että Emma siellä kotona kuutamossa talsii sulhasensa kanssa tanssipaikasta kotiaan ja että katukulkija siellä asfaltilla vetelee sieraimiinsa tuoksuja tuulien.

Kolme sulotarta, sillipiikoja, torvessa.

Onhan meillä sentään viehkeämpi elämä kuin muilla Jäämeren sadoilla kilpailevilla aluksilla, meillä kun on nuoria naisia mukanamme. Alituiseenhan me kohtaamme Espiksellämme Evan, Lempin ja Elinan touhuilemassa, ja huomaahan heidän sumussakin koettavan hieman hymyillä. Ainakin Nappula-Matille, joka on yhtä vaaraton naisensydämille kuin minäkin. Pyhinä Evalla sitä paitsi on hihaton puku talvipalttoon alla. Käsivarret ovat kuin parsan juuret mullan peitossa. Pakkanenko pakottaa Evaa näin verhoutumaan, vaiko meidän kaksi ankaraa abbedissaa, rouva Saarnio ja sisar Edith, sitä en ole kehdannut udella. Ehkä molemmat. Väärinkäsityksen välttämiseksi tahdon lisätä, että meidän Espiksellämme ei Amorjumala esiinny niin kelteisillään kuin kreikkalaisessa tarustossa ja eurooppalaisessa kirjallisuudessa tai Helsingin Espiksellä. Meillä Amorkin liikkuu lammasnahkaturkki yllään aivan niinkuin Evankin alastomat käsivarret talvipalttoon alla.

NEWCASTLE 27. 6. 1931.

Saavuttiin Englantiin hyvässä tuulessa. Tuo peloittava meripöpö, Pohjanmeri, osasi kerrankin käyttäytyä ihmisiksi. Ei yhtään suurempaa aallokkoa, ei yhtään meritautista. Ei edes tyttölaumassamme, joka venyy peräpuolessa ja siis keinuukin eniten. Kävin siellä tarkastuksella. Eräs tyttö veteli rauhallisena haikuja savukkeestaan. Hänellä on mammaltaan lupa, vaikka onkin vasta 17:n vuoden vanha. — Niinkuin näkyy, meillä on sivistyneitä tyttöjä mukanamme ja heillä viisaita mammoja.

Tulli. Kaikki, mikä muissa maissa on erilaista kuin meillä, kiinnostaa mieltäni. En ole ennen ollut mokomassa kiirastulessa. Tulliherroja kävi monta laivassa, sillä niillä oli kova urakka. Ei kelvannut, että miehistön listaan oli kirjoitettu esim. L. Tiainen, piti olla Lempi Tiainen, vaikka heillä ei ollut aavistustakaan, että Lempi on tyttö, nätti tyttö. Varsinkin tupakoista oli tarkka tutkinto. Minunkin piti pötkylleen ilmoittaa sikarieni määrä, joka, murheellista kyllä, oli kutistunut 55:een, sekä piipputupakkani, 1 kg. Merellä ei saa sikareille sijaa, niitä karttuisi kokonaiset pinot, täytyy väkiseltäkin tottua kirottuun, perskaiseen piippuun. Entä pienin lyseolainen, pikku Raul Pehkonen, suulain ja nokkelin koko poikasarjassa, yhtä lyhytkasvuinen kuin kaimansa, Oulun läänin maaherra, mutta myöskin yhtä hyvä puhuja. Hän näytti tulliherroille 2 paperossia laatikostaan. Minne ne muut olivat

hävinneet, siitä ei herätetty kysymystä. — Merellä on koululaki suspendeerattu, toisin sanoen vanhentunut ja väljähtynyt. — Kaikesta piti tili tehtämän. Mutta mitään tullivahtia ei ollut laivassa eikä laiturilla. Kas, englantilainen luottaa ihmisen rehellisyyteen, mutta auta armias sitä, joka pettää. Silloin on laki armoton. Kerrotaan, että eräs merimies kerran oli jättänyt ilmoittamatta, että hänellä oli laatikollinen tulitikkuja näyttämättä. Hänet manattiin oikeuteen ja hän sai tuhansiin nousevan sakon.

Tuli laivaan kaksi erittäin hienoa tulliherraa. Kysyivät, onko laivassa elukoita. Näytettiin lampaat, siat ja kanatarha. Näytettiin kaksi koiraakin, Ögir, joka on Islannissa syntynyt eikä nuku muuta kuin haiseva, tuore silli kuonon edessä, ja kapteeni E. Hjeltin koira, jota ei millään ilveellä saatu nousemaan laivaan Oberonin viimeiselle matkalle, ja joka siten säilyi hukkumasta. Tulliherrat sanoivat:

— Ei yhtään elukkaa saa laskea maihin.

— Ei missään nimessä. Me tarvitsemme ne kaikki laivassa. Syömme ne suihimme joka-ainoan. Paitsi tietysti koirat.

— All right, vastattiin, ja tulliherrat hävisivät luottamuksella, viimeiseenkin lupaukseen nähden.

Ei yksikään herra nauttinut tippaakaan väkeviä juomia, eivät sytyttäneet tarjottuja sikareita. Mutta oli siellä sentään alempi virkamies, joka joi kaikkien herrojen puolesta. Hän joi kolme juomalasillista puhdasta 76 % viskyä, ilman makua laimentavia vesiä. Irvistelemättä, rykimättä. Kulauksien lomissa hän vain vatkutti: very well! Hän herätti suurinta kunnioitusta niissä meikäläisissä, jotka pitävät viskyä terveellisenä juomana.

Yhden hiprakaisen sentään tapasin Newcastlessa. Tehtiin joukolla matka kaupungin ulkopuolella olevaan merenranta-kylpylään. Minulla oli 3:n päivän ajamaton

parta leuassani. Sellainen on kauhistus Englannissa. Newcastle on likaisin kaupunki, minkä tähän asti olen nähnyt. Kivihiilensavun mustentama noin miljoonan asukkaan kotiparka. Mutta kaikilla miehillä täytyy olla ajettu leuka. Miksi niin? Sitä en ainakaan minä jaksa käsittää. Kun kerran luoja työntää miehelle partaa, niin miksi me partaa ajamalla koetamme muistuttaa kuorittua potaattia. Minulla oli nyt kerta kaikkia miehuutta ilmaiseva kasvullisuus leuassa. Häpesin sitä ja kuljin toisella puolella katukäytävää, toisella puolella kulkivat toverini lääkäri Biaudet, Bremer ja norjalainen jättiläinen Remmen. Noustiin raitiotievaunuun. Seuralaiseni nousivat yläkertaan. Hienotunteisesti minä pujahdin alakertaan, jotteivat toverini pahenisi minusta. He maksoivat lippuni ja sanoivat:

— Me maksamme erään nuorukaisen puolesta tuolla alakerrassa, jolla on ajamaton parta.

Junailija tunsi heti minut eikä vaivannut minua silmäykselläkään.

Kapusi vaunuun hyvin vanha mies, ja hän oli mitä ihanimmassa nousuhumalassa. Mutta hänellä oli 4:n päivän vanha sänki poskissaan. Hänen silmänsä äkkäsivät minun ajamattoman leukani. Heti hän istuutui viereeni luullen löytäneensä minussa aatetoverin. Muuten kyllä olimme tasavetoisia paitsi humalassa. Hän haastoi minulle ummet lammet, joista en tajunnut sanaakaan. Vastasin vain paremman puutteessa: grandissimo, jonka tarkoituksena oli kuvata hänen mielentilaansa.

Kerrotaan näet, että nuori kansa Englannissa on luonnonraitista. Vanha kansa taas elää entiseen tapaansa. Äskeinen tapaus antaisi tukea tähän päätelmään. En nähnyt yhtään nuorta miestä juopuneena.

Miten erilaista taas meillä! Suomen vanha väki on raitistunut, mutta nuorukaiset kulkevat kohti turmiotaan.

Vertaukset eivät näin ollen ole Suomelle edullisia. Mutta yhdessä kohdin olemme suunnattomasti edellä. Ei meillä niin mustaa kaupunkia ole kuin Newcastle. Eikä niin mustia tarjoilijattaria kuin merikylpylän paviljongeissa. Että varakkaat englantilaiset kylpevät joka aamu, on selitettävissä. Ei se kivihiilen savu sittenkään lähde ruumiista, sillä joka ilta sitä on karttunut ohut uusi kerros lisää. Tarjoilijattaret eivät varmasti joka aamu kylve. Jätän sanomatta, pesevätkö he naamansa joka aamu.

Pulakausi näkyy rikkaassa Englannissa olevan suurempi kuin tiesinkään. Newcastlen satamassa »makasi» laivoja laiturissa kytkettyinä ankkurissa oikein rivittäin molemmin puolin jokea. Ei ollut lastia. Sanottiin, että oli satamassa 1,000,000 tonnia laivoissa vapaana. Kuulkaa ja hämmästykää! Englannin yhdessä kaupungissa on joutilaita laivoja kaksi kertaa niin monta kuin koko meidän kauppalaivastomme on. Meillä on kaiken kaikkiaan 500,000 tonnia. Newcastlessa yksi miljoona tonnia odottamassa lastia! Mikä on syynä pulakauteen, sitä en kykene selittämään, eikä sitä ole kyennyt minulle kukaan muukaan neuvomaan, niin että minä sen perille olisin päässyt.

Newcastlessa pääsimme ensi kerran sillin hajuun. Tuli sillilaiva tarjoamaan sillejä kaupaksi. Konsuli Elfving osti niitä laatikoittain, hankki kaupungista skotlantilaisia sillinperkaajia neuvomaan meidän tyttöjämme, miten sillejä siivotaan ja suolataan. Olipa ihmeellistä nähdä, miten uskomattoman nopeasti nämä skotlantilaiset akat puhkoivat sillejä. Melkein yhtä nopeasti kuin orava raappii kuvettaan. Mutta olihan meilläkin tottuneita silakan siivoojia tyttöjä. Skotlantilaiset ihmettelivät ja sanoivat:

— Suomen tytöthän oppivat tämän konstin kolmessa tunnissa. Yhtä hyvin kuin Englannin tyttäret puolessa vuodessa.

Enteet ovat siis hyvät. Tytöissämme ei siis ole vikaa. Eikä niiden yleissivistyksessäkään näy olevan aukkoja. Puhuttelin juuri erästä maalaistyttöä Pusulasta. Hän häpesi ja punastui kotipaikkansa nimeä, niin että minun täytyi selittää, ettei Pusulan nimi johdu pusu-sanasta, vaan eväspussista, jota pusulaiset ennen käyttivät kirkkomatkoillaan Vihtiin, johon seurakuntaan he silloin kuuluivat. Päästyään siveelliseen tasapainoon rupesi tyttö puhumaan suomalaisesta maalaustaiteesta asiantuntemuksella, joka minua hämmästytti. Tunnen erään tytön, jonka äidinäiti on Pusulasta kotoisin. Hän tuli ylioppilaaksi 16:n vuoden vanhana laudatuurilla kaikissa aineissa. Hän lopettelee parasta aikaa tohtorinväitöskirjaansa. En tietystikään rohkene mainita hänen nimeään. Tästä näemme, että pusuttaret ovat lahjakasta rotua. Toisella, Porvoon tytöllä, oli postikorttikuvia mukanaan. Ja arvatkaa minkälaisia? Eero Järnefeltin »Raatajat rahanalaiset», mielestäni kauneimpia kuvia, mitä Suomesta on maalattu, toinen kuva »Lehmisavu», myöskin Järnefeltin herkimpiä ja kolmas Edelfeltin »Taitta eli vanha eukko pärekori sylissä». Siis valikoima Suomen parasta taidetta. Tyttö sanoikin:

— Minä en rakasta realistista taidetta. Gallenin »Lemminkäisen äiti» on minun rakkain tauluni.

Näin puhuvat sillinperkaajat! Olkaamme ylpeitä!

Mustasta Newcastlen kaupungista läksimme taas merta kyntämään. Käännettiin kokka pohjantähteä kohti. Se se sentään on meidän tähtemme, se pohjantähti. Ei se meillä aurinko kohoa taivaan kupuun, mutta pohjantähti se siellä asuukin. Se katselee aina ylhäältä meidän kallojamme. Mihin ikinä pohjantähti näkyy, siellä tiedämme kotimme olevan. Nyt oli pohjantähti meidän maalitaulumme.

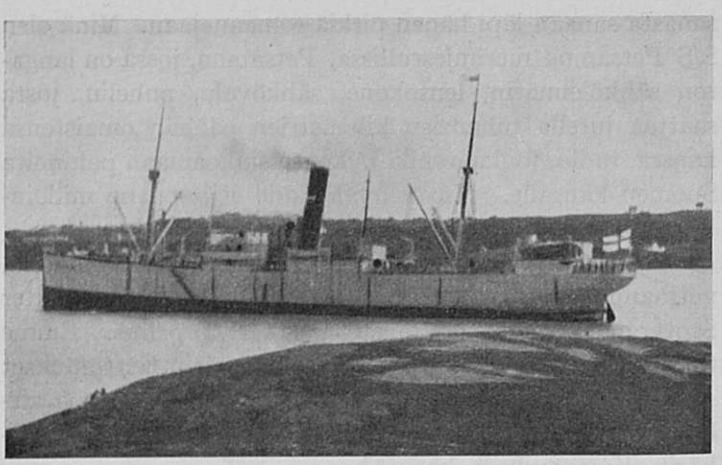

S/S Petsamo.

Kuljemme juuri nyt Skotlannin rannatse. On kirkas, kaunis ilma. Istun yläkannella hatuttomin päin tätä kirjoittamassa. Niin on lämmin. Rannalta näkyy kaupunkeja, kyliä. Mitä lienevätkään! Siellä asui nuoruuteni lempikirjailija, Walter Scott, siellä liikkuivat hänen romaaninsa sankarit ja sankarittaret. Siellä jossakin oli Perthin kaupunki, jossa »Perthin kaunotar» asui ja eleli, siellä suri »Lammermoorin morsian». Kohta tulemme Orkneyn saarille, jonka norjalaisista jaarleista ja vuonoista vanha Walter on kirjoittanut niin viehkeitä kertomuksia. Harva henkilö laivassa tuntee Scottin romaaneja. Nyt luetaan jännitysromaaneja, ei jakseta seurata Scottin seikkaperäisiä jutelmia. Nykyaika on sähkön rauhatonta aikaa. Scott kirjoitti kynttilän lepattavassa valossa, hänellä ei ollut kiirettä, eikä hänen juttunsa luista junien eikä lentokoneen vauhdilla. Mutta minulle Scott on rakas niinkuin lapsuuden tuttava aina on. Ehkäpä en sentään jaksaisi enää kyntää

sanasta sanaan läpi hänen pitkiä romaanejaan. Minä olen S/S Petsamon merimiesrullissa, Petsamon, jossa on langaton sähkölennätin, lentokone, sähkövalo, puhelin, josta saattaa jutella tuhansien kilometrien päähän omaistensa kanssa, radio, jonka avulla kykenee sinkoamaan pakinoita Suomen kansalle. Mutta hyvä taide ei happane milloinkaan. Ei Scottinkaan.

Koska olen vertaillut maallisia asioita meillä ja muualla, vertaanpa kirjallisuuttakin. Onhan meilläkin oma Walter Scott, hänen mainio oppilaansa Sakari Topelius. Emme tarvitse häpeillä vertausta. Onhan Välskärin Kertomukset samaa tasoa kuin suuren Walterin romaanit. Ovatpa virkumpia kuin hänen. Kukapa ei olisi valvonut öitä Välskärin Kertomukset käsissä? — —

Olemme päässeet Atlantille. Ja juuri nyt sain langattoman sähkösanoman Lahdesta, että pakinani Itämereltä oli kuulunut hyvin. Miksi se nyt vasta tuli perille, on minulle taas arvoitus. Olen seikkaa miettinyt kauan ja tullut siihen päätökseen, että sanoma ensin lensi Austraaliaan, sieltä Hyvän Toivon Niemen kautta Tulimaahan, sieltä Tyynenmeren poikki Japanin kautta Venäjälle. Täällä bolševikkien sensuuri sen pidätti vastavallankumouksellisena, kunnes joku suomalainen sen käänsi, ja se pääsi jatkamaan lentoaan. Ainoa pätevä selitys viivytykseen. Suokaa anteeksi, mutta minä, joka en ylimalkaan usko ihmeisiin, en saata olla tuntematta ihmettelyä, kun Kalle naputtaa oveen ja pistää sähkösanoman kouraani. Ehkäpä vielä enemmän ihailen ihmiskunnan neroutta, joka niin selvästi ilmenee juuri tällaisissa tapahtumissa. Samalla kuin valitan, etten minä eivätkä muutkaan suomalaiset keksi juuri mitään. — En ole saanut mukaani edes sitä Katraan suurta piippukeksintöä, jota odotin, nyt kun minusta olojen pakosta on tullut surkuteltava piipunpolttaja.

ISLANNIN RANNIKOLLA 2. 7. 1931.

Vihdoin olemme saapuneet päämaaliimme, n. s. »kentille». Elkää luulko, että on kysymys taistelukentistä tai leikkikentistä. Täällä laivassa puhutaan vain kentästä ja sillä tarkoitetaan Jäämeren ulappaa, missä sillit soutelevat parvissa kuten lampaat ruohokentillä. Sillit ovat näet laumaeläimiä kuten lampaatkin eivätkä ollenkaan viihdy yksinään. Ne ikävöivät seuraa. Aina siihen määrään, että ne liikkuvat kuve kupeessa kiinni.

Ensi kerran näkivät silmäni tuon kuuluisan satujen saaren. Jylhät ovat sen rannat, äkkijyrkkiä ja puuttomia. Lumipälviä paistaa vielä kaikista notkoista, vaikka meillä jo on heinäkuun toinen päivä. Jokunen puro syöksyy mereen hohtavan valkoisena kuin morsiamen huntu. — Tuo Islannin suomalainen nimi minua vaivaa. Jos ääntämisen mukaan kirjoitan sen nimen, niin se kuuluisi Islantti, Islantin. Mutta jos sen lainasanana lausuu, niin se on oleva Islanti, Islannin. Eikä se suinkaan mikään »lantti» pahanen ole. Päinvastoin lavea, suuri maa-alue, suurempi kuin miksi sitä olin kuvitellut. Minun kynääni syyhyy ja se tahtoo kirjoittaa Jäämaa. Mikä ihana ja kuvaava nimi! En käytä sitä turhanpäiväisestä suomenkielen intoilusta, vaan yksinomaan siitä syystä, että selkiäisin tuosta Islanttisanasta, joka aina korvaani loukkaa. Jos siis nyt käytän

Grimsön rannikkoa.

Jäämaa-sanaa, niin lukijani tietää, että sillä tarkoitan Islantia. Teen sen puhtaasti esteettisistä syistä.

Jäämaa on suurempi kuin moni asukasrikas kuningaskunta. Kolme kertaa suurempi kuin Hollanti ja Belgia sekä Tanska, joka viime vuosiin saakka on ollut Jäämaan emävaltakunta. Sen pinta-ala on näet 102 tuhatta neliökilometriä. Se on Suomeen verrattuna enemmän kuin neljäsosa, meidän jättiläismaamme kun on 388 tuhatta neliökm. Sen korkein vuorenhuippu on kaksi kertaa niin korkea kuin meidän korkein. Ja siellä se vain saarena uiskentelee Atlantin ja Jäämeren rajalla. Oikeastaan sen pitäisi kuulua Amerikkaan, sillä välimatka Grönlantiin on vain $^1/_3$ välimatkasta Norjaan. Mekin viivyimme Englannista lopulleen 5 päivää, ennenkuin pääsimme sillikentille Jäämaan pohjoisrannikolle.

Sattui niin omituisesti, että konsuli Elfvingin syntymäpäivä sattui juuri siksi päiväksi, kun sillit saapuvat Jäämaan pohjoisrannikolle. Onhan siinä ollut ikäänkuin enne

hänen syntyissään, että juuri se mies, joka on varustanut tähän asti suurimman laivueen ja suurimman kalastusaluksen, mikä milloinkaan näillä vesillä on nähty, on syntynyt sillien ilmestymispäivinä juuri niille kentille, jotka hän Suomelle tahtoo anastaa. Islantilaiset sanovatkin, että Elfving on tuonut kolme uutuutta Jäämerelle, lentokoneen pianon ja naisia. Sellaisia ei ole ennen nähty näillä vesillä. Ja sillit olivatkin kaikkein ensimmäiset, jotka tervehtivät häntä. Jo ennenkuin hän aamulla varhain loi Hangonsiniset silmänsä auki, hyppelehtivät sillit S/S Petsamon kupeilla kummallakin. Ne keikkuivat juuri hänen ikkunainsa kohdalla. Laiva kynti vaon halki silliparven, kuten lumiaura lumikinokseen. Hopealle hohtivat laivan nostamat kuohut, kun sillit heittivät kuperkeikkoja päästäkseen erilleen pitkästä hirviöstä. Mitä ne virkkoivat, sitä en kyennyt tajuamaan, mutta arvattavasti ne lausuivat samat sanat kuin muinaiset gladiaattorit Rooman sirkuksessa: »Ave consul, morituri te salutant.» Suomeksi: »Terve, konsuli, kuolemaan tuomitut sinua haastavat otteluun.»

Ja konsuli oli valmis ottamaan vastaan haasteen. Heti laskettiin S/S Petsamon kaksi venhekuntaa vesille. Nyt oli vain kysymys, kummatko voittavat, sillitkö vai me? Silliä sanotaan tuhmaksi. Kaikilla kansoilla Euroopassa on sananpartena: »aprilli, aprilli, sinä tuhma silli». Sitä hoetaan varsinkin huhtikuun ensimmäisenä päivänä. Mistä tämä lauseparsi on peräisin, sitä ei kukaan enää saata selittää. Mutta nämä onneatoivottavat sillit eivät olleetkaan tuhmia. Kun potkut tai nuotat kierrettiin parvien ympärille, sukelsivat sillit syvyyteen ja nuotat olivat vesiperiä. Ei yhtään sillinpyrstöäkään noussut venheisiin. Sillit aprillasivat meidät tällä kerralla.

Apein mielin seisoin kannella, kun venheet tyhjinä palasivat laivalle. Mutta vanhat kalastajat jupileerasivat,

niinkuin vanhassa virsikirjassa sanotaan. Hämmästyneenä kysäisin syytä näin aiheettomaan iloon. Vanha mies selitti:

— Niin on kuin olla pitääkin. Jos ensimmäinen apaja antaa kalaa, silloin on koko kalastuskausi vallan piloilla. Ei saa seuraavista apajoista kalan näköistäkään. Mutta jos ensimmäinen apaja on vesipohja, silloin on hyvät toiveet olemassa.

Merimiehet ovat aina Jonaksen ajoilta asti olleet maailman taikauskoisinta kansaa. Ei korkeampi sivistyskään auta heitä pääsemään irti taioista. Tapasin kerran luotsin Hiittisten saaristosta, puetun yhtä herraskaisesti kuin esplanadikeikari, joka aivan tosissaan väitti, että toissa kesänä merikäärme oli noussut Morgonlandetin saarelle sinne Hangon ulkopuolelle ja ollut niin suuri ja voimakas, että kokonainen venäläinen sotilaskomppania oli saanut taistella sen kanssa kaksi päivää, ennenkuin saivat hengen siltä nitistetyksi. — Silloin oli näet sota-aika. — Hän vielä jatkoi ja sanoi, että se oli ollut yhtä paksu kuin herran reidet. Hän mittasi tarkoin silmillään minun reisiäni, joka minua hieman hävetti. Vaikka myönnänkin, että onhan niissä kokoa merihirviöllekin. Tämä taruhan on yhtä uskottavaa kuin Odysseian kertomus siitä, että kokonainen laiva purjehti valaskalan kidasta sen vatsaan. — Saa nyt nähdä, pitävätkö meidän merimiesten harhaluulot paikkansa.

Radio ennusti myrskyä ja rajuilmaa. Ja se ennustus pitikin paikkansa. Yöllä se alkoi ja sitä kesti prikulleen kolme päivää. Ei sillä hyvä, että myrskysi, vaan lisäksi tuli vielä usvaakin ja koleaa säätä. Lämpö laski viiteen pluspykälään ja ruumista värisytti. Kylmyys tuntui sitäkin ilkeämmältä, kun sama radio ilmoitti, että Suomessa samoihin aikoihin vallitsi lämmin ilma, varjossa +22°. Jäämaan

korkeat kalliot hävisivät silmistämme emmekä niitä nähneet kolmeen päivään. Me vain ajelimme liedolla merellä ja aallot näyttelivät meille valkoisia ikeniään. Ajelimme länteen Grönlannin suuntaan, minne asti, sitä emme varmaan tienneet terhenisen ilman takia. Me kuljimme juuri niillä tienoilla, joista Suomenkin ilmasto on riippuvainen. Olettehan kuulleet luettavan radiossa säätiedoituksia:

— Huomio, huomio, täällä Lahti, Helsinki. Matalanpaine vallitsee Islannin pohjoisrannoilla. Se lähenee maatamme ja määrää sään. Odotettavissa: huonoa säätä, kohtalaisia tuulia, paikoitellen maassamme sadetta.

Niin meilläkin sataa ropsautteli tuon tuostakin lisäten epämieluista tunnetta. Mutta onnelliset te siellä Suomessa! Ennenkuin meidän myrskymme ehtii teidän rannikoillenne, on Kölin korkea harjanne vaimentanut sen hurjuutta ja te saatte tuntea vain lauhan lounaan hiveleviä pyyhkäisyjä ohimoissanne, ja varjossa teillä on +22°. Meille, sillinpyytäjille, tästä kesästä taitaa tulla sellainen, jota ei koskaan tulekaan. Meillä on nyt heinäkuun alussa vasta alkukevättä, elokuussa sitten jonkinlainen kesä. Mutta pitää vain olla »nöiter», niinkuin turkulainen sanoo. Pakkoko oli tänne lähteä!

8. 7. 1931. Valkeni vihdoinkin tyynen päivän aamu. Sillit sukelsivat ylös syvyyksistään pinnalle leikittelemään. Aurinkoa emme ole nähneet sittenkuin Englannista lähdettiin. Harmaa on taivas ja taivaanranta usvassa. Mitenkä se Kalevala nimittääkään näitä seutuja? Se sanoo niitä »summaksi Sariolaksi». Niin, summa sana sopii kuin naulan päähän kuvaamaan Jäämeren ilmastoa. Silloinkin kun ei ole vakituista usvaa, silloin kumminkin näköpiiri on summaa. Saaret ja saarten rannat eivät koskaan näy tarkalleen, ne ovat aina samean harson peittämiä.

Olimme ajautuneet kauas länteen Grönlantiin päin.

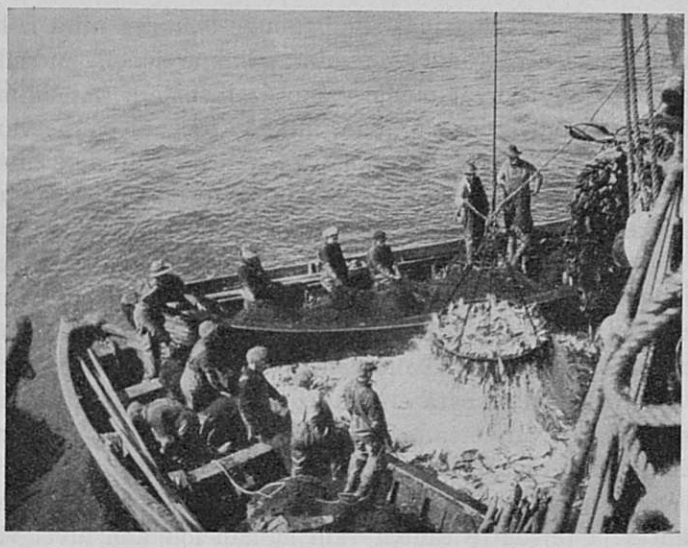

Jättiläismäinen haavi nostaa apajasta 1000 kg sillejä kannelle.

Emme varmasti tienneet mihin asti. Kai meitä virratkin jonkin verran kuljettivat. Silloin alkoi radio piristä. Astraea ilmoitti: »Tulkaa apuun, täällä on hurjasti sillejä Grimsön ja Jäämaan välisillä matalikoilla!» Kokka käännettiin ääntä kohti. Pantiin täysi höyry päälle. Meni monta monituista tuntia, ennenkuin päästiin sillikentille, niin kauas oli myrsky meidät paiskannut. Mutta täälläkös oli eri firinä. Kaikki laivamme olivat näköpiirissä, mikä loitompana mikä lähempänä. Merikarhut sanoivat: »Tuossa on Kalapoika, tuossa Kalatyttö!» Minä vain en koskaan opi niitä erottamaan toisistaan, enemmän kuin sisar Maijaa lyseolaisistamme, hän kun »overallissaan» sipsuttelee kannella housujalassa, jollen kumarru ja tarkastele hänen ajamattomia poskiaan ja leukaansa. Tuolla Suomen Lokki ja Ukko Pekka. Ukko Pekan tunnen, sillä se on puinen alus

ja ryntäät tavattoman leveät. Kaikki nämä täydessä touhussa sillien kimpussa.

Nytpä syntyi hälinä meidänkin suuressa aluksessamme. Kaikki 190 merimiestä ja -naista karkasivat kannelle kurkistamaan menoa. Nostoranat pantiin reilaan. Venhekunta toisensa jälkeen porhalsi laahaten nuottiaan Petsamon kupeeseen kiinni. Jättiläismäinen nostokassi laskettiin nuottiin, joiden aukossa silliparvet päristelivät. Kassi nosti kerrallaan 5:stä 10:een tynnyriin kalaa. Meillä on 4 pitkää hinkaloa kannella. Ne täyttyivät kohta laitojaan myöten. Siinä oli silli poikineen. Hopealle hohtavia kaloja. Kaunis näky todellakin!

Sillit olivat parasta lajia. Ne olivat sekä suuria että rasvaisia. Punnittiin yksi suurin näkemistämme. Se painoi 400 g. Tavallinen koko ja paino lienee ollut 300 g, sillä niitä meni 3 kappaletta kiloon. Kaikki olivat suunnilleen samankokoisia. Pieniä ei nähty yhtään. Onhan ihmeellistä, että yhdenikäiset ja -kokoiset sillit hakeutuvat samaan parveen. Aivan kuin väitetään lapsista, että samanikäiset parhaiten leikkivät keskenänsä. Muita kaloja seurasi vähin mukana. Tuli turskia, mutta ei vielä noita kyöpelin näköisiä mustekaloja. Ne tulevat vasta myöhemmin kesällä, ja kun ne ilmestyvät, silloin sillit häviävät. Se tapahtuu vasta elokuun lopussa. Eivät sillitkään jaksa näitä hirvittävän näköisiä otuksia sietää. Nekin pakenevat heitä, niinkuin ihmisetkin niitä kammovat. Sanotaan, ettei tiedetä kenenkään ihmisen syöneen mustekalaa. Mutta me lyseolaiset olemme päättäneet maistaa ensimmäistä mustekalaa, minkä saamme, kokeillaksemme, minkä makuista sen liha on ja onko vain harhaluulo, etteivät sitä ihmiset uskalla syödä. Ehkä se on yhtä maukasta kuin matikkakin. Meillä on jo juonikin valmis. Ensin maistaa pikku, suulas Pehkonen palan. Jollei hän kuole, syömme me kaikki

Haavi tyhjennetään hinkaloon.

pelkäämättä loput. Minä saan maksan. Yksi keittäjä on lupautunut valmistamaan kalan. Muut keittäjät syleksivät ja sanoivat: »En minä vain sellaisia hirviöitä pane pataan.» Nyt vain suurimmalla jännityksellä odotamme ensimmäisen tuloa. Pikku Pehkonen sentään kaikkein suurimmalla.

Noilla vanhoilla meri- ja kalastuskarhuilla oli sittenkin oikea tieto. Heidän taikansa toteutui. Ensimmäinen apaja oli vesiperä, mutta seuraavat olivat tupaten täynnä sillejä. Yksi nuotta repeytyi kalojen runsaudesta. En saata sinne päinkään arvioida kalansaaliin runsautta. S/S Petsamon kahdella nuottakunnalla ei ollut ensimmäisenä päivänä onnea. Sillit säikähtivät ja sukelsivat syvyyteen. Sillit ovat aivan samanlaiset kuin laumaihmisetkin. Jos johtaja väittää, että nyt on p-u merrassa, silloin kaikki säikähtävät ja seuraavat johtajaansa syvyyksiin. Niitä saattaa olla miljoonakaupoilla, jotka tottelevat hänen määräyksiään. Jos taas johtaja ilmoittaa, että »ei hätiä mitien», silloin kaikki joutuvat nuottaan, sieltä S/S Petsamon hinkaloihin, josta ne valuvat rei'istä alas ruumaan tyttöjen ja poikien kynsiin, jotka mestailevat ja lataavat ne tynnyreihin.

Elfving on hyvin tarkka siitä, että vain tuorein silli tarjotaan suomalaisten syötäväksi. Meidän laivueellamme oli sillejä, jotka olivat olleet yli 6 tuntia ilmassa. En huomannut niissä minkäänlaista erotusta vasta nostettujen, vielä elävien sillien välillä. Mutta tällaiset sillit eivät Elfvingille kelvanneet. Ne ajettiin armotta mereen lokeille ja turskille illalliseksi. Lokkeja olikin saapunut sadoittain aterialle, ehkä saman verran turskia meren pohjalle. Voitte arvata, mikä vahinko tällaisesta koitui sillien omistajalle, konsuli Elfvingille, kun kerron, että toista tuhatta tynnyriä täten uhrattiin merelle.

Siis, sinä Suomen kansa, syö huoletta Elfvingin sillejä, tiedät, ettet saa pilautunutta tavaraa suuhusi.

Olen niin monta kertaa maininnut laivueemme eri laivojen nimet. Ehkä nyt on aika hieman perusteellisemmin esitellä ne lukijoillemme.

Astraea on vanhin joukossa. Moni lukija sen muistaa niiltä ajoilta, kun se vuorolaivana kulki Hullin ja Helsingin väliä ja myöhemmin Helsingin ja Tallinnan väliä. Se on noin 1,000:n tonnin alus ja kulkee vihapäissään 12—13 solmuväliä tunnissa. Viime kesänä se oli emälaivana Jäämeren vesillä. Astraeassa on monta hyttipaikkaa niiltä ajoilta, jolloin se oli matkustajalaivana. Astraea on saanut pitää entisen nimensä, mutta kaikilla Elfvingin muilla laivoilla on suomalaiset nimet. Astraean kyljessä lukee S u o m i I, jotta kaikki huomaisivat, mistä maasta laiva on kotoisin.

S u o m i II on nimeltään S u o m e n L o k k i. Se on laivueen vallattomin keinuja, niinkuin jo mainittiin. Leveäpohjainen, kantava alus kokoonsa nähden. Suunnilleen 300:n tonnin alus, nopeudeltaan noin 9 solmun suorittaja tunnissa.

Suomi III on nimeltään Kalapoika. Se on pienempi alus, noin 250 tonnia vetävä ja vähän nopeampi kuin edellinen. Kalapoika on laivueemme juoksupoika. Se toimittaa asiat maissa, vie ja hakee postin. Me vain lekottelemme merellä, 50 km rannasta.

Suomi IV on taas Kalatyttö. Melkein saman kokoinen kuin veljensä ja yhtä nopea. Muuten minusta tuntuu, kuin ne olisivat kaksoissisarukset. Aivan niinkuin meillä on laivassamme kaksi Luukkos-veljestä, kaksoista, joita on mahdoton toisistaan erottaa, jollei puvussa ole silmäänpistäviä erotuksia. Veljekset ovat syntyneet Oulusa ja käyvät vielä koulusa, niinkuin he väittävät.

Suomi V on amiraalilaivamme Petsamo, joka on suurin kalastaja-alus Jäämeren vesillä. Siitä on jo edellä niin paljon kerrottu, että tällä kertaa ei sitä tarvitse erityisesti esitellä.

Suomi VI on Ukko Pekka. Nimestään huolimatta se on laivueemme nuorin vesa, vasta kolmatta vuotta vanha. Se on puinen alus, mutta rakennettu maailman lujimmasta puulajista, jonka nimi taitaa olla Greenhart. Kuuluu olevan vieläkin lujempaa puuta kuin edustajamme pulpetit, jotka ovat tehdyt jakarandasta. Ukko Pekka on aiottu jäänmurtajaksi ja kuuluu sen lujuus olevan rautaisen aluksen veroinen. Nopeudeltaan se jää viimeiseksi, noin 8 solmuväliä tunnissa.

Astraeaa väitetään laivueemme kauneimmaksi alukseksi. Petsamo taas herättää huomiota pituudellaan ja suuruudellaan. Meitä on seurannut aina Hangosta saakka yhä tihenevä laivue vesilintuja. Tekee mieleni verrata näitä molempia laivueita toisiinsa.

Petsamo on merimetso (Phalacrocorax carbo), Astraea selkälokki (Larus fuscus), Suomen Lokki tavisorsa (Anas crecca), Kalapoika ja Kalatyttö tiiroja (Sterna hirundo)

Posti saapuu. Kapteenit Ekroth ja Remmen, eräs matkustaja ja lääkäri Biaudet.

ja Ukko Pekka ruokki (Alca torda). Ne, jotka eivät lintuja tunne, ne eivät tästä tule hullua hurskaammiksi, ne taas, jotka ne tuntevat, saattanevat tästä vertauksesta päästä selville niiden sekä koosta että ulkomuodosta.

Ainoa, mikä täällä merellä harmittaa, on tavattoman epävarma ja hidas postinkulku. Arvattavasti se on samanlainen kuin »pimeimmässä Afrikassa». Tänään saatiin ensimmäinen posti kotoa. Kirjeet olivat 17:n päivän vanhat, siis kaikki lähetetyt ennen juhannusta. Sanomalehtiä emme saaneet. Elämme siis täydellisessä tietämättömyydessä siitä, kuinka monta henkeä surmattiin kieltolakimaassa juhannusyönä, kuinka monta pahoin haavoi-

tettiin, kuinka monta lievästi. Emme tiedä, oliko tuttavia murhattujen tai murhaajien joukossa. Tämä kiukuttaa, kun kumminkin täytyy olettaa, että juhannus on ollut verinen sekä ennen että jälkeen juhlien. Olen sopinut sähköttäjän Juho Pekka Hartikaisen kanssa, että hän heti ilmoittaa, onko tuttaviamme tapettu tai tappajina. Mutta sähköttäjä väittää, että hänen täytyy kuunnella tärkeämpiä uutisia muualta kuin murhaluetteloita kotimaasta.

Kellumme vain ulapoilla yksissä kilpailijoittemme ja sillien kanssa, eikä postinkulku saavuta meitä. Postilaivat kulkevat vain rantoja myöten ja lähin asema on Siglufjordissa, useinkin monien peninkuormien päässä meidän tilapäisestä asemastamme. Norjalainen sota-alus, Fritiof Nansen, on ollut meille armelias. Kun se lähtee jakamaan kirjeitä ja lehtiä lukemattomiin norjalaisiin aluksiin — arviolta 90 kpletta, — pistää se sivumennen meidänkin postimme S/S Petsamoon. Me palkitsemme tämän kohteliaisuuden kutsumalla norjalaiset upseerit kestiin. Näissä pidetään puheita ja vaihdetaan kohteliaisuuksia. Upseerit väittävät, että meille tulee suurempi posti kuin koko norjalaiselle laivastolle. Suomen kansalla on kirjoitus-syyhy.

ISLANTI = JÄÄMAA.

Täällä me nyt olemme kyntäneet Jäämaan rantoja jo kaksi kuukautta. Milloin maa on ollut täydellisesti kateissa silmistämme harmaan, ikävän ja kylmän sumun kääreissä, milloin se on ollut melkein näkymättömissä usvaisen verhon piilossa, milloin kirkkaassa päivänpaisteessa, vaikka silloinkin jokunen notko harsojen peittämänä. Maan tuntu sentään ainakin kapteenin tajussa. Senpätähden saakoon se tässä lyhyen maininnan.

Ennenkuin saavuin Jäämaan rannoille, oli minulla ihmeellisen väärä käsitys sen asemasta maapallolla ja sen suuruudesta. Luulin nimittäin; että se sijaitsi lähempänä Eurooppaa kuin se todellisuudessa on. Sehän on paljoa lähempänä Grönlantia, siis Amerikkaa, kuin Norjaa. Norjasta on noin 4:n päivän matka Islantiin, Grönlannista ainoastaan 1 $^1/_2$:n laivalla, joka tekee 10 solmua tunnissa. Kenraalibaassi J. Remmen väittää, että oikein kirkkaalla ilmalla Jäämaan ja Grönlannin korkeimmat kallionhuiput samalla kertaa näkyvät laivankannelle, kun laiva sattuu joutumaan näitten maitten keskivälille.

Sen suuruudesta oli harhakäsitykseni vieläkin hullumpi. Kyllä sen tiesin aikamoiseksi saareksi, mutta en siksi jättiläismaaksi, jommoinen se on. Sehän on pinta-alaltaan melkein $^1/_3$ Suomea. Jäämaa 103,000 neliökilometriä, Suomi 388,000. Hämmästyttävää on, että Islanti on vähän

suurempi kuin Uusmaan, Hämeen, Mikkelin ja Viipurin läänit yhteensä. Siis suurempi kuin koko etelä-Suomi. Ottakaamme vielä yksi vertaus. Jos Islanti nakattaisiin Pohjanmereen, ulottuisi se suunnilleen Jyllannin niemimaasta Englantiin saakka. Ja tässä suuressa maassa asuu ainoastaan 100,000 asukasta, siis noin yksi asukas neliökilometrillä, Uusmaan läänissä 40. — Onpas kerrankin maa, joka on harvemmin asuttu kuin Suomi.

Kaunista maata Jäämaa on, mutta auta armias sen ilmastoa! Nytkin heinäkuun lopussa olemme neljättä päivää olleet ankkurissa eräässä vuonossa, on tuullut ankarasti, mutta maata emme silti ole nähneet, sillä tuuli ei jaksa karkoittaa usvaa pois silmiltä. Joskus pilkahtaa vuoren huippu sumusta, kadotakseen hetken päästä taas vesihöyryihin. Väliin aina sataa ripeksii. Jumalan hylkimä maa tää sentään on ikuisen sumunsa takia. Saattaisin kyllä luetella numeroitakin lämpimästä, tuulesta ja sumusta, mutta numerot peloittavat lukijaa.

Korkeaa maata Jäämaa kauttaaltaan on. En ole vielä matalaa rantaa nähnyt. Enkä vielä yhtään merimerkkiä. Vesi on niin syvää rannoilla, ettei merkkejä tarvita. Laiva ui rantakallioon saakka. Salakareja ei ole muuta kuin hyvin syvällä kulkevilla. Jollet puske rantakallioon, et haaksirikkoa tee. Raskasta ja kallista on sadantuhannen asukkaan tehdä teitä tähän kyttyräiseen maahan, joka päälle päätteeksi on niin armottoman laaja. Yhtä suurella alueella täällä etelä-Suomessa asuu 1,631 henkeä, siis 16 kertaa niin monta kuin Islannissa. Meillä jo kannattaa maanteitä rakentaa. Rantoja myöten täällä täytyy liikkua vesitse. Maata myöten ei pääse läpi maan muuta kuin jalkapatikassa tai hevosen selässä. Autoteilläkin täytyy auton kahlata jokien yli. Siltoja ei kaikissa vielä ole. Mutta arvaahan sen, kun vuorenhuippu toisensa perästä

tulla tupsahtaa vastaan. Korkein huippu yli 2,000 metriä, korkeampi kuin Suomen korkein. Sisämaassa sitäpaitsi suunnattomia jäätiköitä; yksi niistä yhtä laaja kuin Själlanti ja Falster saaret Tanskassa yhteensä. Melkein yhtä suuri on auhto kangasmaa keskellä saarta, jonka kasvillisuus on erittäin köyhää. Ei tällainen maa ketään naurata. Sanon uudelleen: kaunista maata se silmälle sittenkin on, kun kerrankin pilvet hälvenevät ja aurinko suvaitsee sitä valaista.

Eräs seikka, joka vielä lisää maan karua luontoa, on sen täydellinen *puuttomuus*. Näin suuri maa, eikä yhtään kunnollista metsää!! Tosin muinaisuudessa saari on kasvanut puitakin, mutta ne ovat hävinneet. Islantilaiset ovat ne polttaneet uuneissaan viimeistä kalikkaa myöten ja lampaat ovat jyrsineet kaikki taimet juurineen päivineen maasta. Ja nyt on maa paljas kuin vanhuksen päälaki. On viime aikoina koetettu istuttaa puita ja aidata ne, mutta heikosti ne kasvavat. Puhuvat jäämaalaiset puistoistaankin, mutta parasta on metsäsuomalaisen niistä vaieta. Ei edes omenapuukaan tahdo loistaa. Puut vain miehen pituisia.

Kaamein seuraus tästä puuttomuudesta on sentään laululintujen melkein täydellinen puute. Kesähän on kuin kirkonmeiningit ilman virren veisuuta. Pelkkä karu saarna vain. Kesä ilman lintujen viserrystä? Eihän sellaisella kesällä tee mitään. Täällä variskin olisi oopperalaulajan arvossa. Väitetään, että etelärannalla kuullaan rastaan laulua. Minkä rastaan? Sitä en ole kuullut. Olisikohan se räkättirastas pakana, joka tänne on eksynyt. En kadehdi jäämaalaisia. Ei, Islannin paras laululintu on sittenkin lokki. Ja niitä on piisalle asti. Ehkä liiaksikin. Niillä on ainakin kova ääni. — Kaikki metsän elävät loistavat poissaolollaan. Ei yhtään oravaa koko maassa. Kettuja kyllä,

kauniita sinikettuja. Villipeurat ovat rauhoitetut ja niitä lienee karttunut jonkin verran asumattomaan sisämaahan. Ainoa ääni kentällä on lehmän ammunta, pässin päkätys ja pukin mäkinä. Hyvä niinkin; missä niitä on; koko Islannin sisämaa on äänetöntä erämaata, jossa tuuli vain ulvoo ja vinkuu. Siellä ei asuta eikä siellä ihminen saatakaan asua. Sillä maanviljelystä ei voida harjoittaa. Vilja ei kypsy, on liian vähän aurinkoa. Kaura kyllä kasvaa, mutta on pakko niittää se rehuksi, jommoisena se on oivallista tässä kosteassa maassa. Islannin pienikokoiset lehmät lypsävät rasvaista maitoa kaurarehun voimalla. Lehmät ovat kauttaaltaan sarvettomia, mutta sen sijaan lampaat sarviniekkoja.

Jäämeren saaret ovat ihmeitä täynnä. Huippuvuorilla on kivihiilikerroksia ja Frans Josefin maasta on juuri äsken löydetty suuria kivihiilivuoria. Milloinka näissä jäisissä maissa on kasvanut aarniometsiä? Kaksi selitystä olen lukenut. Toinen on, että nämä seudut joskus maailman aikaan ovat sijainneet ekvaattorin kohdalla. Siis pohjoisnapa ollut käännettynä aurinkoa kohti ja ekvaatori ollut ikuisen jään peitossa. Toinen on, että maankuori liikkuu, että esim. Amerikka on lohjennut irti Afrikasta ja Euroopasta ja yhä purjehtii poispäin. Jos näin on, saattaa Suomikin miljoonan vuoden perästä sijaita ekvaattorin kohdalla. Ikävä kyllä, silloin ei kukaan meistä enää elä.

Mutta mistä Islannin tuliperäisyys on lähtöisin? Siitä en ole lukenut arveluja. Onko paikan tuliperäisyys sen nostanut pinnalle Atlantin pohjasta? Vai onko saari ensin syntynyt ja luoja sittemmin varustanut sen keskuslämmityksellä? Vastausta näihin kysymyksiin ei kuulu.

Seikka on kumminkin se, että Islannin pohjassa liekehtii ja pihisee alatlakkaamatta. Tulinen vyöhyke kulkee lounaasta koillista kohti. Siis aivan ristiin harjanteihin

nähden, joiden suunta on luoteesta kaakkoon. Jäämaan pohja on kuuma, sen pinta taas ikuisen jään tai lumen peitossa myöhään syksyyn saakka. Se on niitä luonnon oikkuja!

Tulisuus ilmenee pinnalla monenmoisella tavalla. On tulivuoria, on kuumia lähteitä. Tulivuoret milloin syttyvät, milloin sammuvat. Maa on täynnä sammuneita kraatereita. Ikkunastani näen vuorenhuipun, joka kaikesta päättäen on sammunut tulivuori. Sen reuna on tasainen kuin padan aukko. Siellä on laavakerros kraaterin suun pohjalla. Kerroksen päälle on kasaantunut multaa siksi paljon, että se kykenee antamaan voimaa heinänkasvulle. Lampaat käyvät kraaterin aukossa laitumella. Pohja kuuluu kumisevan, kun lauma sitä myöten kävelee. On pyydetty minua sinne kapuamaan ja koettelemaan, kestääkö kansi minun kävellä. Heitän sen tekemättä, sillä onhan minussa enemmän painoa kuin tavallisessa jäärässä. Entäpä jos kansi pettäisi? Myönnän kyllä, että ruumiinpolttajaiset tulisivat koko lailla huokeammiksi kuin Helsingin krematoriossa. Mutta paljoa vähemmän juhlallisiksi. Kraaterin seinät ja pohja ovat nimittäin peloittavan mustat ja kolkot. Ja tiesi sen, pääseekö sieltä ollenkaan ylös, kun viimeinen päivä koittaa.

Muutamista sammuneista kraatereista nousee vielä hienoinen savupilvi. Kun käy niin, että sellaiseen kraateriin talvella kasaantuu paljon lunta, saattaa tapahtua, että kraaterin henkeä rupeaa ahdistamaan. Vihdoin viimein kraateri tuskastuu niin, että se yhden äkin rykäisee niin että maa järähtää. Se sylkee suustaan laavaa, kiviä ja muuta moskaa ja rupeaa haisemaan niin vihovietävästi rikille, että ihmisen henki on salpautua siihen. Vähitellen, saatuaan henkireikänsä puhtaaksi, se sitten rauhoittuu ja tupruttaa vain viatonta savua, niinkuin tupakkamies ainakin.

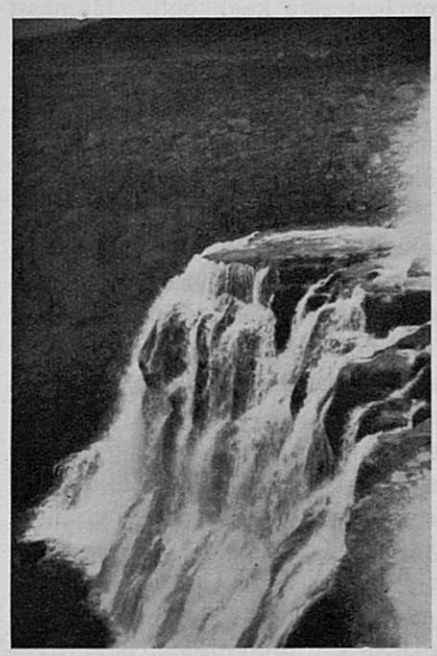

Putous Islannissa.

Jäämaassa on paljon järviä ja jokia, joissa uiskentelee neljä erilaista lohilajia paitsi muita kaloja. Mutta on vielä paljon kuumia lähteitäkin. Muistan lukeneeni, että kuulu keskiajan kirjailija Snorre Sturlason jo 1200-luvulla oli johtanut sellaisesta lähteestä kuumaa vettä kylpyhuoneeseensa. Nykyjään islantilaiset ovat kovassa touhussa käyttää näitä lähteitä hyväkseen. He johtavat kuumaa vettä sekä navettoihinsa että asuinrakennuksiinsa. Tietysti myöskin kylpyhuoneisiinsa. Heidän pääkaupunkinsa Reykjavikin läheisyydessä on tällaisia lähteitä. Niiden vettä on jo käytetty vesijohtoihin. Mutta noin 2:n peninkuorman päässä on lähde, jonka kuumalla vedellä saattaa pitää lämpimänä kaikki kaupungin talot. Eikä sillä hyvä, että sillä vedellä lämmittää kaikki nykyisten asukasten (28,000 henkeä) kodit, sitä riittää 100,000:lle hengelle. Siitä lähteestä aiotaan johtaa vesi kaupungin keskuslämmitykseen. Kun se kerran valmistuu, saavat Reykjavikin asukkaat maksuttoman lämpimän vuoden umpeensa. Saavat kylpyvetensä, pyykkivetensä, parranajovetensä

ja totivetensä, jota viimeistä nautitaan salaa niinkuin meilläkin. Tulevaisuudessa siis ainoalaatuinen kaupunki siinä maailmassa, jossa auringosta ei ole paljon hyötyä eikä tietoa.

HEINÄKUUN 11 P:NÄ 1931.

Reykjavikista tiedoitetaan säästä: »Kepeitä tuulia, yöllä mahdollisesti sumua.» Aivan turha tiedoitus, täällä on aina sumua, jollei enemmän niin vähemmän. Näköpiiri on aina harson takana. Saattaahan sen yläpuolella olla aurinkokin, mutta sitä emme ole nähneet 10:een päivään. Bremer lensi kerran ilmaan, ei päässyt muuta kuin 150 metriä ylös, niin hupsahti pilviin. Ei hänkään päässyt auringon maihin. Ei nyt vielä ole yö käsissä, mutta sakea sumu on sen sijaan verhonnut kaikki näkymättömiin. S/S Petsamo toitottaa usvapillillään, Kalapoika ja Kalatyttö hihkuvat kirkkaammilla äänillään ja kaukana mörisee Ukko Pekka. Mylvivät muittenkin kansojen laivueet. Hurja mökä on merellä.

Kesää ei mikään täällä muistuta. Ei lämpötila, joka pysytteleiksen siinä + 6:n ja + 10:n asteen välimailla, ei aurinko, eikä taivaalla tähdet eikä kuu. On sentään yksi seikka, jota hyvällä tahdolla ja vilkkaalla mielikuvituksella saattaa pitää kesän vastikkeena. Kannet ja kansien nurkat ovat täynnänsä kirkkaanvalkoisia sillin suomuksia. Minusta ne väkevästi muistuttavat tuomen ja pihlajan varisseita terälehtiä. Ne kasautuvat samalla tavalla pieniin kinoksiin, missä vähäinenkin syvennys tai este on olemassa. Lemussa on sentään pikkiriikkinen erotus. Yhtä kirpeä kumminkin molemmilla. Koetan lohduttaa itseäni

sillä, että sillin haju on terveellisempää kuin pihlajan kukan. Tieteellisesti en sitä kykene todistamaan, mutta vahva usko on aina voittanut tieteelliset todistelut.

Usvasta huolimatta täyttyi yksi hinkalo tänä iltana. Kalapojan venhekunta oli äkännyt parven sumusta. Saalis nostettiin S/S Petsamon hinkaloon. Meillä on näet suuret hinkalot kannellamme. Niitä on neljä kappaletta. Kaikki noin 9 m pitkät, 3 m laveat ja noin 1 metrin korkeat. Kuhunkin mahtuu siis noin 25 kuutiometriä silliä. Siinä on jo monen perheen vuotuinen silliannos. Hinkaloitten pohjalla on kolme reikää, josta sillit valuvat alas välikannelle. Ne valuvat omalla painollaan, kun vain ne työnnetään reiän kohdalle. Siellä alhaalla vaanivat poikamme ja tyttömme räpisteleviä silliparkoja. Pojat käyvät sillejä niskasta kiinni ja työntävät koneeseen. Kone leikkaa näppärästi silliltä pään poikki, kuten muinoin giljotiini ihmisiltä Ranskan vallankumouksen aikana. — Yksi pojistamme onkin nimeltään Denis Treves de Roussier, ranskalainen aatelismies. Tietysti hänen toverinsa, lyseolaiset, jotka hyvin osaavat Ranskan vallankumouksen historian, ovat ristineet hänet Robespierreksi tuon kuuluisan mestauttajan nimen mukaan. Ruokapöydässä häntä sanotaan Chateaubriandiksi, mainehikkaan kirjailijan nimen ja samalla maukkaan liharuoan mukaan. Hän onkin näppärimpiä sillin mestaajia. — Mestatut sillit — niinkuin tiedetään ovat kaikki Elfvingin sillit päättömiä kaupassa, ei luonnossa — joutuvat tyttöjen sormiin, jotka ne työntävät astioihin suolan ja sokerin sekaan. Meillä on siellä alakannella monta mestauskonetta, niin että työ sujuu tavattoman nopeasti. Käsipelillä siihen menisi aikaa monta vertaa enemmän. Toissa päivänä, kun kaikki hinkalot olivat täpötäynnä, kesti työtä aamusta aamuun saakka läpi yön. Vaikka ammatti oli melkein kaikille outoa, pääsi-

Sillipoikia ja sillityttöjä kannella.

vät he kohta tahtiin kiinni ja astiat täyttyivät tuota pikaa. Kun tähän lisäämme, että Astraea-laivassa on myöskin koneita, niin voimme arvata, miten monta päätä tunnissa listitään. Norjalaiset, jotka ovat meidän opettajiamme kalastushommissa, ovat jo saavuttaneet kehityksen huipun. Norjalainen ennätys sillien mestauksessa on 63 kalaa minuutissa, keskinopeus 54 päätä. Suomen pojat ja tytöt ovat vielä jäljellä päin, mutta varrotaanhan vähän! Pojat väittävät, että elävä silli rimpuilee eikä tahdo pysyä kynsissä, kuollut taas on helpompi hoitaa. Meidän sillimme taas elävät melkein joka pyrstö, niin että sillimme on parasta lajia. Paljon ne nuoret ihmiset kestävät valvomista nurkumatta. Niin meidänkin pojat ja tytöt. Puolinukuksissakin kädet tekevät vaistomaisesti työtä. Mutta onhan heillä sen sijaan nukkumisaikaa, kun sillit suvaitsevat sukeltaa

syvyyksiin. — Eräs poika huokaili ja arveli, että eiköhän ne sillit jo luonnossa liene päättömiä, kun viitsivät nousta pinnalle, vaikka tietävät joutuvansa julman ihmisen uhreiksi.

Konsuli Elfving äkkää silliparven. Lääkäri vain hymyilee.

Kun usva yöhön mennessä hälveni, tapahtui seuraava ihme sillien elämässä. Ne parveilivat yölläkin. Astraean kalabaassi — kalabaassiksi sanotaan kalastusvenheitten johtajaa ja nuotanlaskijaa — norjalainen Petter, joka sinuttelee kaikkia ihmisiä, sanoo, että hän on 23 vuotta kalastellut näillä vesillä eikä kertaakaan nähnyt, että sillit liikkuisivat parvissa öisin. Mutta nyt se tapahtui. Ei muuta kuin heti työhön ja toimeen.

Koko miehistö herätettiin unesta. Oli aivan kuin olisi tuli päässyt valloilleen laivassa. Kaikki karkasivat kannelle, mikä vähissä pukimissa, mikä hieroskellen unta silmistään. Venheet vesille ja nostovehkeet reilaan! Pirinä alkoi radiossa. Kaikki meidän 6 laivaamme ilmoittivat liikkuvansa silliparvien keskellä. Ulkolaisissakin laivoissa herättiin, ja nuottakuntia oli liikkeellä joka taholla näköpiirin sisällä. Laivoja laskin sillä kertaa olevan yhteensä 25 kappaletta, suuria ja pieniä. Kannella odotimme, minkälaisella menestyksellä omat nuottakuntamme

toimivat. Tottunut silmä saattoi jo loitolta huomata, onko apajassa kaloja vaiko ei. Meidän nuottakunnilla niitä oli, ja se lisäsi innostusta. Jättiläiskahvipannut pantiin tulelle, jotta kukin saisi piristystä yölliseen työhönsä. Ei ollut laivassa yhtään yön nukkujaa. Meidän salonkimme muistutti Pariisin tai Wienin kuuluisia yökahviloita. Tarjoilua kesti aamuun asti ja työtä myös. Kaikki olivat määrätyillä paikoillaan valmiina käymään silleihin käsiksi mikä milläkin asteella niiden hoidossa. Vinssit vikisivät, baassit komensivat, sillejä ui apajan aukossa laivamme kupeessa. Yhtäjaksoinen litinä kuului apajista. Silliä kiehui aivan kuin ryyniä vellipadassa. Hopealle hohti koko apajan ympäristö, sillä sillin hienot suomukset levisivät ulos apajasta ja hopeoittivat tuon niin erittäin korean, kirkkaan vihreän tai sinisenkö? Jäämeren veden. Tuijotin apajan suuhun enkä laannut nauttimasta kaunista näkyä. Silloin näin kummallisen tapauksen apajasta. Siellä venyi sillien keskellä useita turskia, suuria votkaleita, joilla kaikilla on luonnottoman suuret suut ja kidat. En tiedä, tajusivatko turskat, mikä kohtalo heitä odotti. Yksi heistä ainakin viis välitti kohtalostaan. Hänellä oli nälkä, sen hän tunsi. Samalla hän huomasi, että ei ainakaan nyt ollut ruoasta puute. Juuri ennenkuin hänen vuoronsa tuli nousta haavissa yläilmoihin, nielasta hotkasi hän suuren sillin. Sinne se kokonaisena hävisi uskomattoman nopeasti.

Yö ja seuraava päivä meni kiihkeään työhön saadaksemme sillit korjuuseen. Saatiinkin kaikki hyvin käymään. Tulen juuri nyt kannelta ja näin, että muutamia tynnyreitä sittenkin tyhjennettiin mereen, vaikka ne olivat jo suolatut ja valmiiksi ladotut. Kysyin:

— Miksi te taas haaskaatte jumalanviljaa?

— Nämä tynnyrit ovat sattumalta joutuneet seisomaan lähellä lämmitysjohtoa.

— Hyvä niinkin, jollei teillä vain ole liian herkkä omatunto.

Tätä kirjoitan kengät sillinsuomuksissa.

Viisas lukija huomaa tästä, mitä edellisenä päivänä tehnyt olen. Olen näet auttanut sillejä sukeltamaan hinkaloitten aukoista mestauspölkylle. On siis minustakin vielä jonkin verran hyötyä tässä maailmassa, kun kykenen valmistamaan Suomen kansalle ruokaa, joka hävittää tuiman tunnun sen sydänalasta.

SILLINKALASTUKSESTA ISLANNIN VESILLÄ MUINOIN JA NYT.

Jo vanhassa Eddassa, islantilaisten Kalevalassa, Torjumala, josta meidän torstaipäivä on saanut nimensä, laulaa näin:

> Ennenkuin kotoani läksin,
> rauhassa söin
> *silliä* ja kauraa;
> vielä tunnen itseni kylläiseksi.

Silli siis on ollut islantilaisten jumalien ruokaa niinkuin kilin lihaa tarjottiin Abrahamin jumalallisille vieraille. Ihmiset näet ovat luoneet jumalat itsensä kaltaisiksi. Jumalat syövät ihmisten himoruokia ja juovat heidän juomiaan. Israelilaisilla oli sekä kilin että lampaan eli karitsan liha jokapäiväinen ravinto, islantilaisilla taas silli, joten heidän jumalansakin rakastivat samoja ruokalajeja. Tämä Tor jumalan ruokalista on muuten tieteen viimeisen sanan mukaan laadittu. Ihmisen ruumis huutamalla vaatii rasvaa ja munanvalkuaista. Sen jumala sai sillistä. Ihmisen ruumis samoin kipeästi kaipaa hiilihydraatteja. Siis jumalankin ruumis kaipasi samaa. Sen jumala sai kaurasta. — Kauraahan sokeritautisenkin täytyy saada nauttia, jottei kuolisi hiilihydraattien puutteeseen. En silti tahdo väittää Toria sokeritautiseksi, sillä kaikki hänen

hurjastelunsa todistavat, että hän 96 %:sesta simasta sai yllykettä toimilleen.

Viikinkien jumalat ja vainajat eivät suinkaan olleet vesipoikia. Heidän taivaassaan Valhallassa ryypättiin vahvasti ja syötiin sianlihaa. Kun hyvään humalaan päästiin, lähdettiin tappelemaan, kunnes kaikki sankarit kaatuivat kentälle. — Siis aivan kuin nykyaikojen Suomessa, sillä erotuksella vain, että vainajat herätettiin seuraavana päivänä uudelleen henkiin juomaan ja tappelemaan. Suomalainen tappelija taas jää lepäämään tuomiopäivään saakka, jos hän kuolettavan iskun on saanut.

Alituiseen silli pulpahtaa esille islantilaisten erittäin runsaassa tarinakirjallisuudessa eli sagoissa. Ensimmäiset norjalaiset, jotka joutuivat tuulen ajamina Islannin asumattomaan saareen, kertoivat haltioituneina meren kalarikkaudesta. Ensimmäinen heistä luettelee ne seuraavassa järjestyksessä: valaskaloja, lohia ja kaloja. Kaloilla hän varmaankin tarkoitti sillejä. Aivan niinkuin meidän saaristolaisemme kalalla (fisk) tarkoittaa silakkaa eli hailia. Muut kalat ovat heidän kielellään suomuskaloja (fjällfisk). Itäsuomalainen silakan nimitys taas on haili (kilohaili), mutta silakka merkitsee sen sijaan kaikkia suolattuja kaloja. Mutta kyllä vanhat Islannin runoniekat ja satujen kertojat puhuvat paljon silleistäkin. Norjalaiset kiristivät lappalaisilta silliveroakin. Saduissa vaihtelee sillin nimitys; milloin siinä on *sild*, milloin *säld*. Monet muistanevat vielä, että talvella saapui Suomeen hevosmiehiä Jäämeren rannoilta, jotka kaupittelivat *seltiä*. Tämä on ikivanha suomalainen lainasana norjalaisten yhtä vanhasta *säld* sanasta.

Eräs runoilija laulaa suuresta katovuodesta, joka kerran kohtasi Norjan ja Islannin väestöä. Kadon aiheutti se, että sillit sinä vuonna eivät saapuneet rannikoille, vaan pysyttelivät arvattavasti meren ulapoilla. Niinkuin meillä

halla tuo mukanaan katovuoden, niin näillä mailla nälkävuosi syntyi, kun silli ei näyttäytynyt. Silli ei heille merkinnyt ainoastaan särvintä, se oli heille jokapäiväinen leipänsä, jonka puutteessa nälkäkuolema tuijotti heihin vasten kasvoja.

Aivan yksinkertaisilla veneillä eli ruuhilla muinaiset islantilaiset hoitivat kalastustaan. Aivan samanlaisilla kun suomalaiset rannikon asukkaat tai suurien sisäjärviemme kalastajat vielä tänäkin päivänä tekevät. He karttoivat myrskyisiä meren ulapoita ja pysyttelivät vain vuonojen pohjukoissa. Mutta näistäkin lähti niin paljon kalaa, että vuoden tarpeet helposti ja vaivatta saatiin kokoon. Sellaista ajatustakaan ei pälkähtänyt kenenkään päähän, että silliä voitaisiin kaupata muille, että siis sillinpyynnistä saattaisi koitua rahallista ansiota. Kaikki vain kalastivat kotitarpeikseen, ei päätäkään sen lisäksi.

Mutta niinhän osaksi vieläkin on laita Saimaan vesistön rantamilla. Ensin huolehditaan muikunpyynnissä se, että talon tarve tulee tyydytetyksi. Jos jotakin liikenemään jää, se viedään myytäväksi taajaväkisiin yhdyskuntiin, jopa joskus aina pääkaupunkiin saakka. Tällainen saattaa meillä luonnistaa vilkkaitten kulkuneuvojen avulla sekä kun meillä on suuria kyliä, tehtaita ja kaupunkeja, joitten asukkaat eivät kerkiä kalastelemaan. Islantilaisilla ei ollut maissa muita kulkuneuvoja kuin pienen hevosen selkä, eikä missään kyliä eikä kaupunkeja. Eikä ole vieläkään. Tässä mahdottoman suuressa saaressa, kolmas osa Suomea, on nykyjään vain 100 tuhatta asukasta. Pääkaupungissa yhtä paljon kuin Kuopiossa. Islannissa on vain taloja ja kartanoita. Taajaväkisiä yhdyskuntia ei.

Jokaisella islantilaisella perheellä oli meren rannalla veneensä. Asuipa hän sisämaassa vaikka 50:n kilometrin päässä rannasta, vuonon pohjassa hänellä oli ruuhen rähjä.

Nuotta-apaja Astraean kupeessa kiinni.

Sillä hän henkensä kaupalla liikkui vesillä kalastelemassa niin kauan vain, kunnes luuli saaliin riittävän perheensä elatukseksi kokonaiseksi vuodeksi. Arvioituaan saaliin kyllin suureksi nykäisi hän ruuhensa rannalle, sälytti kalansa hevosensa selkään ja lähti talsimaan kotiaan monen päivän matkan päähän.

Muistuttaahan tämäkin vähin meidän olojamme. Meidän kalaisissa koskissamme saattaa sadoilla taloilla olla osuutta. Taloillakin, jotka ovat kymmenien virstojen päässä. Tästä johtuu, että kalastusoikeuksien selvittäminen ja kalastuslaki meillä on harmillisen mutkikasta. Islannissa ei oikeuksista riidelty. Kaikilla oli oikeus kalastukseen ja lääniä oli kylliksi saaren muutamille asukkaille laskea nuottansa mihin tahansa ja kuinka usein tahansa.

Mielenkiintoista on seurata kehityksen kulkua kalastuksen alalla. Kalastusvehkeet ja kalastusalukset ovat aivan toisenlaiset nyt kuin muinoin. Kun rantaa vastaan kalastettiin, siis maasta käsin, riitti yksinkertainen nuotta, riitti muutaman henkilön voima. Näin islantilaiset poikkeuksetta tekivät. Ulkomaalaisetkin saivat ostaa tai vuokrata rantakaistaleen, jota vastaan vetivät nuottansa ja suolasivat kalansa. Tavallisimmasti he kalastivat patkuilla eli verkoilla, jotka laskettiin aavoille meren selille. Mutta kun ulkolaisia rupesi saapumaan liian suurissa laumoissa, tekivät islantilaiset sen tempun, että kielsivät ulkolaisia omistamasta tai vuokraamasta rantakaistaleita. Luulivat täten lopettaneensa yhdellä vedolla ulkolaisten kilpailun.

Mutta kuinkas kävi? Amerikassa keksittiin noin 30 vuotta sitten n. s. *kurenuotta*. Tällä nuotalla käy kalastaminen kuinka aavoilla ulapoilla tahansa. Kun nuotta lasketaan silliparven reunaan, tapahtuu vielä nytkin, että sillit siinä silmänräpäyksessä sukeltavat syvyyksiin. Silloin

tulee »susi». Siitä parvesta ei nouse päätäkään. Mutta jos parvi ei säikähdä, vaan antaa nuottamiesten touhuta, joutuu se auttamattomasti saarrokseen. Sillä kurenuotassa on pohja, joka salakavalasti pujotetaan parven alle. Kun parvi vihdoinkin äkkää vaaran, pyrkii se pujahtamaan alle aaltojen syvien. Liian myöhään. Kurenuotta estää kaiken paon pohjaan. Kurenuotan pohja vaikuttaa siis aivan samaa kuin hiekkainen pohja rantakallion edustalla. Siis *keinotekoinen* merenpohja.

Nuottaveneet tulossa moottoriveneen hinaamina.

Onhan selvää, että tällaisessa hommassa tarvitaan pari venettä ja monta miestä. Veneet, jotka nuottaa laskiessa ovat loitolla toisistaan, liikkuvat soutamalla toisiaan kohti, kunnes yhtyvät. Siinä silliparvi vähitellen sulloutuu kokoon ja päristelee kuin ryynit kiehuvassa padassa. Nuotan reunojen yli eivät kykene loikkaamaan ja pohja estää sukeltamasta.

Mutta ei tällaisella nuottakunnalla ole mahdollisuutta korjata talteen kahteen veneeseen sillien paljoutta. Siihen tarvitaan suurempi alus. Nykyjään aina höyrylaiva. Höyrylaiva joko saapuu nuottakunnan luo tai soutaa nuottakunta laivalle. — Nykyjään toisessa nuottaveneessä on moottori, joka hitaasti kuljettaa kiehuvan sillipadan laivalle. Airoja käytetään ainoastaan silloin, kun nuotta kääritään silliparven ympärille. — Kun nuotta on saapunut

laivan kylkeen, lasketaan sieltä jättiläiskassi eli haavi — samaa mallia kuin emännät käyttävät toriostoksillaan, mutta tuhannen kg:n painon kestävä — suoraan sillipataan. Erään virolaisen keksimällä laitteella kassin pohja sekä avautuu että sulkeutuu. Suljettuna se lasketaan nuotan aukkoon. Laivan vintturit nostavat kassin kannelle, pohja avataan narua nykäisemällä, ja sillit valahtavat kannella oleviin hinkaloihin. Käden käänteessä on nuotta tyhjänä.

Kuinka paljon sillejä saattaa nousta yhdestä apajasta? Saalis sellaisesta saattaa nousta 1,000:een tynnyriin, siis noin 90,000:een kiloon. Ehkä enempäänkin. Kerrotaan hurjista saaliista, joita on vaikea uskoa. Jättiläiskalastuksen nimeä se sentään saattaa kantaa.

Meillä käsitti suurin apaja 700 tynnyriä, siis noin 70 tuhatta kg. Eräs toinen apaja oli ehkä vieläkin kalarikkaampi. Mutta nämäpä sillit repivät nuotan rikki ja pujahtivat tipotiehensä syvyyksiin. Noin 200 metrin päästä nousivat uudestaan pinnalle ja näyttivät pitkää nenää kalastajille. Joskus saattaa tapahtua, että sillit sellaisella voimalla ryntäävät nuotan pohjaa vastaan, että molemmat veneet kaatuvat ja kalastajat joutuvat huppelehtimaan ynnä sillien kanssa apajaan.

Aivan yleistä vielä on pienissä laivoissa käsin perata saalis. Sellainen on hidasta ja vaivalloista työtä. Kurkut leikataan poikki joko puukolla tai saksilla. Tällainen käy päinsä, kun nuotat ovat pienet ja saalis kerrallaan on noin kymmeniä tai sata tynnyriä täyttävä. Suuremmissa laivoissa pannaan koneet työhön. Hinkalon rei'istä valuvat sillit alakannelle, jossa koneet listivät silleiltä päät poikki.

Joskus, kun sillit eivät liiku tiheissä parvissa vaan erillään, käytetään potkuja, syviä verkkoja. Ne viritetään kilometrin pituisiin jonoihin. Yhdessä laivan kanssa ne

Haavi nousemassa hinkalon laitaan.

ajelehtivat merellä ja niin tarttuvat sillit päistään kiinni, niinkuin ainakin verkkoihin. Tämä tapa ei ole yhtä tuottoisa kuin kurenuotalla, ja on sillien noppiminen verkoista kovin työlästä ja hidasta. Hätätilassa vain tähän tapaan ryhdytään.

Näillä uusilla keksinnöillä on selviydytty islantilaisten kiellosta ulkolaisten kalastella rannoilla. Kolmen mailin rajan ulkopuolella juuri nyt etupäässä kalastetaan. Kun tätä kirjoitan, ilmoitetaan radiossa, että maan suojaan muutamaan vuonon poukamaan on keräytynyt 45 höyrylaivaa säätä pitämään myrskyn takia. Niiden joukossa ehkä jokin islantilainenkin. Sillä nykyjään islantilaisetkin ovat jättäneet rantakalastuksen ja kilpailevat meren ulapoilla yhdessä ulkolaisten kanssa. Kaikkien kansojen yhdistynyt kalastuslaivasto näillä vesillä käsittänee useampia satoja laivoja. Näköpiirissäkin niitä saattaa laskea 50:een. Islantilaiset ovat sittenkin pääasialli-

sesti turskan kalastajia. Aivan viimeisiin vuosiin saakka he ovat jättäneet sillin kalastuksen ulkolaisten huoleksi. Nyt hekin ovat heränneet huomaamaan, että kannattaa silliäkin kalastella, varsinkin keskikesällä, jolloin turskan saalis on vähäistä.

Ehkä vieläkin suurempi kehitys on tapahtunut kalastusaluksissa. Vielä 50 vuotta sitten nähtiin melkein yksinomattain purjealuksia ja avonaisia veneitä. Nyt olen nähnyt vain yhden purjealuksen, jolla sitäpaitsi oli öljyllä käypä pienempi apumoottori. Kaikki alukset ovat joko höyryllä tai öljyllä käypiä. Vielä 50 vuotta sitten oli islantilaisilla 3,208 avonaisia, kannettomia veneitä. Nyt on melkein kaikissa moottorit. Maailmansodan jälkeen ovat olot kehittyneet ripeästi kalastuksen alalla. Yksin silliöljyn valmistukseen käytetään nykyjään 516,000 hl sillejä. Öljy viedään etupäässä Saksaan. Sen sijaan että islantilaiset viime aikoihin saakka ovat kalastelleet etupäässä vain kotitarpeikseen, ovat he nyt jo päässeet sellaisiin tuloksiin, että sillejä on suolattu 108,000 tynnyriä ja maustesillejä 16,500 t. Tästä on ollut seurauksena, että nykyjään kolmas osa koko Islannin väestöstä saa elatuksensa kalastuksesta. Ja Islannin asukasten varallisuus on tavattomasti kohonnut. Tämä ilmenee siinä, että Islannin pääkaupungissa jo rakennetaan suuria kivimuureja, korjataan teitä ja uusia rakennetaan. Autoliikenne vuosi vuodelta lisääntyy ja tekee rautatiet, joita Islannissa ei olekaan, tarpeettomiksi. Tämän ihmeen on aikaansaanut se, että islantilaiset korjaavat suuria summia kalastuksellaan.

Ja sen ovat islantilaiset oppineet ulkolaisilta. Norjalaiset ovat olleet heidän niinkuin meidänkin opettajia. Jos lasketaan kaikkien kalastusalusten, ulkolaistenkin, saavutukset yhteen, josta muuten tilastoa ei ole, niin tulot nousevat huimaaviin summiin.

Norjalaisia kalabaasseja ja kalastajia S/S Petsamossa.

Miekkoisia ne jäämaalaiset kaikissa tapauksissa ovat. Pohjanmerihän siihen liittyvine Atlantin ja Jäämeren seutuineen ovat maailman kaikkein rikkain kalaallas, Jäämaan rannat ehkä kaikkien yli käyneet. Täällä on kaksi kalastuskautta. Ensimmäinen alkaa tammikuun lopusta ja kestää sitä kesäkuuhun saakka. Silloin pyydystetään yksinomattain turskansukuisia kaloja. Niitä esiintyy runsaimmin Jäämaan itäisillä ja eteläisillä rannoilla. Pimeässä ja tuiskussa muinoin kerääntyi purjealuksia näille rannoille kaikista Euroopan maista. Nykyjään suuria aluksia Etelä-Euroopastakin. Tästä kalastuksesta on kuulu ranskalainen kirjailija, Pierre Loti, kirjoittanut mainion kuvauksen romaanissaan »Islannin kalastajat» — Islannin kalastuksen klassillinen kirja. Nyt purjelaivat ovat jääneet kotiin ja höyry- ja moottorialukset astuneet tilalle.

Toinen kausi alkaa heinäkuun alussa. Silloin sillit ilmestyvät Jäämaan pohjoisrannoille. Ne saapuvat melkein säännöllisesti heinäkuun taitteessa. Silleillä näkyy allakka olevan painettuna veressään. Niin täsmällisesti ne saapuvat. Heinäkuun toisena päivänä meidänkin laivamme syöksyi silliparvesta toiseen. Ne olivat tulleet edellisenä päivänä. Tätä kautta ei kestä muuta kuin kaksi

kuukautta. Syyskuun 1:senä päivänä sillit lähtevät, tiesi minne! Arvattavasti ulommas merelle, mahdollisesti alle aaltojen syvien. Nyt pääsevät islantilaiset rauhaan sekä kaloista että ulkolaisista laivoista. Meri on autio ja tyhjä, usvapilvet leijailevat pinnalla ja pitkä pimeä syksy alkaa hirmumyrskyineen. Kalastajat painautuvat kukin tölliinsä, lepäilevät ja aikansa ratoksi ottavat shakkilaudan esille ja panevat toimeen loppumattoman pitkiä turnajaisia keskenään ja kyläkunnittain. Islantilaisten kansallishuvitus on shakin pelaaminen. Ja kortin.

Meidän laivueemme saapuminen sillikentille merkitsi tähänastista kehityksen huippua. Meidän pääaluksemme on suurin, sen varustukset uudenaikaisimmat, niinkuin jo on mainittu. Mutta viimeinen aste se ei suinkaan ole. Vielä on parannuksille varaa.

Ainoa, mikä on iäti vanhaa, on itse verkon ja nuotan silmä. Se ei ole muuttunut miksikään, tuskin muuttunee milloinkaan. Se onkin jumalan lahja ihmisille. Vanha taru kertoo, että Loke-jumala keksi verkon silmän, josta koitui onni ihmisille. Mutta muut jumalat kimmastuivat tästä ja vainosivat Lokea. Hänestä tuli pohjolaisen kansan piru. Aivan niinkuin Luciferista = valontuojasta tehtiin kristityille paha henki ja Prometeus = tulentuoja kytkettiin Kaukasus-vuoreen kiinni korppikotkan raadeltavaksi. Kaikki jumalat kadehtivat ihmisiä ja pelkäävät heidän järkensä kehitystä. Jo Herodotos sanoo, että se ihminen, joka viisaudessa kohoaa muitten yläpuolelle, sitä jumalat vihaavat ja hänet tuhoavat. Ei Aatamikaan saanut erottaa hyvää pahasta. Hänet ajettiin ulos paratiisista.

Loke ja verkko ovat meille suomalaisillekin tutut samassa yhteydessä. Puhutaan »ristilukista». Lukki = Loke. Se on hämähäkki, joka on kutonut verkon ja vaanii saalistaan. Meitä joskus kammoksuttaa ristilukin julmuus,

Astraean hinkalo täynnä.

kun se kääriі saaliinsa verkkoonsa. Ristilukki on laupias samarialainen meihin Jäämeren kalastajiin verrattuna. Julmuudessa ei meille piisaa mikään eläin. Meidän uhrimme luetaan miljoonissa yksilöissä.

Sellainen on luojan järjestys.

ISLANNIN ASUTUS.

Islantilaisilla on se etu ennen kaikkia muita Euroopan kansoja, että he tuntevat asutuksensa historian aivan sen ensimmäisestä alusta tähän päivään saakka. Meillä suomalaisillahan asutus on alkanut monta tuhatta vuotta ennen meidän päiviämme, emmekä ensimmäisistä asukkaista varmuudella tiedä, olivatko he lintuja vai kaloja. Heidän kiviset, pronssiset tai rautaiset aseensa ja kapineensa vain todistavat, että heitä on ollut olemassa. Mitä kansaa he ovat olleet, siitä on vain arveluita.

Islanti taas on löydetty vasta vähän päälle 1,000 vuotta sitten. Ja löydettäissä se oli vallan asumaton. Ihmisjalka ei vielä silloin ollut polkenut tätä kallioista, tuliperäistä saarta.

Sanotaan ensimmäisen asukkaan olleen irlantilaisen munkin, jonka tuuli ajoi Islannin rannoille. Tämä tapahtui noin vuonna 800 j. Kr. Munkki ihastui tähän löytämäänsä maahan varsinkin sen valoisain kesäöitten takia. Haltioissaan hän kertoi, että siellä näki tappaa täitä keskellä yötäkin. Niin, se täin tappaminen oli muinoin jokapäiväinen urakka munkeilla ja muillakin hengenmiehillä, niillä kun oli tuuhea, pitkä tukka, jossa täi eleli kuin paratiisissaan. Pitkän tukan viljelemisen kristityt saivat vanhoilta pakanoilta, — niinkuin he ovat jäljentäneet heidän uskonnollisia menojaankin aivan tarkalleen —, sillä aasia-

laisilla kansoilla pitkä tukka oli vapaan miehen tunnusmerkki, leikkotukka taas orjan tai vangin. En malta olla huomauttamatta, että vielä 60 vuotta sitten leikkotukka oli harvinainen Suomen rahvaankin kesken. Kun sivistyneitten perheissä poikain tukat leikattiin aivan lyhyeksi, haukkui rahvas heitä »vesileipäläisiksi», s. o. vangeiksi, joilta tukka aina leikattiin lyhyeksi niinkuin muinoin orjienkin.

Mutta ei täin viljeleminen ollut vain munkkien ammattia, kyllä niitä vilisi myöskin Islannin asuttajienkin, vanhojen viikinkien sekä päissä ja parroissa että vaatteissa. Eräskin kuuluisa viikinki 900-luvulta, muuten Norjan kuninkaan kasvattaja, oli suorastaan nimeltään Täiparta (= Lusskägg). Ja sitä nimeään hän kantoi nurkumatta ja sitä käytetään aina kirjallisuudessa, kun hänestä on puhe. — Mutta onhan Svinhufvud (Sianpää) kunniakas nimi sen epäilyttävästä merkityksestä huolimatta. — Jatkan sittenkin vielä selostusta täistä ja ihmisistä. Vielä 1500-luvulla oli eräs jalosukuinen Joensuun Horn huomattava täin viljelijä. Täi on siis kuuluisa tunnusmerkki ihmiskunnan kulttuurihistoriassa. Kun venäläiset sortovuosina ahdistivat meitä kaikin voimin, tehtiin heistä häväistyslaulu, jossa juuri täit näyttelivät pääosaa muka venäläisten sivistymättömyyden todistuksena. Vaikka en hyväksy sen rienaavaa sävyä, julkaisen sen tässä, varsinkin kun laulun tekijä sai ansaitun rangaistuksen, erotettiin vuodeksi yliopistosta. Laulu kuului ruotsiksi:

Jämnförd med zarens präster
Varje hambus en gentleman är.
Lusar draga från öster till vester
I deras skägg ock ögonhår.

(Tsaarin pappeihin verrattuna jokainen hampuusi on

Nykyaikaista piiritanssia maissa.

gentlemanni. Täit talsivat idästä länteen heidän parroissaan ja silmäkarvoissaan.)

Siis iiriläinen munkki 800-luvulta ja venäläinen pappi 1900-luvulta olivat toalettinsa puolesta jokseenkin samalla tasolla, jos saa luottaa häväistyskirjoittajan tiedonantoihin. Se vain on varmaa, että katoliset kansat puhtaudessa ovat luterilaisia jäljempänä.

Tämän pitkän kulttuuriselityksen perustuksella lukija saa selvän käsityksen Islannin asuttajien ulkoasun hoidosta.

Haaksirikkoiset norjalaiset löysivät uudelleen Islannin saman vuosisadan kuluessa. Mikä kehui löytämäänsä maata, mikä moitti. Uteliaisuus ja seikkailun halu ajoi yhä useampia norjalaisia katselemaan tätä laveaa saarta. Toiset palasivat takaisin kotimaahansa, toiset taas jäivät sinne asumaan ainaiseksi. Mutta äkkiä maa kansoittui. Jo vuonna 930 oli Islanti järjestynyt tasavalta ja asukkaita jokseenkin samoihin aikoihin noin 3,000 henkeä.

Kauan islantilaiset säilyttivät itsenäisyytensä, kunnes he vapaaehtoisesti vannoivat Norjan kuninkaalle uskollisuuden valan. Sisäiset riitaisuudet sukujen kesken saivat sen aikaan, niinkuin aina käy tällaisessa tapauksessa. »Divide et impera» on diplomaattien kesken ohje, joka aina näkyy vievän voittoon. Jos vallantavoittelija saa hajaannuksen aikaan vastustajiensa leirissä, korjaa hän varmasti itselleen paistikkaan tulesta. Kun sitten Norja tuli kuulumaan tanskalaisille, seurasi Islanti kaupantekijäisenä Tanskalle. Aina meidän aikoihimme saakka on Islanti kuulunut Tanskalle, vaikka se nykyjään on melkeinpä täysin vapaa valtio. Sama kuningas heillä sentään vielä on, nimittäin Tanskan kuningas.

Se mikä tässä asutuksessa minua, tällä kertaa merimiestä, eniten kiinnostaa, on kysymys, miten norjalaiset saivat avonaisilla veneillään kuljetetuksi tavaransa tänne kaukaiselle saarelle. Minä, joka tämän matkan olen tehnyt 7,200:n tonnin rauta-aluksessa, en ole laannut ihmettelemästä, miten avonaisessa veneessä on uskallettu lähteä näin myrskyiselle ja sumuiselle merelle ilman kompasseja luottaen vain taivaan merkkeihin, taivaan, joka viikkomäärin saattaa olla matalien pilvien piilossa. Minä olen viluissani värjötellyt korkealla kannella, jonne ei vihaisinkaan räisky ole jaksanut kohota, mutta nuo onnettomat seikkailijat pienissä purjeveneissään ovat tietysti sukeltaneet jokaisen Atlantin aallon pohjaan ja saaneet jokaisen aallonharjan veneeseensä ja vasten kasvojaan. Eihän niissä ollut kanttakaan, jonka suojaan ryömiä. Eikä lämmitystä minkäänlaista. Värise vain kun värisytti, kastu vain paljasta ihoa myöten kun satoi tai laiva ryyppäsi vettä. Suotuisalla tuulella saattoi matkan tehdä ehkä parissa viikossa, vastatuulella ehkä kuukaudessa. Pure vain hammasta, kunnes pääsit perille. Ja päälle päätteeksi täit

purivat milloin päästä, milloin parrasta, milloin ihosta, milloin joka paikasta yht'aikaa. Souda vain pois, jos tuulta ei ollut purjeissa tai jos vastainen tuuli vaivasi. Piispa Tegnér laulaa »Frithjofin Sadussaan», että »viikinki älköön telttaa tehkö laivassaan älköönkä maatko aluksessaan, hän levätköön kilvellään miekka kädessään ja kattonaan olkoon hänellä sinitaivas». Olkoon menneeksi, milloin taivas sininen oli, mutta näillä vesillä se harvoin on sininen, sen saatan todistaa. Sumua se seuloo ja vettä vuotaa.

Saattaahan otaksua, että he loikoilivat vuotien ja nahkasten alla ja koettivat lämmitellä itseään parhaimpansa mukaan. Ahdasta lienee ollut veneissä, sillä he kuljettivat aina elukoitakin mukanaan. Oli lehmiä, lampaita, sikoja ja hevosiakin aluksissa, sillä norjalaiset olivat sekä maanviljelijöitä että karjanhoitajia ja aikoivat uudessa maassa yrittää pysyä hengissä samoin elinkeinoin. Seuraava juttu kerrotaan ensimmäisestä suuremmasta asutusmatkasta.

Kaksi laivaa lähti Islantiin, molemmissa 30 henkeä, miehiä, naisia ja lapsia, ehkä imeväisiäkin. Elukoita sitäpaitsi kaikkia lajeja. Kaikki vetojuhdat kuolivat matkan vaivoihin paitsi yhtä. Ihmiset kestivät paremmin. — Nansen ja Johansen sietivät pitkän talven kärsimykset Frans Josefin maissa, vaikka niistä kaikki eläimet olivat paenneet. — Tultiin vihdoinkin maihin. Kolme korppia oli laivassa. Ne laskettiin irti. Kaksi ensimmäistä lensi etelään käsin Fär-saarille, mutta kolmas lensi pohjoiseen. Kolmas korppi oli siis neuvonut matkailijoille tien Islantiin. — Liekö tämä toisinto Noakin tarusta ja hänen kyyhkysistään vai tunsivatko norjalaiset lintujen ikivanhan kyvyn löytää maita, missä ihmisen silmä sitä ei äkännyt. Ukko Noakista eivät sentään tietäneet mitään, sillä he olivat pakanoita. — Kun sitten toinen norjalainen rupesi

peltoa kyntämään, ei hänellä ollut muuta kuin yksi juhta. Sentähden hän valjasti erään orjan juhdan vetotoveriksi. Mutta tästä häväistyksestä orjat kimmastuivat, väijyivät isäntäänsä, tappoivat hänet ja vapaat miehet, ryöstivät vaimot ja pakenivat asumattomaan saareen. Mutta se toinen norjalainen oli taas velvollinen kostamaan. Murhat sovitettiin aina siihen aikaan oman käden kostolla, toisin sanoen tappamalla murhaaja. Hän purjehtikin saareen, tappoi kaikki orjat, anasti heidän varastamansa tavarat ja vei vaimot ja lapset taas kotiaan. Islannin asutuksen historiassa ovat murhat ja vastamurhat iäti toistuvia tapauksia.

Suurimman sysäyksen tähän siirtolaistulvaan aiheutti kuningas Harald Kaunotukka. Hän oli päättänyt laskea Norjan kaikki pikkukuninkaat valtansa alle. Ne, jotka eivät tahtoneet alistua hänen käskyihinsä, joutuivat mitä ankarimman vainon alaisiksi. Mitkä murhattiin, mitkä karkoitettiin maasta. Silloin moni ylhäinen norjalainen, välttääkseen kuninkaan kovakouraisuutta ja säilyäkseen itsevaltiaana herrana, päätti vapaaehtoisesti lähteä pois Norjasta. Silloinpa äsken löydetty Islanti tarjosi mainion siirtymispaikan. Sinne he suuntasivat kulkunsa. Tästä juuri johtuu, että Islannin siirtolaiset olivat melkein kauttaaltaan ylhäistä väkeä eivätkä työn ansiota hakevia kuten nykyajan siirtolaiset enimmästä päästä ovat. Nykyisten islantilaisten sukuluettelot johtavat melkein säännöllisesti norjalaisiin pikkukuninkaisiin.

Toinen sysäys tapahtui, kun Norjan kuninkaat Olavi Trygvanpoika ja Olavi Pyhä miekalla ja tulella ryhtyivät käännyttämään norjalaisia kristinuskoon, vuoden 1000 paikkeilla. Heidän käännytystoimissaan kidutuksilla ja silpomisilla oli vieläkin suurempi osansa kuin pakanallisella Harald Kaunotukalla. Ratki pakanat nousivat vastus-

tamaan kuninkaittensa vainoja. Monet lähtivät Islantiin. Olavi Trygvanpojan saattoi surman suuhun oma pakanallinen vaimonsa Sigrid Storråda, ja Olavi Pyhä kaatui Stiklarstadin tappelussa tuhat vuotta sitten taistelussa pakanallisia alamaisiaan vastaan. Islantiin lähettivät nämä kristilliset kuninkaat eräänkin apostolin, nimeltä Tangbrand. Pyhä Tangbrand oli ostanut itselleen iki-ihanan iiriläisen orjattaren, mutta kun eräs hänen kristiveljensä rupesi haluamaan samaa naista itselleen, surmasi Tangbrand kilpailijansa. Rauhattomaksi julistettuna täytyi hänen ryhtyä käännytystyöhön pakanoitten kesken Islannissa. Mutta siellä hän jatkoi hirmutöitään, niin että islantilaiset karkoittivat hänet saarestaan. — Myöhemmin islantilaiset vapaaehtoisesti vähitellen omistivat kristinuskon.

Monet ihmiset joutuivat näillä matkoillaan haaksirikkoon ja menettivät henkensä. Toiset taas merirosvot eli viikingit ottivat orjikseen tai tappoivat.

Olivatko nämä purjehtijat karaistuneempaa väkeä kuin me nykyajan ihmiset? Olivat ehkä viluun ja kaikenlaisiin epämukavuuksiin nähden. Mutta olisi väärin luulla, että he kestivät vaivoja ja työtä paremmin kuin me. Päinvastoin he varmaankaan eivät pitäisi puoliaan meille uutterassa, rasittavassa työssä. Kun nämä herrat rupesivat juhlimaan ja laiskottelemaan, ei siitä loppua tuntunut tulevan. Kun kylään läksivät, eivät sieltä lohenneet ennenkuin päivien perästä. Varmasti nykyajan juhlaväki ei sietäisi sitä rasvaisen ruoan runsautta, minkä nämä pistivät poskeensa. Siinä kokonaisena paistettu sika kömpi pöydälle ja sen kimpussa hääri teräaseineen koko juhlayleisö. Rasvakimpaleita veistettiin irti, jotka eivät olleet nykyisen ihmisen suupaloja.

Entä juomat sitten! Kuvaava on kertomus Ruotsin kuninkaan vierailusta Tanskan hovissa juuri näiltä ajoilta.

Suuret juomingit oli pidetty hovin juhlarakennuksessa. Väkevää simaa (olutta) oli nautittu oikein vatsakaupoilla. Yöksi Ruotsin kuningas vetäytyi aittaluhtiin vällyjen alle nukkumaan. Mutta siellä ei ollut siihen aikaan mukavuuslaitosta, tuskinpa valkoista vaasiakaan. Hänen täytyi kavuta vuoteestaan ja hoippua nurkan taakse. Mutta palatessaan takaisin kuningas erehtyi oviaukosta, avasi väärän oven ja syöksyi sisään. Mutta kuinkas kävi? Kuningas osuikin olutsammio-aittaan. Sammio täytti koko aitan pohjakerroksesta yläkertaan saakka. Tappi oli alakerrassa, josta haarikat täytettiin. Sammioon kuningas hupsahtikin suin päin. Kun aamulla kuningasta ruvettiin haikailemaan, löydettiin hänet vihdoin sammioon hukkuneena. Sammio oli niin syvä, että kuningas ei saanut pohjaa. Laulu tehtiin kuninkaasta, jossa sanottiin, että hän oli hukkunut »aallottomaan mereen».

Samanlaisia laitteita tavattiin islantilaistenkin varakkaissa perheissä.

Nykyiset islantilaiset ovat aivan toista maata ihmisiä. He ovat täysin sivistyneen eurooppalaisen tapaisia ja näköisiä. Eivät enää niin kookkaita kuin muinaiset norjalaiset siirtolaiset. Ovat huomattavasti lyhyempiä kuin nykyajankin norjalaiset, jotka lienevät Euroopan pisintä kansaa. Meillä majaili Suomen pääkonsuli Reykjavikista parisen viikkoa laivassamme. Ei hänessä mitään erikoisislantilaista ollut huomattavissa. Tanskaa hän puhui, oli puettu englantilaiseen malliin ja hänen ajatuskulkunsa ja tietomääränsä oli sivistyneen eurooppalaisen. Mutta kansansa historian hän tunsi yhtä hyvin kuin islantilaiset yleensä, paremmin kuin muut kansat tuntevat omansa. Ehkä sen tähden, että heillä on niin lyhyt historia ja että heillä on niin harvinaisen rikas kirjallisuus aivan Islannin asutuksen alkuajoilta. Rikkaampi kuin millään muulla Euroo-

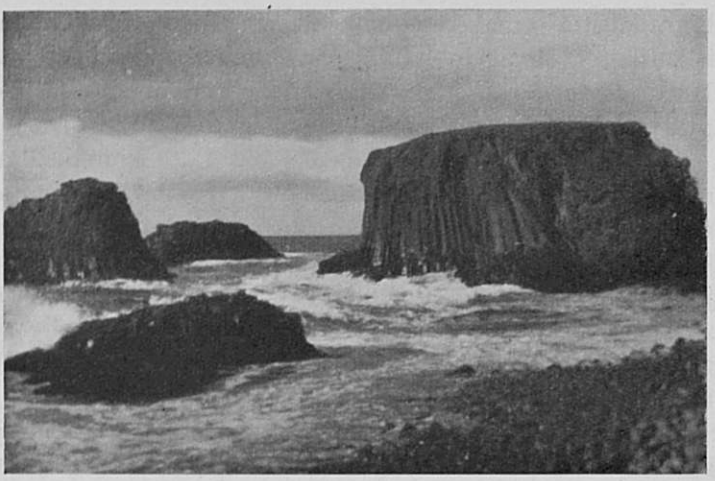

Islannin rantaa.

pan kansalla samoilta ajoilta, lähtien vuodesta 900 j. Kr. Hän oli niitä harvoja islantilaisia, jotka syövät silliä. 99 % kaikista islantilaiset syövät ainoastaan turskaa, lohta ja pallasta.

Olemme pariin otteeseen ajelehtineet Grimsö-saaren lähettyvillä. Tämä saari sijaitsee noin 45:n kilometrin päässä Islannin pohjoisrannasta, on 5 km pitkä ja 3 km leveä. Saaressa on pappi ja pikkuriikkinen kirkko, papilla 14 lasta ja saaressa 140 asukasta. Niistä 30 naimatonta naista, mikä meissä on herättänyt suurinta siveellistä närkästystä. Tämähän on näet suorastaan Jumalan pilkkaa, sillä naisen tarkoitushan tässä maailmassa on joutua äidiksi eikä vain käpertyä turskan perkaajaksi. Tällä saarella on suuri merkitys Islannin kalastukselle, sillä sen ja Islannin mantereen välillä sijaitsee matalikko, Grimsö flaken, joka on kalojen temmellyspaikka. Islannin asutuksen aikana Norjan kuningas iski silmänsä saareen. Hän pyyteli sitä

islantilaisilta omakseen kaikenlaisilla houkutuksilla, ja islantilaiset olivat jo hiukan myötämielisiä kuninkaalle. Mutta silloin nousi eräs valtioviisas islantilainen käräjillä pystyyn ja piti seuraavanlaisen puheen:

»On mahdollista, ettei meillä ole tältä kuninkaalta mitään pelättävissä, mutta huomatkaa, jos vieras valta saa saaren haltuunsa, uhkaa meitä alituinen vaara sieltä käsin. Norja saa saaresta mainion tukikohdan miehistölle ja laivastolle. Kuka tietää, minkälainen kuningas vielä nousee Norjan valtaistuimelle? Pahansuopa kuningas voi tuhota meidät ja pettää edellisen lupaukset.» Hän sai heti koko käräjäyleisön puolelleen.

Heille ei siis käynyt kuin meille. Meidän tsaarimme söi sanansa Suomen oikeuksiin nähden. Hallitsijan sanoihin ei aina ole luottamista, sanoivat jo vanhat ihmiset. Meille suomalaisille tuo totuus aina uusiintuu näkyvässä muodossa siinä viivassa, joka näkyy sisävesiemme rantakivissä ja jota sanotaan »valarikon viivaksi».

Grimsön 110 asukasta ja 30 vanhaapiikaa olivat pitkät ajat nähneet meidän jättiläislaivamme ajelehtivan rantamillaan. Uteliaisuus heräsi heissä käydä kummitusta tarkastelemassa. Eräänä sunnuntaiaamuna lähti 7 miestä S/S Petsamoon. Olin juuri aamukävelylläni laivan yläkannella niin alkeellisissa pukimissa, ettei minulla oikeastaan ollut ylläni muuta kuin kesäpalttoo ja jalassani tohvelit. Nousee kannelle herra polvihousuissa, sorioissa sukissa ja nuhteettomassa englantilaisessa takissa. Ohjaa askelensa minua kohti, kumartaa ja lausuu:

— Arvaan, että olette laivan kapteeni.

— Suokaa anteeksi, olen vain halpa sillinkalastaja.

Todistihan se sentään herrassa terävää arvostelukykyä. Olin mairiteltu. Koetin panna parasta seurustelutaitoa liikkeelle. Kaikki grimsöläiset esiteltiin. Ei yhdessäkään

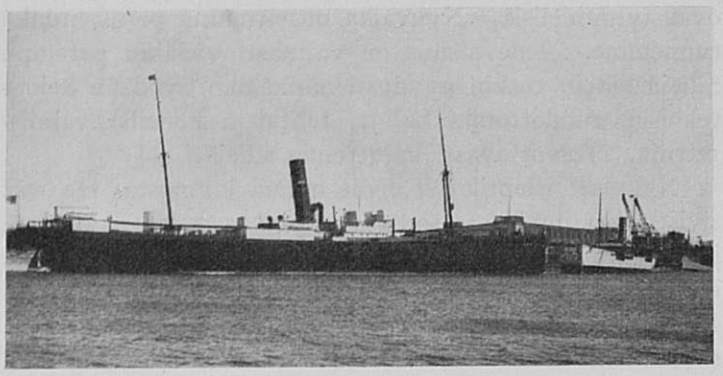

S/S Petsamo.

näkynyt vanhojen siirtolaisten ja merirosvojen kasvonpiirteitä. He olivat vain puhtaaksi pestyjä nuoria eurooppalaisia. Varsinkin yksi heistä. Mutta hän olikin pianisti ammatiltaan. Oli 5 vuotta peräkkäin ollut sekä Berliinissä että Leipzigissä musiikkia oppimassa. — Niin ne olot ovat muuttuneet. Vanhasta merirosvojen saaresta soutaa laivaan 7 sankaria, kaikki kainon näköisiä, yksi niistä asettuu pianon ääreen ja soittelee Chopinia ja Rahmaninovia aika näppärästi. Valitti vain, ettei hänellä saaressa ole pianoa, gramofoneja kyllä, radiovastaanottaja ja lähettäjä myös.

Miten eri tavalla meidät olisi otettu vastaan tuhat vuotta sitten? Laivamme olisi anastettu, kaikki sillitynnyrit olisi viety, piano olisi upotettu meren syvyyteen aivan kelpaamattomana kapineena ja meidät olisi raastettu orjina maihin, valjastettu juhdan viereen peltoa kyntämään ja — mikä kauheinta — naitettu jollekin saaren silloiselle vanhallepiialle.

Niitä on typeriä ihmisiä, jotka ihaillen puhuvat vanhasta *hyvästä* ajasta. Antakaamme heille anteeksi, sillä he

ovat tylsämielisiä. Nykyaika on sittenkin paras, minkä tunnemme. Tulevaisuus on varmasti vieläkin parempi. Sillejä silloin tuskin pyydystetäänkään. Syödään keinotekoisia, ruodottomia kaloja, tehtaissa koneilla valmistettuja. Toivottavasti hajuttomia sillejä.

Nykyiset islantilaiset eivät minua kiinnosta. He ovat sivistyneitä ihmisiä ja soittelevat pianoa, pelaavat bridgeä ja shakkia ja ovat puetut kuin me suomalaisetkin. Eivätkä edes haise sillille, kun eivät niitä syö eivätkä pyydystä. Heidän kalansa, turska, on hajuton. Niistä ei siis ole paljoa sanomista eikä kertomista. Mutta sitä enemmän vanhoista islantilaisista. Olen nuoruudessani lukenut heidän teoksiaan alkukielellä ja muistan niistä yhtä ja toista. Matkallani ovat nämä muistot sukeltaneet esille kätköistään ja täyttäneet sieluni ja mieleni siinä määrin, etten saata olla niitä purkamatta vähin lukijankin tietoon.

JÄÄMERELLÄ 19. 7. 1931.

On Herran päivä nyt sunnuntaina, heinäkuun 19 päivänä. Tuuli on vihdoin tyyntynyt ja kerrankin aurinko paistaa täydeltä terältä pilvettömältä taivaalta. Meillä on harvinainen helle. Lämpömittari näyttää varjossa klo 12:n aikaan päivällä kokonaista 12 $^1/_2$ astetta. Oikein päätä pyrkii huumaamaan, sillä auringossa on vielä jonkin verran lämpimämpää. On lepopäivä nyt. Eilen ei kalastus luonnistunut, sillä tuuli ja aallot kävivät ankarina. Nyt vallitsee lepo laivassa. Vietetään suvisunnuntaita.

Koko miehistömme on kavunnut kannelle. Sillipojat ovat ajaneet hennot haivenensa poskiltaan, sillipiioilla on pyhäleningit yllänsä, eltarit eli lämmittäjät ovat pesseet naamansa, niin ettei heitä kukaan tunne, ja lampaatkin kävelevät vapaina kannella ja hyppelevät sillitynnyrien päällä, sillä niitä on röykkiöinä joka paikassa. Tuuli on tyyntynyt ja meri lepää rasvaisena allamme. Rauhaisina mainingit vain vyöryvät. Ja kaiken tämän autuuden yllä helottaa kirkas, lämmin aurinko. Outo näky meistä, harvinaisuus täällä summassa ilmastossa.

Peräkeulan veneissä loikoilee puolialastomia kalastajia. He ottavat mukamasti aurinkokylpyjä. Ei aurinko sentään polta, mutta hiveleehän se jonkin verran ihoa. Mutta mereen ei sentään kukaan hirviä heittäytyä. Kyllähän kirkkaan kuultava meri houkuttelisi kylpyyn, mutta

Sillipiiat ja sillipojat erossa.

se on niin armottoman kylmää. Jäämeressä ei ole muiden tapana uiskennella kuin valaitten ja kalojen.

Siinä lekotellessamme ja loikoillessamme kannella toi sähköttäjämme Juho Pekka (Hartikainen) klo 16 hälyyttävän uutisen. »Kalatyttö» radioi: »Täällä Cap Nord, paljon silliparvia.» Cap Nord on Islannin pohjoisin nokka, korkea, tuulen pieksämä, alaston kallionkärki. Ei muuta kuin »Petsamon» ankkuri hiiopp! Olimme näet tällä kertaa ankkurissa Hunaflöjin keskipaikkeilla, 40 kalastusalusta ylt'ympärillämme. Täysi höyry päälle! Samoin teki »Astraea», »Ukko Pekka» ja »Kalapoika». Kaikilla kokka käännettynä Cap Nordia kohti. Mutta kun ulkolaisten alukset huomasivat, että me nostimme ankkurin, tekivät he samoin. Nämä ulkolaiset laivat vaanivat meitä, sillä meidän laivastomme on parhaiten varustettu, ja herättäähän »Petsamo» suuruudellaan ja vehkeillään yhtä paljon

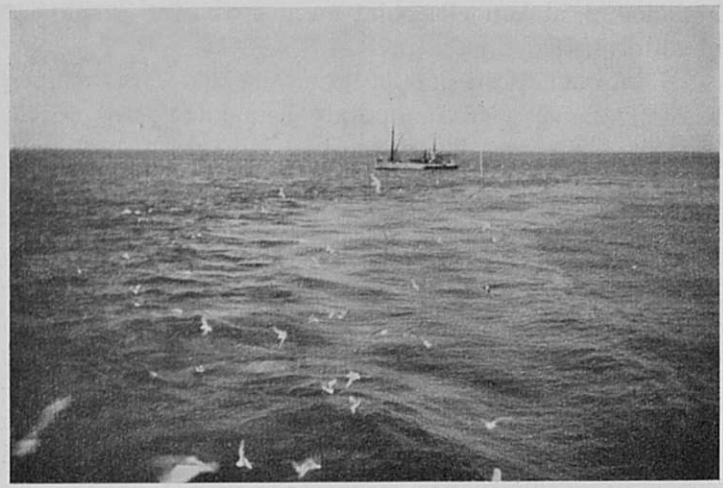

»Suomen Lokki» ja muita lokkeja.

kunnioitusta kuin kateuttakin. Se on koko kalastuskentän amiraalilaiva.

Nyt syntyi kilpa-ajo, joka suorastaan nauratti. Kaikki laivat panivat viimeiset voimansa liikkeelle. Siinä kulki »Petsamo» keskellä. Se muistutti suurta takkuista metsäkarjua, jota ajokoirat hätyyttelevät. »Astraea» pääsi edelle, »Kalapoika» pysyttelihen rinnalla, mutta »Ukko Pekka» jäi jäljelle kuin tallukka. Ulkolaiset alukset jäivät ylimalkaan jäljelle, mutta kyllä vesi kohisi niidenkin etukeulassa. Juhlahetki oli lopussa. Kaikki valmistautuivat kovaan työhön, jota varmaankin kestäisi myöhään aamuun.

Saavuttiin illan suussa Cap Nordiin. Kymmenen poikaa läksi »Kalatyttöön» sillejä saksilla napsimaan — »Kalatytössä» ei ole koneita — muut laivat laskivat nuottaveneensä vesille. Saatiinkin kalaa, nostettiin koko yö

hinkaloihin, alakannella pojat mestasivat sillit ja sillipiiat ne ahtoivat astioihin.

Näin onnellisesti loppui tämä meidän ensimmäinen kesäpäivämme, suvisunnuntai heinäkuun 19 päivä. Aamulla siinä 5:n aikaan pääsivät laivamiehet, sillipojat ja sillipiiat lepoon.

*

Siglufjord. Siellä Jäämeren vuonossa, Islannin pohjoisrannikolla, sijaitsee Siglufjord-niminen kylä, tai kauppala, tai kaupunki. Talvella se on pienoinen kyläpahanen, keväällä ehkä kauppala, mutta heinäkuussa vilkasliikkeinen kaupunki. Talvella asukasluku siinä 1 tuhannen maissa, mutta nyt heinäkuussa siellä on asukkaita yli 6,000. Se on sillikenttien keskus, se on meidän pääkaupunkimme. Mutta ei sinne ole hyvä mennä laivoilla, sillä islantilaiset ovat sydämettömiä kiskomaan satama- ja valkamamaksuja. Parasta on sinne matkustaa soutamalla tai pienellä moottorialuksella. Eikä sinne vuonoon saa ulkolainen ankkuroida muuta kuin hätätilassa. Jos myrsky pakottaa sieltä hakemaan suojaa, saa viipyä siellä ainoastaan 24 tuntia. Sen jälkeen pitää poistua, satoipa tai paistoi. Ja kun siellä tuulen suojassa on, ei saa laivan kannella olla minkäänlaisissa töissä. Pitää vain kädet ristissä odottaa ilmaston parantumista ja ajatella omaa poistumistaan ulapoille.

Tämähän tuntuu kovin oudolta meikäläisestä. Mutta onhan tällainen kohtelu sentään paljonkin ystävällisempää kuin vanha tapa. Ennen muinoin haaksirikkoinen tai hätääntynyt laiva oli ranta-asukkaiden toivottu saalis. Viron ja Latvian rannikoilla rukoiltiin muinoin kirkossa, että Jumala ohjaisi laivoja matalikoille, jotta rannan asukkaille koituisi tavaraa ja omaisuutta. Tämä oli sitä

Työnsä kullakin.

vanhaa, hyvää aikaa, josta houkkiot niin haltioissaan juttelevat. Ehkäpä islantilaiset vielä osaksi roikkuvat kiinni näissä vanhoissa tavoissa, osaksi tekevät näin karistaakseen pois silmiltään kaikkialle tunkeilevia ulkolaisia. Kolmen mailin rajan ulkopuolella heidän mahtinsa loppuu, mutta sen sisäpuolella he tahtovat olla ehdottomia herroja.

Siglufjordissa on lähin postikonttori. Mutta ei sieltä tähän mennessä ole saatu kuin yksi ainoa lähetys. En ole nähnyt Helsingin sanomia, sittenkuin läksimme Hangosta kesäkuun 15 päivänä. En muitakaan Suomen lehtiä sitten juhannuksen. Ei mitään täällä Jäämerellä ole niin paljon kuin aikaa. Jos minne lähdetään, otetaan ainakin aikaa mukaan. Palataan takaisin päivän, parin tai viikon perästä, aivan miten vain sattuu ja sopii. Se postinkulku Norjan ja Kööpenhaminan kautta saattaa sitten olla hidasta!

Kirjeet Suomesta ovat 18:n päivän vanhoja. — Amerikan Yhdysvaltoihin ei kirje viivy hetikään niin kauan. Ehkä vain 12 päivää. Mutta tämän puolen postilaivat seisoskelevat kaikissa laitureissa oikein tuntikaupoilla. Olen jo turtunut sanomalehtien ja kirjeiden puutteeseen. Lohduttelen itseäni sillä, että eihän siellä Suomessa tapahtune sen kummempia näin kesällä kuin että muutamat ihmiset juovuspäissään tappavat erehdyksessä parhaimman ystävänsä, ynnä ehkä joskus isänsä ja äitinsä. Mutta näistä mainetöistä ehtii kuulla sitten vasta, kun saapuu rakkaaseen synnyinmaahansa.

Kerrotaan, että Siglufjordissa on lääkäri, joka on liikenero. Potilaita hänellä on kovin vähän, niin että häneltä riittää aikaa monenmoisen liikkeen harjoittamiseen. Hänellä on oma rakennus. Sen alakerrassa hänellä on useita kauppoja. On valmiitten vaatteidenkin myymälä. Ylimmässä kerroksessa taas ravintola. Kun potilas pääsee lääkärin vastaanottosalista, jossa hän on ollut hieman niinkuin kidutuksen alaisena ja saanut spriireseptin, nousee hän ylös rappusia vähän niinkuin restauroimaan ruumistaan. Ravintolassa käy kova humu. Harva se päivä, ettei siellä tapeltaisi. Nyrkit ja puukot huiskivat. Ei muuta kuin alas uudestaan haavoja sidottamaan ja kuhmuja hautomaan. Uusi maksu lääkärille. Mutta vaatteet ovat revityt. Pitää ostaa uusi puku ja uudet kaulukset. Siellä alakerrassa saa kaikkia näitä tavaroita lääkärin myymälästä, ja verstaassa saa pukujen rikkeet kiinnikurotuiksi. Kaikki maksut vuotavat lääkärin taskuun. Ensin lääkärin tutkimuksesta erä, sitten toinen erä ravintolassa nautituista nesteistä — tavallisesti suurin erä — kolmas haavojen sitomisesta, neljäs pukujen ostosta ja niiden korjauksesta. Sillä aikaa kuin kaikki tämä on suoritettu, ovat reseptit olleet apteekissa valmistettavissa. Mutta lääkäri on myöskin apteekin

omistaja ja pillerien pyörittäjä. Siitäkin toimituksesta siis lääkäri korjaa voiton taskuunsa. Se on viides erä. Omituista kyllä, Islannissa miestapot ovat melkein tuntemattomat. Niitä tapahtuu vain yksi joka kymmenes vuosi. Kait se johtuu siitä, että kieltolaki on vain osittainen ja verraten nuori. Ja ettei suomalaisia lasketa maihin. Kaikeksi onneksi me emme tarvitse värjötellä Siglufjordin lääkärin odotussalissa, sillä meillä on oma lääkäri laivassa, tohtori Teddy Biaudet, jolla ei ole yhtä suuria liikemiehen lahjoja. Muuten Biaudet kehoittaa kaikkia Suomen lääkäreitä lukemaan uudelleen tämän kohdan ja kätkemään muistiinsa kaikki ne eri liikkeet, mitkä heidän virkaveljensä Islannissa on saanut mahtumaan näin aukottomaan renkaaseen tuottavia yrityksiä.

Islantilaisia sillipiikoja S/S Petsamossa.

Onko kaikki tämä totuuden kanssa yhtäpitävää, sitä en mene takaamaan. Näin ainakin kerrotaan. En ole tehnyt tämän lääkärin tuttavuutta, minä kun ruokapöydässäkin istun Biaudet'n vieressä, enkä siis kaipaa vieraita lääkäreitä.

Muuten Siglufjord on näin heinäkuussa täysin kulttuurikaupunki. Siellä on elokuvateatteri, sattumalta myöskin lääkärin, siellä on tehtaita. Niistä mainittavin

on öljytehdas. Öljyä valmistetaan silleistä. Sillit sullotaan koneisiin, jotka pusertavat ja erittävät silleistä kaiken rasvan ulos, joka on taas muodostunut hajuttomaksi öljyksi. Tätä öljyä käytetään m. m. margariinin valmistuksessa, ja sillä on hyvä menekki. Kaikki se moska, mikä näin puserretuista silleistä jää jäljelle, siitä valmistetaan lantaainetta. Se kuuluu olevankin väkevämpää apulannoitusta kuin paras salpietari.

Tämän yhteydessä mainittakoon, että konsuli Elfvingillä on aikomus ensi kesäksi valmistaa S/S Petsamoon myöskin öljytehdas. Siltä varalta, ettei tarvitse heittää mereen hieman seisonutta silliä. Kun meidänkin täytyi kerran nakata mereen toista tuhatta tynnyriä silliä merikissojen ja mustekalojen ruoaksi, vaikka minun silmäni ja sieraimeni eivät huomanneet niissä minkäänlaista virhettä, niin ymmärtää, mikä vahinko niistä koitui. Jos öljykone olisi ollut laivassa, olisi niistä saatu öljyä moneen margariinipakettiin, puhumattakaan apulannoituksesta, joka olisi ollut kipeään tarpeeseen Hankoniemen hiekkaisiin peltoihin.

Siglufjordissa on nykyjään sillipiikojen vuosikokous. Niitä lienee tuhanteen, ehkä enemmänkin. Arkipäivinä he ovat työnsä näköisiä sillin suomuksissa ja sillin visvassa, ja haisevat turkasesti juuri samalle hajulle, jolle me kaikki muutkin kalastajat. Se on kirpeää se sillin haju, kun se näkymättömänä sädekehänä ympäröi sekä meitä ihmisiä että kaikkia esineitä. Kirpeää, mutta terveellistä. Mutta annapas olla, että sunnuntain aamu valkenee. Silloin sillipiiat esiintyvät hepeneissään, lyhyissä hameissa ja lasihelmissä. Aivan kuin pariisittaret. Ja mikä lemu heistä lähtee. He ostavat yhä edelleen lääkärin apteekista hajuvettä, Viola de Parma-, Reseda- tai Kölninvesipulloja ja holvaavat niillä vaatteensa puolimäriksi ja lemuavat

sitten väkevästi näille yrteille. Mutta kun he ovat tanssineet itsensä hikeen asti, tulla tuoksahtaa aina silloin tällöin se arkinen haju sieltä jostakin salaisista sopukoista, sukista tai nimettömistä pukimista, ja sekoittuu juuri suloisesti kaikkeen balsamin lemuun. Meille kalastajille se sittenkin on yhtä suloista kuin orvokin ja resedan tuoksu. — Minä lukeudun myöskin kalastajien sakkiin, sillä minullakin on sillinsuomuskerros kengissäni. Ylpeyteni!

HARVINAISTA MIEHISTÖÄ S/S PETSAMOSSA.

Eipä enää liene sitä ihmistä Suomessa, joka ei ymmärtäisi tehdä erotusta S/S Petsamon ja pelkän Petsamon välillä. S/S Petsamo on Euroopan suurin kalastusalus, joka tänä kesänä on kellunut Jäämerellä ja jolla on suuri miehistö laivassa. Yksin lukien noin 190 miestä ja naista. Koko laivueen, johon kuuluu 6 laivaa, miehistö lasketaan nousevaksi lähemmä 400:ään. Pelkkä Petsamo on taas Suomen alue Jäämeren rannalla. Tässä siis puhutaan Petsamo-laivasta ja sen miehistöstä.

Kalabaassit.

Minulle tähän kesään saakka vallan tuntematon käsite. Nyt tiedän, että kalabaassi on mies, joka komentaa kalastusveneitä. S/S Petsamon kalabaassi on samalla koko laivueen kalastuksen komentaja. Kun silliparvet rupeavat pistelemään pinnalla, silloin meidän kalabaassimme ottaa ohjakset käsiinsä. Silloin hän on laivueen amiraali. Hän antaa käskyjä suullisesti oman laivansa väelle ja radioteitse muille laivoille. Kun hän sanoo: tee tämä, niin se tehdään. Tai: tule tänne, niin tullaan. Meidän baassimme on 196 cm pitkä norjalainen kapteeni J. Remmen, joka on kalastellut jo 15-vuotiaasta pojasta saakka kesänsä talvensa

tähän päivään saakka. Jäämeri on hänen kotimaansa, sillit ja turskat hänen kotieläimiään. Jäämeren maantieteessä hän on ulosoppinut professori. Perehtynyt hirmusaareen Jan Mayeniinkin, maailman myrskyisimpään seutuun, jossa tuuli irroittaa kiviä tunturiseinistä ja nakkelee niitä viattomien, tanskalaisten meteorologien kalloihin, jotka niitä aina pakenevat torniinsa. Sieltä Suomenkin rajuilmat ovat kotoisin. Siellä ei muut olennot viihdy kuin tiedemiehet ja ketut. Näin perin harvasanainen, uskottava Remmen kertoo. Remmen onkin koroitettu laivueen »Kenraalibaassiksi». Hän osaa laulaa 2:sta bassoa norjalaisten kansallislauluun: »Ja vi elsker dette landet.»

Kenraalibaassi J. Remmen, 196 cm pitkä, 100 kg raskas. Sillipiika Elina Kilpinen, 146 cm lyhyt, 40 kg kevyt.

S/S Petsamossa on kaksi venekuntaa, joissa molemmissa on baassinsa. Ne ovat alabaasseja ja tottelevat Remmeniä. Molemmat alabaassit ovat norjalaisia, sillä suomalaiset eivät vielä kykene kilpailemaan heidän kanssaan. Silliparvet kykenevät vielä huiputtamaan suomalaista, harvemmin norjalaista.

Astraean kalabaassi on nimeltä Petter. Sukunimeä ei käytetä. Painaa alasti 110 kg ja sen nojalla sinuttelee kaikkia ihmisiä Norjan kuninkaasta lähtien kaikkein köy-

himpään sillipiikaan saakka. Kerrotaan Petterin lausuneen viime jouluna palattuaan kotiseudulleen Aalesundiin kylänmiestensä pariin: »Kyllä minun nyt on vaikea seurustella teidän kanssanne. Suomessa veljeilin vain entisten ministerien ja everstinrouvien kanssa.» Petter on vanha palvelija Elfvingin laivueissa. Meillä on paljon Pekkoja laivueessamme. Paitsi edellämainittu Petter, on meillä laiva UkkoPekka ja sähköttäjä Juho Pekka (Hartikainen), jonka kasvot haastelevat silloinkin, kun suu ei virka mitään. Niinkuin Hartikaiselle sopiikin.

Ranskalaiset S/S Petsamossa.

Meillä on kaksi lämminveristä ranskalaistakin laivassamme. Toinen on lääkärimme Teddy Biaudet, toinen lyseolainen Denis Treves de Roussier. Ei kumma siis, että oppineet lyseolaisemme ovat hakeneet heille vertauskuvia Ranskan mainehikkaasta historiasta. Helposti ne löytyivätkin. Lääkäri Biaudet saa leikkiä lääkäri Marat'ta, suurta mestauttajaa Ranskan vallankumouksen ajoilta. — Biaudet'n erikoisala lääkärinä on juuri kirurgia, leikkaukset. — Ja tietysti de Roussier on Robespierre, myöskin ammattimies aikoinaan samalla alalla. Molemmat sentään esikuvistaan kehittyneet niinkuin parempaan päin.

Biaudet valittaa haikeasti tähän maailman aikaan vallitsevaa yleistä työttömyyttä. Vaikka meillä on koneita jos jonkinlaisia laivassamme, ovat ne tähän asti olleet verraten vaarattomia. Meillähän on suuri joukko mestauspölkkyjä alakannella, jotka listivät silleiltä päät poikki. Niiden giljotiinit, terät, kykenevät nappaamaan poikki siinä silmänräpäyksessä vaikka aikamiehen ukkovarpaankin tai peukalon. Mutta ainoastaan yhdeltä lyseo-

laiselta eräs terä sai puraistuksi poikki sormenpään puolikynttä myöten. Se paranee täyttä kyytiä. Kaikki taudinoireet tyrehtyvät heti alkuunsa. Tyttömme tuntuvat paranevan kamferttitipoilla ja miehet meillä täällä Jäämerellä luvallisilla muillanesteillä, hyvin maltillisesti nautittuina. Ranskalainen aatelismies de Roussier taas on aivan erinomainen sekatyömies, jolla näkyy aina riittävän työtä. — Ranskalaisistamme meillä näin ollen on sekä hyvä turva että kaikinpuolista iloa ja hyötyä. Norjalaiset taas johtavat kalastusta.

Ranskalaiset S/S Petsamossa.

Sisar Maija.

Omaa sukuaan Jamalainen. Ainoa lapsi perheessä, mutta ei silti hemmoittelulla erikoisesti pilattu. Kulkee ympäri laivassa etsien ketä hän auttaa mahtaisi. Hankkii itselleen väkiseltäkin työtä. Äkkäsi minun oikeassa suupielessäni kirotun piippunysän aiheuttaman »rusinan». Hoitaa sitä nyt sinkkisalvalla, jottei vain muka syöpää kasvattaisi. Tällaista sanotaan oppineella kielellä profylaxiksi. Sisar Maija liikkuu kannella aina poikain puvussa, eikä häntä matkan päästä saata mitenkään erottaa muista lyseolaisistamme. Siis hyvin koristeellinen ja hyödyllinen

Sisar Maija ja lyseolainen Nappula-Matti.

olento laivassamme. Kestää vilua, kuumaa ja merta aivan uskomattomaan määrään saakka. Saapui juuri kotimaahan retkeltä tropiikkeihin, ja kahden kuukauden jälkeen nousi S/S Petsamoon viettääkseen tämän kesän Jäämeren hyisessä ilmastossa. Tuli maasta, jossa keskilämpö oli + 30° C, ja on nyt merellä, jonka keskilämpö on + 7° C. Oikea suometar, jossa on sisua.

Sillipiiat ja sillipojat.

Siellä alakannella asustaa lukematon määrä poikia ja tyttöjä, joitten työnä on, poikain mestata sillit ja tyttöjen suolata ja ahtaa päättömät sillit astioihin. On siellä eri firinä, kun sillejä karttuu paljon. Silloin täytyy yötä panna lisäksi ja jatkoksi. Tyttöjä on liian vähän, poikia riittämään asti. Seuraavana kesänä Elfving aikoo ottaa mukaansa kokonaisen laivalastin sillipiikoja. Hän väittää piikain sormia näppärämmiksi kuin poikain. Eiköpä lienekin niin, että luoja maailman alusta on laatinut sen järjestyksen, että mies kalastaa ja nainen perkaa kalat. Miehen

käsissä siis voimaa, naisen näppäryyttä. Ja luojan lakeja meidän ihmisten täytyy aina noudattaa, jotta menestyisimme ja hyvin eläisimme maan päällä ja meren päällä myöskin.

Luukkosen kaksoiset. Sillipoikien parhaita.

Mutta norjalaisia ja muita kansallisuuksia nämä meidän tyttömme ovat merkillisesti kummastuttaneet. He väittävät, ettei Jäämeren laivoissa koskaan ennen ole tällaisia olentoja nähty. Kaikki kalastuslaivat ovat tähän asti olleet munkkiluostareita. Nyt S/S Petsamo tehdaslaitos vain, jossa naisillakin on paikkansa ja hommansa. Varmasti tuleekin käymään niin, että naiset valtaavat Jäämerenkin, niinkuin ne ovat vallanneet miehiltä niin monta muutakin alaa. Se lankeaa meille suomalaisille kunniaksi, että me, edelläkäyvä kansa, tässäkin viittoamme tietä ennakkoluuloisille kansallisuuksille.

Poikamme ja tyttömme ovat vallan nuorta väkeä. Sillityttöjen joukossa on pari, jotka ovat täyttäneet ehkä 30 vuotta. Toista sanotaan sentakia mummoksi, toista musteriksi. Muut ovat vain rippikoulutyttöjen iässä.

Nuoruus ja hulluus, hulluus ja nuoruus, sanotaan. Tästä seuraa, että poikain ja tyttöjen karsinoitten välissä on kaksi tulenkestävää seinää. Mainiosti ovat seinät tähän asti kestäneet tulikokeen.

ISLANNIN MAHTAVUUDEN AIKA.

Se ei suinkaan ollut viikinkiaika, jolloin islantilaiset yhdessä norjalaisten kanssa retkeilivät etelämaissa ja herättivät kauhua kaikkialla. Eikä se ollut se ripeä taloudellinen kehitys, mikä tapahtui ensimmäisillä vuosisadoilla maan löydön jälkeen. Kun saari v. 1262 joutui Norjan alusmaaksi ja myöhemmin v. 1380 yhdistettiin Tanskaan, vaipui se vähitellen taloudelliseen heikkouteen, josta vasta viime vuosina nousu on huomattavissa. Islannin suuruuden aika on sen kirjallisuuden kukoistus vuodesta 1100 vuoteen 1300.

On aivan hämmästyttävää, että tämä kaukainen saari Atlantin ja Jäämeren rajamailla kasvatti suuren parven kirjailijoita, jonka veroisia, varsinkin historiallisina kertojina, ei millään maalla Euroopassa siihen aikaan ollut. Mainehikkain heistä, Snorre Sturlason 1200-luvun alussa, on leimattu keskiajan etevimmäksi historiankirjoittajaksi.

Kuinka tämä tavallaan ihme on selitettävissä? Koetan hakea syitä tähän.

Ensimmäiseksi asettaisin itse Islannin aseman ja luonnonsuhteet. Saari oli eristetty muusta maailmasta. Pitkät talviset pimeät, ja vielä enemmän tuo ikuinen sumu, mikä tekee kesänkin niin painostavan murheelliseksi, pakotti kansan pysyttelemään kotosalla neljän seinän

sisällä. Aikansa kuluksi kansa haki huvitusta kaikenlaisista kertomuksista edesmenneitten polvien töistä ja toimista. Ei ainoastaan urotöistä eikä mairetöistä, vaan aivan yksinkertaisista arkisista hommista. Vanhemmat ihmiset kertoivat esi-isistään lapsilleen seikkaperäisesti, minkä näköisiä he olivat, lyhyitä vai pitkiä, minkälaiset he olivat luonnonlahjoiltaan, mitä he toimivat tai jättivät tekemättä, olivatko kauniita vai rumia, tuittupäisiä vai lempeäluontoisia. Korkeat, ylipääsemättömät vuorenharjanteet estivät seurustelua naapurien kanssa. Kylät olivat eristettyinä toisistaan ja kussakin kylässä kerrottiin vain omien kyläläisten elämästä muinaisuudessa. Aihepiiri oli siis rajoitettu, täytyi tunkeutua syvälle ja lavealle, jotta niistä riittäisi kertomista.

Mutta eihän jälkeläisten muisti kestänyt pitämään kaikkea kerrottua mielessä. Tuli sitten vähitellen kristinusko istutetuksi saareen. Sen mukana pääsi uusi latinalainen, mukavampi kirjoitustapa vallalle — islantilaisten alkuperäinen aakkosjärjestelmä oli kömpelöä sauvakirjoitusta —, syntyi vähitellen kotimainen papisto, joka perehtyi roomalaiseen ja kirkolliseen kirjallisuuteen. Perustettiin luostareita ja kouluja sekä Islannin etelä- että pohjoisrannikoille, ja niissä opiskeli sekä papit että myöskin suuri joukko maallikoita.

Tällaistahan oli meno muissakin maissa, vaikka niissä ei mitään kirjallista loistoaikaa syntynyt. Kirkko piti huolen siitä, ettei mitään turhaa maallista kirjallisuutta sen oppilaitoksissa saanut harjoittaa. Kaikki oli kohdistettava vain hartauskirjallisuuden jäljentämiseen ja sen ehkä kehittämiseen. Siitä syntyi, niinkuin tiedämme, kuivin kirjallisuus mikä tunnetaan, kirjallisuus, jonka lukeminen jopa ammattitutkijaltakin tahtoo riistää kärsivällisyyden. Pyhimystarutkin kaikkine ihmeineen ovat lainatavaraa ja

pääasiallisesti samanlaista laadultaan ilman mitään siitä elämän vaihtelusta, mikä kohtaa meitä todellisen elämän kohtaloissa.

Rooman paavin nyrkki ei ulottunut Islantiin saakka. Kirkon kuristava käsi ei kyennyt tarttumaan islantilaisten piispojen ja pappien kurkkuun. He saivat vapaammin hengittää kuin muitten suurempien maitten papisto. He saivat esteettömästi kirjoitella paperille, minkä kuulivat maallikoitten ja kansan suusta. Papisto oli kotimaan miehiä, jotka taisivat parhaiten oman kansansa kieltä ja olivat siksi oppineita, että kykenivät siitä luomaan notkean kirjakielen.

Ja juuri papit panivat alulle tämän rikkaan kirjallisuuden, jota sitten runoilijat ja kirjailijat yhä edelleen kehittivät. Ehkä kehuttavin puoli näitten kirjailijoitten tyylissä on se erinomainen tasapuolisuus, jolla he käsittelivät aiheitaan. He eivät koskaan lausu tuomioitaan kestään ihmisestä eivätkä arvostele tapahtumia siveelliseltä kannalta katsottuina. He vain kylmästi kertovat. Tapahtumat saavat puhua puolestaan. Itse kertojasta ei näy sormen päätä eikä varpaan kynttäkään; hän on vain näkymätön kertoja. Puhuu esiripun takaa. Miten erilaista olikaan muitten maitten kirkonmiesten aina tuomitseva arvostelu. Sanoohan paimen suomalaisen piispa Henrikin legendassakin:

> Mistäs Lalli lakin saanut,
> Mies-*paha* hyvän hytyrän,
> Piispan hiipan *hirtehinen*.

Näin eivät Islannin kirjailijat koskaan tee. Silloinkaan kun heidän kertomuksensa koskettelevat pakanain ja kristittyjen keskinäisiä taisteluita, eivät nämä hengenmiehet

asetu morkkaamaan pakanain tekoja. Kun esim. Torer Hund tappaa Olavi Pyhän Stiklarstadin taistelussa v. 1030, kertoo historioitsija, miten kunnioittavasti tuo vanha pakana Hund hoiteli kaatuneen kuninkaan ruumista. Ei Hund ollut *paha*, vaikka pakana, ei kuningas *hyvä*, vaikka kristitty. Tällaista tasapuolisuutta ei tapaa muilla vanhan ajan kirjailijoilla paitsi kreikkalaisella Herodotoksella, joka sanoo muun muassa, kun on puhe erilaisista uskonnollisista aatteista: »näistä en virka mitään, sillä meillä ihmisillä ei jumalista ole mitään varmaa tietoa». Olisivatkohan Islannin kirjailijat tunteneet Herodotoksen »Historian Kirjaa». Ainakin he yhtä puolueettomasti kertovat sellaisia asioita, joihin nähden heidän oma ymmärryksensä varmasti asettui paheksuvalle kannalle. Islantilaiset kirjailijat olivat ottaneet *suvaitsevaisuuden* kertomustensa ojennusnuoraksi. Juuri sentähden heidän kirjallisuutensa niin loistavasti eroaa kaikkien aikalaistensa taruista ja saduista. En tiedä kahta niin samantapaista historiallista kertojaa kuin Herodotos ja Snorre Sturlason. Vaikka heidän välillään on 1,500:n vuoden ajanjakso.

Mutta eivät islantilaiset kirjailijat kajonneet ainoastaan oman saarensa tapahtumiin. He olivat suorastaan intohimoisesti kiintyneet muitten kansojen elämäänkin. Kun tuli mies meren takaa, vietiin hänet väkiseltä tupaan, eikä edes annettu ruokaa suuhun, ennenkuin tärkeimmät uutiset oli tyhjentänyt. — Juuri samalla tapaa on käynyt meidän täällä merellä, kun posti joskus kuukauden perästä on saapunut laivaamme. Silloin ei ketään nälkä ahdista. — Kerrotaan, että islantilaiset kerran olivat käräjillä kiihkeässä riidassa jostakin asiasta, jossa sovinto näytti mahdottomalta. Tulipa viesti kokoukseen, että mies oli juuri saapunut Norjasta ja laskenut aluksensa rantaan. Heti käräjät hajoitettiin, kaikki ryntäsivät rantaan haastattele-

maan tulijaa ja utelemaan uutisia. Ja käräjäasia sovittiin yksimielisyydessä.

Tästä saa osaksi selityksensä se, että islantilainen Snorre Sturlason on kirjoittanut vanhimman norjalaisen ja pohjoismaiden historian »Heimskringlan», jossa myöskin meidän kansaa kosketellaan. Tämä tapahtui 1200-luvun alkupuoliskolla, jolloin meidän maastamme tuskin mitään tiedettiin, vielä vähemmin mitään kirjallista muistiinpanoa on tehty. Islantilaiset kirjailijat ovat korjanneet talteen tietoja pohjoismaiden tapahtumista. Ilman heitä kaikki tapahtumat olisivat paksun hämärän peitossa. Lukuunottamatta jotakin pahanpäiväistä kronikkakertomusta.

Julmia olivat pakanat tavoiltaan. Tapoista, taisteluista ja kostomurhista riittääkin kertomista. Mutta vielä julmempia olivat kristinuskoon käännyttäjät. Kuningas Olavi Trygvason oli pakanana ja viikinkinä verraten siedettävä, mutta kun hän rupesi kristinuskoa tyrkyttämään kansalleen, ei mikään riettaus ollut hänelle vierasta. Olavi Pyhä melkeinpä voitti edeltäjänsä julmuudessa. Ei kumma siis, että kansa nousi kapinaan tätä veristä apostolia vastaan. Hänelle siis kävi kuin Piispa Henrikillemmekin. Hän kaatui julmuutensa takia. Hänestä tehtiin pyhimys niinkuin meidän Henrikistämmekin. Mutta eivät islantilaiset kirjailijat tuomitse kansan nousua. Eivät he sano pakanoita »hirtehisiksi», niinkuin meidän legendamme tekevät. Ja meidän legendamme ei lausu halaistua sanaakaan ensimmäisen ristiretkemme aikana harjoitetuista julmuuksista. Ne ovat painetut unhoon. Mutta kaikesta päättäen eivät pyhä Erik ja pyhä Henrik olleet rahtuakaan laupiaampia kuin Olavi Trygvason ja Olavi Pyhä.

Itsetietoisia ja julmia olivat islantilaiset naisetkin, niinkuin kirjailijain kertomuksista käy selväksi. Merkilli-

Snorre Sturlasonin saunan lämpöjohdon raunioita 1200-luvulta.

simpiä oli edellämainittu Sigrid Storråda (Isoneuvo). Kun eräs pikkukuningas Harald Grenske, muuten Olavi Pyhän isä, tuli häntä kosimaan, suuttui kopea Sigrid niin, että poltatti hänet yöllä makuuaittaan. Myöhemmin hän meni naimisiin kuulun Olavi Trygvasonin kanssa. Snorre Sturlason kertoo seuraavan yhteenoton Olavin ja Sigridin välillä. Kun Olavi vaati Sigridiä kääntymään kristinuskoon, vastasi Sigrid: »pidä sinä uskosi, minä pidän omani». Silloin Olavi huiskaisi vaimoaan käsineillään kasvoihin. Sigrid suoristihen ja lausui:

— Tästä koituu vielä surmasi.

Sigrid pitikin sanansa. Hän sai salaliiton aikaan omaa miestänsä vastaan. Kun kuningas sitten kerran palasi Saksasta laivastollaan kotimaahan komeimmassa aluksessaan, »Ormen langessa», mikä milloinkaan pohjoismaissa oli rakennettu, olivat salaliittolaiset väijyksissä

Svolderin salmessa. Syntyi tappelu, jossa salaliittolaiset voittivat ja Olavin täytyi hypätä mereen. Sigrid oli kostanut häväistyksen.

On hauskaa huomata, mikä vapaa asema naisella oli viikinkien kodeissa. Melkein jokaisessa sadussa kerrotaan kosimisista. Sulhanen puhuu asiasta ensin kultansa isälle. Ilman poikkeusta isä aina vastaa kosijalle tähän tapaan:

— Minulla ei ole mitään sinua vastaan vävypojakseni, mutta en millään tavalla tahdo pakottaa tytärtäni vastoin tahtoaan avioliittoon. Kysy siis häneltä itseltään. Jos hän suostuu, on asia lukossa.

Usein sattui, ettei tytär suostunut, ja asia raukesi siihen.

Njalin sadussa kerrotaan seuraava kuvaava tapaus. Mies ja vaimo olivat vihamiestensä saarroksissa. Mies ampuu jousellaan katolta vihollisiaan. Katkeaa jousesta jänne. Mies pyytää vaimoltaan hänen pitkiä hiuksiaan, jotta saisi uuden jänteen jouseensa. Vaimo vastaa:

— Muistatko, miten kerran loukkasit syvästi minua? En anna hiuksiani.

Molemmat, sekä mies että vaimo, tuhoutuivat.

Aivan erinomaisen mielenkiintoisia psykologisia kuvauksia antavat nämä islantilaiset sadut eli romaanit. Ne eivät ole mielikuvituksen tuotteita, ne ovat vain kertomuksia todellisesta elämästä. Sentähden juuri niin luotettavia. Huomaamme näistä, kuinka samanlaisia ihmisluonteet aina ovat olleet, kuinka rakkaus, viha, kateus ja ahneus aina ovat ohjanneet ihmisten tekoja. Laillisessa yhteiskunnassa täytyy ihmisen näitä tunteitaan hillitä, aikana taas, jossa ei laki peloittanut, pääsivät ne pursuamaan valtoineen. Otan tähän otteita Laksdöla-sadusta, jossa kerrotaan paljon muun ohessa eräästä ylhäissukuisesta naisesta, Gudrunista, jonka elämän vaiheet todella-

kin olivat harvinaisia ja jännittäviä. Kertomus on pitkä kuin ainakin romaani. Otan tähän vain pääasiat. Minä en kykene niinkuin islantilainen kirjailija sulkeutumaan kuoreeni. Minusta tulee näkymään sekä sormen päät että varpaan kynnet.

GUDRUN.

Gudrun kasvoi Islannin koreassa kodissa vanhimpana sisarusparvessa tykönä arvokkaan isän. Gudrun oli kuvankaunis neitonen ja lisäksi niin järkevä ja viisas, että hän pystyi hoitamaan isänsä apuna koko tämän suurta taloutta. Satu sanoo: »ja lisäksi hän oli niin 'höyli', herraskainen, että kaikki hepeneet, mitkä muut naiset pitivät yllään, näyttivät rasuilta hänen koristeihin verraten». Ei kumma siis, että hän jo 15-vuotiaana joutui naimisiin.

Hänen ensimmäinen miehensä oli rikas mies, mutta hieman naisellinen. Naimisehtoihin kuului, että miehen piti ostaa Gudrunille niin paljon koristeita, ettei kellään muulla samanarvoisella naisella ollut parempia, sillä rajoituksella vain, ettei miehen sentakia tarvinnut joutua vararikkoon. (Kuinka moni aviovaimo nykyjään syökseekään miehensä onnettomuuteen kalliitten silkkisten alushameittensa takia, joita ani harva edes saa nähdäkseen, paitsi kateelliset ystävättäret. Gudrun siis täysin uudenaikainen nainen tai ehkä paremminkin todellisen naisen perikuva.) Gudrun kärtti mieheltään alituiseen uusia hepeneitä, kunnes mies vihastui ja nappasi vaimoaan korvalle. Gudrun puhui tästä häväistyksestä naapurin isännälle, joka harva se päivä kävi häntä haastattelemassa, niin että ämmät siitä jo kuiskuttelivat yhtä ja toista. Naapuri kehoitti Gudrunia hakemaan eroa miehestään sillä verukkeella,

että tämä käytti avokaulaista, hihatonta naisen paitaa. Islannin silloisen lain mukaan tällainen tapa antoi vaimolle oikeuden erota miehestään. Gudrun pääsikin eroon miehestään kahden vuoden avioliiton jälkeen.

Nykyajan Gudrun kansallispuvussa.

Naapurin isännällä taas oli ruma vaimo, sitäpaitsi hieman römäkkä naisihmiseksi. Kerran kääntyi Gudrun naapurinsa puoleen ja kysäisi:

— Onko totta, mitä ihmiset kertovat, että sinun vaimosi käyttää housuja ja kinttukäärreitä aina kantapäihin saakka. Häntä sanotaankin jo »housu-Audiksi». Etkö tiedä, että tästä mies lain mukaan saa syytä erota vaimostaan.

Mies veti asian käräjiin, ja ero myönnettiin hänelle heti. Selvää selvempi seuraus tästä oli, että naapuri ja Gudrun solmivat avioliiton.

Mutta Aud hirmustui tästä, hiipi entisen miehensä taloon, kun Gudrun oli lampaita paimenessa tuntureilla, iski nukkuvaa entistä miestään miekalla, niin että hän siihen paikkaan oli heittää henkensä. Mies ei koskaan haavoistaan täysin toipunut. Kerran kun hän oli purjehti-

massa, loitsivat Audin veljet sellaisen tuulen, että hänen laivansa upposi miehineen päivineen kylmään mereen.

Gudrun oli toisen kerran leskenä.

Asui siellä lähistöllä kaksi kasvatusveljestä Kjartan ja Bolle. Molemmat komeita nuorukaisia. Ystävyksiä siinä määrin, että aina liikkuivat yksissä, aina toimivat yksissä. Kjartanista sanotaan Egil Skallagrimin sadussa, että hän oli kauneimpia nuorukaisia, mitä Islannin saari koskaan oli synnyttänyt. Miehiin menevä leski Gudrun pihkaantui tietysti Kjartaniin. Molemmat yhtä koreita luojan luomia. Päättivät Kjartan ja Bolle lähteä viikinkiretkelle Norjaan. Gudrun rukoili päästä mukaan, mutta Kjartan ei sitä sallinut sillä syyllä, ettei kukaan kyennyt niin hoitamaan isän suurta taloa kuin juuri Gudrun. Lupasi kolmen vuoden kuluttua palata takaisin. Ja sitten...

Saapuivat veljekset laivoineen Nidarosiin, nykyiseen Trondheimiin, jossa kuulu kuningas Olavi Trygvanpoika touhusi kansansa kastamisessa oikeaan kristinuskoon noin vuonna 990 j. Kr. Kuningas ja Kjartan joutuivat kilpailemaan uinnissa ja muissa urheilulajeissa ja olivat melkein yhtä eteviä, kuningas ehkä jonkin verran parempi, sillä Olavi-kuningas oli norjalaisten kuuluisin yleisurheilija niihin aikoihin. Kuningas tyrkytti kristinuskoa pakanallisille veljeksille, jotka siitä aluksi jyrkästi kieltäytyivät, koskapa heidän mielestään kristinoppi tuntui liian miedolta ja raukkamaiselta. Ristiriita kävi niinkin kireäksi, että Kjartan ja Bolle aikoivat polttaa kuninkaan hänen makuuaittaansa. Salaliitto joutui tietoon, ja kuningas oli kahden vaiheilla, surmatako veljekset vaiko silpoa heidät, niinkuin hänen tapansa oli. Kuinka olikaan, kuningas armahti heidät heidän komean ryhtinsä ja uljuutensa takia, ristiä rapsautti heidät molemmat eräänä joulupyhänä. Kjar-

tanista tuli kuninkaan aseenkantaja ja paras ystävä, mutta Bolle palasi takaisin Islantiin. Kuningas ei laskenut Kjartania luotaan. Kjartan lähetti vain terveisensä tuttavilleen.

Kuninkaalla oli sisar Ingeborg, josta satu sanoo, että hän oli »kaunein nainen Norjassa». Kjartan ja Ingeborg seurustelivat ahkerasti keskenään. Kuningas oli tästä mielissään ja lausui kerrankin: »sinulla on mahdollisuutta täällä solmia avioliitto, jonka arvoista et Islannissa ole löytävä».

Bolle palasi Islantiin, niinkuin jo sanottiin, ja käännytti paljon heimolaisiaan kristinuskoon. Gudrun uteli Bollelta Kjartanin kuulumisia ja punastui hiusmartoaan myöten, kun kuuli hänen seurustelevan kuninkaan sisaren Ingeborgin kanssa. Mutta ei sanaakaan päässyt hänen huuliltaan. Bolle kosi Gudrunia. Gudrun vastasi: »elä puhu sellaisia. Bolle! En mene kellekään miehelle, niin kauan kuin kuulen, että Kjartan on elossa». Bolle sanoi: »silloin saat kauan odottaa. Olisihan hänellä ollut hyvä tilaisuus tästä minulle puhua, jos se olisi ollut hänen sydämellään».

Kuinka olikaan, sai isä Gudrunin taivutetuksi ottamaan Bollen miehekseen. Häät vietettiin, mutta satu mainitsee: »Gudrunin puolelta ei yhteisymmärrystä tahtonut syntyä.»

Mutta Kjartanin halu paloi pois hovista Islantiin Gudrunin luo. Kuningas epäsi, mutta suostui vihdoinkin hyvin vastenmielisesti. Kjartan lähti hyvästille Ingeborgin luo ja kertoi hänelle lähdöstään. Ingeborg kävi sanattomaksi murheesta. Hän avasi kumminkin lippaan, josta otti esille valkoisen, kullalla kirjaillun hunnun ja antoi sen Kjartanille sanoen: »tämä sopinee koristamaan Gudrunin päätä. Anna se hänelle huomenlahjaksi, niin että islantilaiset naiset näkevät, että se nainen, jonka kanssa

olet seurustellut, ei ole orjarotua.» Kun Kjartan sitten lähti rannasta, oli kuningas häntä saattamassa hovilaisineen, antoi hänelle komean miekan lahjaksi ja lausui: »Kovat seikkailut odottavat Kjartania ja hänen heimoaan; vaikea on ihmisen välttää kohtaloaan.»

Ingeborg ei ollut saattamassa. Pelkäsi kait heltyvänsä eron hetkellä. Sitä ei tahtonut näyttää syrjäisille.

Kjartan saapui Islantiin ja kuuli Gudrunin avioliitosta kasvatusveljensä kanssa. Hän kävi sanattomaksi, niinkuin islantilaiset kaikkikin, kun heitä kova suru kohtasi. Mutta tyynen kuoren alla kuohui. Bolle koetteli lepyttää veljeään arvokkailla lahjoilla, mutta Kjartan ei ottanut niitä vastaan. Kokonaisen vuoden Kjartan käveli alla päin, pahoilla mielin, eikä antautunut puheisiin kenenkään kanssa, ei käynyt kylää eikä kisaillut. Oli siellä nuori neitonen, Hrevna nimeltään, joka muitten naisten kanssa oli saapunut vastaanottamaan Kjartania, kun hän saapui maihin. Silloin olivat naiset penkoneet esille Kjartanin tuomat kaikki naisten puvut. Olivat mallanneet niitä yllään ja suinailleet, mikä millekin sopisi, naisten iänikuisen tavan mukaan. Silloin oli Hrevna sietaissut Ingeborgin lahjoittaman, kullalla kirjaillun hunnun päähänsä, ja kaikkien, yksin Kjartaninkin mielestä, se mainiosti puki Hrevnaa. Meni vuosia pari, ennenkuin Kjartan mukaantui avioliittoon. Vaimokseen hän otti Hrevnan.

Nyt syttyi Gudrunissa tuo eläimellisin kaikista ihmistunteista, mustankipeys, ilmiliekkiin ja se raivosi hänessä yhtä petomaisesti kuin se vain saattaa ilmetä alkeellisessa naisessa. Hänen piti kostaa Hrevnalle, ei Kjartanille, sillä häntä hän vielä rakasti. Gudrunin mustasukkaisuus kohdistui Hrevnaan, koska hänellä oli Islannin komein uros aviomiehenään; koska hänellä oli hänen rakastettunsa omanaan, ja koska hänellä oli Islannin *komein huntu*

päässään. Tämä viimeinen seikka ei ollut suinkaan vähin hänen kateutensa aihe. (Tällaista ei miehinen mies ollenkaan kykene tajuamaan. Ehkä naiset?) Gudrun oli siis päättänyt katkeroittaa sydänjuuria myöten Hrevnan elämän. Sitä saavuttaakseen hän ei häikäillyt minkäänlaisia halpamaisia keinoja. Bolle, hänen miehensä, koetti lauhduttaa hänen tunteitaan, mutta ei mikään auttanut, niinkuin tällaisissa tapauksissa ei naista voi tyynnyttää muu kuin kosto ja julmin ajateltavissa oleva kosto. Että Kjartanissa vielä kyti jonkinlainen hellyys Gudruniin, selviää hänen sanoistaan kerran Hrevnalle, kun tämä kysyi, minkälainen liina Gudrunilla oli päässään eräässä tilaisuudessa:

— En minä sitä huomannut, mutta ei Gudrun tarvitse mitään liinaa koristellakseen itseään, ollakseen sittenkin kauniimman näköinen kuin kaikki muut naiset.

Kjartanin ja Bollen perheitten suhteet olivat milloin huonot, milloin vähän paremmat. Miesten välit olivat täysin siedettävät, mutta Gudrun herkeämättä lietsoi vihaa ja riitaa. Kerran kävi Kjartanin perhe vieraisilla Bollen ja Gudrunin luona. Hrevna ei tahtonut ottaa Ingeborgin lahjoittamaa liinaa mukaansa, mutta anoppinsa hänet siihen pakotti. Kun Hrevna seuraavana päivänä aikoi pukeutua, oli liina hävinnyt. Gudrun oli sen yöllä poltattanut. Välit rikkoutuivat tästä tavattomasti. Nyt oli Gudrun saanut yhden kateutensa esineen riistetyksi Hrevnalta. Mutta vielähän Hrevna omisti toisen, hänen lemmittynsä Kjartanin. Hänen eläimelliset naisenvaistonsa eivät häikäilleet punomasta juoniaan tämänkin aarteen ryöstämiseksi Hrevnalta. Mies surmaa kilpailijansa, mutta naisen kosto on julmempi. Hän jättää kilpasisarensa henkiin, mutta tahtoo tehdä hänen elämästään kiduttavan, ajallisen helvetin. — Siitä huolimatta, että

juuri Gudrun itse oli pettänyt naimalupauksensa Kjartanille.

Gudrun sai kerran kuulla, että Kjartan kulki heidän ohitseen ainoastaan yhden miehen saattamana. Sen kuultuaan hän herätti veljensä aamu-unestaan, haukkuen ja sanoen: »tehän makaatte täällä kuin siat, vaikka tiedätte että Kjartan täältä ratsastaa ohi. Ette uskalla käydä hänen kimppuunsa hänen kotonaan, ettekä edes nyt kun hän yksin tästä ohitsemme matkustaa, vaikka teitä on niin monta.» Gudrun kääntyi miehensä Bollen puoleen, ja kiihoitti häntä liittymään mukaan. Bolle vastusti, ei tahtonut pahaa kasvatusveljelleen ja huomautti, miten paljon rakkautta hän oli saanut osakseen Kjartanin isän kodissa. Gudrun vastasi:

— Se on kyllä totta, mutta meidän välimme ja meidän yhdyselämämme ovat lopussa, jollet lähde mukaan.

Bolle lähti mukaan. Kaikki 6 miestä asettuivat väijyksiin erääseen solaan. Mutta Bolle pysytteli erillään eikä solvauksista huolimatta tahtonut liittyä muihin murhamiehiin. Saapuu Kjartan toverinsa kanssa solaan, äkkää vihollisensa, syntyy ankara kahakka. Viisi miestä, Gudrunin veljekset, taistelivat kahta vastaan. Kjartan iski kintun poikki yhdeltä veljeltä, haavoitti monta. Hänen toverinsa piti puoliaan, vaikka suolet valahtivat ulos vatsasta. Mutta Kjartania ei saatu kaatumaan.

Bolle seisoi loitompana eikä ottanut osaa kahakkaan. Gudrunin veljet rupesivat häntä solvailemaan ja uhkaamaan. He sanoivat: »jos Kjartan nyt jää henkiin, ei kunnian kukko sinulle laula!» Vihdoin täytyi Bollen tulla esille. Hän veti miekkansa. Kun Kjartan näki kasvatusveljensä, heitti hän aseensa käsistään sanoen:

— Oletpas sinä nyt, veliseni, tekemäisilläsi konnantyön, mutta olkoon menneeksi! Kuolen sinun käsiisi.

Bolle surmasi kasvatusveljensä. Maahan vaipuva Kjartan kuoli Bollen avattuun syliin. Bolle katui tekoaan, jäi ruumiita hoitamaan ja vei Kjartanin lähimpään taloon. Sitten vasta palasi kotiaan. Gudrun tuli vastaan ja sanoi tämän päivän olleen onnellisen. Hän oli kutonut 12 kyynärää sarkaa ja Bolle surmannut Kjartanin. Sitten hän lisäsi:

— *Parasta kaikesta on sentään, että Hrevna ei tänä iltana mene hymyillen vuoteeseensa.* (Naistiikeri!)

Bolle vastasi:

— Epävarmaa on, kalpeneeko hän enemmän kuin sinäkään tätä kuullessaan, ja pelkäänpä, että sinä vähemmän välittäisit siitä, jos minä makaisin kaatuneena kentällä ja Kjartan tulisi siitä sinulle ilmoittamaan.

Gudrun vastasi nähdessään Bollen vihastuneena:

— Elä puhu niin, minä olen sinulle suuressa kiitollisuuden velassa, sillä nyt näen, että tahdot *täyttää toivomuksiani.*

Bolle suri, ja Hrevnan sydämen sanottiin surusta haljenneen, sillä hän kuoli lyhyen ajan kuluttua. Muut murhamiehet pakenivat merille eivätkä koskaan palanneet. Bolle jäi yksin kostamatta, koska Kjartanin isä ei sitä tahtonut. Gudrun niinikään, sillä eihän hän ollut murhaaja, yllyttäjä vain. Oikeastaan ainoa murhaan syyllinen.

Mutta eiväthän Kjartanin miehiset sukulaiset jaksaneet sietää sitä, että Bolle jäi rankaisematta. He tekivät salaliiton murhatakseen Bollen. Bolle ja Gudrun olivat kerran tunturiaitassaan lampaitaan paimentamassa. Siitä tiedon saatuaan läksivät kostajat sinne ja saarsivat aitan. Bolle käski silloin Gudrunin poistua, sillä hän aavisti pahinta. Gudrun lähtikin ja painautui joelle pesemään pyykkiä. Pitkän taistelun jälkeen Bolle surmattiin. Gudrun palasi aitalle ja kysäisi: »kuinka on käynyt?» He ilmaisivat

totuuden ja yksi surmaajista lähestyi Gudrunia ja pyyhki hänen valkoiseen huntuunsa sen verisen peitsen kärjen, jolla hän oli lävistänyt Bollen. Gudrun katsoi visusti hänen silmiinsä ja hymähti. Murhamies virkkoi:

— Luulenpa melkein, että tämän hunnun alla asuu minun surmaajani.

Murhamiehet poistuivat ja Gudrun seurasi heitä kappaleen matkaa jutellen heidän kanssaan ja palasi sitten murhatun miehensä luo.

Gudrun hautoi kumminkin kostoa. Hänen poikansa olivat vielä alaikäisiä. Mutta kun vanhempi oli täyttänyt 16 vuotta ja nuorempi 12, levitti hän miehensä veriset vaatteet, jotka hän oli säilyttänyt sellaisinaan murhapäivästä lähtien kokonaista 12 vuotta, poikainsa eteen ja vaati heitä kostamaan isänsä tappoa. Pojat suostuivatkin tähän, mutta tahtoivat johtajakseen aikuisen miehen. Gutrun saikin erään miehen siihen suostumaan lupautumalla ottamaan hänet miehekseen. Sulhanen ja pojat yhdessä sitten kostivat Bollen kuoleman. Gudrun kehui poikiaan reippaiksi miehen aluiksi, kun he jo niin nuorina kykenivät suorittamaan mainetöitä, hankkivat korpille ruokaa, saivat kilpensä punaisiksi ja isänsä kostetuksi.

Gudrun petti kumminkin lupauksensa sille miehelle, joka oli kostanut hänen miehensä surman. Ei mennyt-kään hänelle vaimoksi, vaan otti vielä neljännen miehen. Neljännen kerran leskeksi jouduttuaan hän jo rupesi vanhenemaan. Hänen kävi niinkuin käy vieläkin monelle eroottisesti tunteelliselle naiselle, hänestä tuli herännyt. Hän kävi uutterasti kirkossa, rukoili alttarin edessä hartaasti ja vietti yönsäkin kirkossa. Lopuksi hän ryhtyi harjoittamaan erakon elämää. Sanotaan olleen ensimmäisen erakon Islannissa.

Hänen poikansa Bolle oli mahtava viikinki. Oli liikku-

nut lavealti ulkomailla. Kävi muun muassa Miklegårdissa (Konstantinopolissa) ja palveli siellä keisarin henkivartiossa. Tuli upporikkaana sieltä kotiaan ja oli puvuissaan komeileva mies niinkuin äitinsäkin aikoinaan. Kerran kysyi Bolle äidiltään:

— Kuule äiti, kenestä miehestä sinä enin pidit?

Äiti sanoi nämät sana:

— Hänelle olin häijyin, jota eniten rakastin.

Oliko se Kjartan?

Tällainen on islantilainen taru yhtä mustasukkaisesta kuin järkevästä ja itsekkäästä naisesta. Sellaisia tavataan vielä monta meidänkin aikanamme. Mustankipeä nainen on aina hirmu. Niin ovat eläintenkin joukossa naaraat. Muuten on mustankipeys saanut sekä uskonnon että kirjallisuuden suojan. Uskonnoissa se on saanut oikeuden turvan, kirjallisuudessa ylistystä. Onko se oikeutettua? Onko se ylistyksen arvoista? Korkeampi sivistys voi vaimentaa sen pahimpia kuohuja. Täydelleen hillitä — tuskin? Se on liian eläimellistä koskaan tyystin hävitäkseen meistä ihmisistä. Alkeelliset ihmiset eivät kykene sitä peittämäänkään. Yhtä vähän kuin Gudrunkaan. Monet väittävät, että ihminen, joka ei tunne mustankipeyttä, on väljähtynyt, välinpitämätön ihminen. Ei kykene vihaamaan, mutta ei myöskään syvästi rakastamaan. Gudrun oli itse syypää mustankipeytensä syntyyn, mutta sitä ei järki kyennyt hänelle todistamaan. Naisen rauhaset ja niiden eritteet pimentävät naisessa enemmän kuin miehessä järjen ääntä. Elkäämme sitä moittiko, se on luojan säätämä laki, jota vastaan on turha taistella.

Yksi on varmaa varmempi. Nykyisessä yhteiskunnassamme Gudrun olisi istunut loppuikänsä kuritushuoneessa.

Tuhat vuotta sitten hän kuoli kunnioitettuna pyhimyksenä. Eikö lienekin niin, että useimmat pyhimykset nuorella iällä ovat olleet pahantekijöitä tai elostelijoita. Kun synnintekemisen kyky loppuu, astuu pyhyys tilalle. Sokea usko kaikki sovittaa.

S/S PETSAMON RADIOSSA.

Tunnustan jo heti alussa, että minä radiolaitteista tiedän yhtä vähän kuin sika pohjantähdestä. Koulussa ollessani ei paljon luettu luonnonoppia. Uskontoa vain ja kieliä vaihtelevalla menestyksellä, ainakin mitä itseeni tulee. Luonnonopin aputiedettä, matematiikkaa, sen sijaan liian paljon, mutta riihikuivassa muodossa. Jumalan kiitos suurin osa tästä tieteestä on haihtunut muististani, koska en sitä tietoa ole koskaan tarvinnut tässä maailmassa enkä tule tarvitsemaan. En muista edes prosenttilaskua, koskapa minulla, vanhalla miehellä, ei ole killinkiäkään talletuksia pankeissa eikä muita arvopapereita kuin sellaisia, joista ei koskaan ole maksettu voittoosinkoa.

Mutta radiolaitteittemme hoitaja, insinööri Kalle Sainio, on sekä oppinut mies alallaan ja ehkä hyvä opettajakin, jos saa nerokkaamman oppilaan kuin mikä minä olen. Hänen kojussaan kuuntelin luentoa. Kalle ryhtyi selittelemään. Minuutin verran koettelin seurata oppinutta esitelmää, mutta huomasin heti kadottaneeni kaiken seuraamismahdollisuuden. Katselin herpautuneena kattoon ja olin tylsän näköinen kuin rakastunut naakka. Sanat sellaiset kuin anodipatteri, katkaisija, elektroni, yliheittäjä, kondensaattori ja vastus tulvivat ystävällisen opettajan huulilta. Kuka teistä tuntee tällaisia elukoita, en aina-

kaan minä? Hän puhui myöskin volteista. Sen sanan tunsin voimistelutunneilta. Mutta minä en koskaan ole kyennyt heittämään minkäänlaista volttia, aina viitonen voimistelussa, en näet ole apinan enkä lento-oravan sukua, mutta radiovolteista minulla ei ole aavistustakaan. Tuossa kapineessa on 5,000 volttia, sanoi Kalle Sainio ja näytti pienestä ikkunasta erästä suurta sähkölamppua, joka paloi ja pörisi siellä kaapin sisässä. Pelokkaana kysäisin:

— Oikaiseeko ihminen koipensa, jos siihen koskee?

— Varmasti, sanoi — Kalle. Sitäpaitsi kärventyy tuossa tuokiossa karstaksi.

— Vai niin! Silloinhan minä säästyisin krematorion maksuista ja rahat säilyisi perijäin kukkaroissa.

Katselin kauhulla kaappia ja väistin tuolia vähän loitommaksi. Päästäkseni hieman ymmärrettävälle alalle kysäisin:

— Kuinka korkea kaappisi on? Minusta se on pienempi kuin Tessu Lönnrotin sähköleivinuuni, josta hän pyöräyttelee niin maukkaita pikkuleipiä ja leivoksia.

— Kaappi on 160 cm korkea ja 1 pilkku 4 m leveä.

— Mitä nuo tapit ja nystyrät ovat, joita kaapin seinät ovat täynnä?

— Tässä on 12 kappaletta mittareita ja 17 kappaletta katkaisijoita, yliheittäjiä, kondensaattoreja ja vastuksia.

Taas nuo kirotut, vastukselliset tuntemattomat elukat hypähtivät etualalle. Päästäkseni niistä käännyin Juho Pekan puoleen, sähköttäjä Hartikaisen, jonka tiesin olevan yhtä suulaan ja kielevän kuin hänen siunattu heimonsakin, ja pyysin:

— Soittelepas vähän tätä kaappia, jotta saan kuulla, miten se toimii.

— Mielelläni, vastasi Juho Pekka. — Minulla onkin asiaa pikku laivoille.

Hän käänteli nappuloita, ehkä kondensaattoria, ehkä yliheittäjääkin ja alkoi:

— Halloo, halloo, Ukko Pekka, Ukko Pekka ja kaikki muut purkit. (Pienet laivat ovat Juho Pekan mielestä vain purkkeja.) Ukko Pekka! Onko se Nylanterin mamman poika? Halloo. Näkyykö sillejä? Vastaa! — Kuuntelen. Tip, tip.

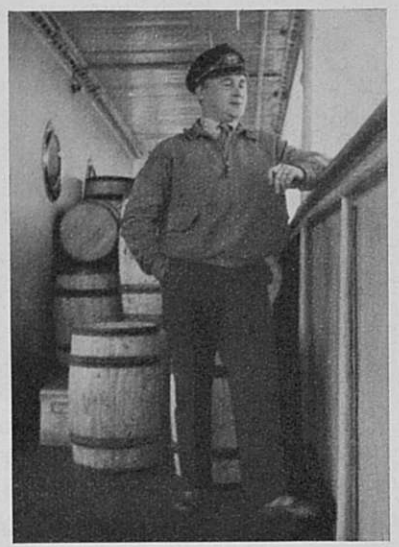

Juho Pekka Hartikainen.

Juho Pekka taas vääntää yliheittäjää, ja vastaus saapuu Ukko Pekasta:

— Halloo Petsamo! halloo Petsamo! Onko Juho Pekka? On sillejä, on sillejä. On sata tynnyriä. Tahdotteko sinne? — Kuuntelen. Tip, tip.

— Vähän on, mutta lisänä rikka rokassa, hämähäkki taikinassa. Lähetä tänne, lähetä tänne! — Kuuntelen. Tip, tip.

Kaikki sähkötys tapahtuu suomenkielellä, jotteivät norjalaiset ja muut kalastajat ymmärtäisi meidän keskeisiä salaisuuksiamme. Koetamme tietysti kilpailijoitamme hiukan juksatakin, mikäli se onnistuu. Mutta Kalapojan ja Suomen Lokin sähköttäjät ovat ruotsalaisia saaristolaisiamme ja he vastasivat:

— Halloo, halloo Petsamo! Teellä Kalapoika. Vastakaa, jos kuule. — Kuuntele. Tip, tip.

Suomen Lokista vastattiin:

— Halloo, halloo! Petsamo. Teellä Soomen Lukki. Mutta selvä tulee ja sehän on pääasia. Jäämerellä kuulee jos mitäkin kieltä. Paljon englantiakin, vaikka ei se kaikitellen ole Shakespearen kieltä, onpahan vain maailmankieltä, englanninkieli pohjasakkana, jollaista kaikki merimiehet enemmän tai vähemmän osaavat solkata. Kaikki säätiedoitukset lähetetään englanninkielellä.

Olen minäkin joskus puhunut Sainion ja Juho Pekan boksista laivueemme miehille, milloin skandinaavian kielellä, milloin suomeksi. On kuulunut hyvin, sillä katkaisijan nappulaa ei ole väännetty.

Tällaisen tärkeän ja opettavaisen pakinan lähetin Hunaflöjin vuonosta. Olen saanut vastaanottaa kirjeitä, joissa sanotaan, että lähetykset ovat kuuluneet mainiosti. Siitä saamme kiittää radiolaitteittemme nerokasta suunnittelijaa insinööri Sandbergia. Sitäpaitsi sain boksissa kuulla lintujen viserryksiä, jotka tulivat avaruudesta. Ainoa linnun laulu, minkä tänä kesänä olen kuullut, sillä Islannissa ei variskaan laula. En tähän asti ole voinut ajatellakaan, että olisi maata, jossa ei variksia olisi.

Huomio, huomio! Täällä S/S. Petsamossa. Minä puhun teille Astraen, Suomen Lokin, Kalapojan, Kalatytön, Petsamon ja Ukko Pekan kalastajille ja miehistölle muutamia rohkaisevia sanoja, jottette säikähtäisi niitä hirvittäviä kaloja, joita saattaa nousta hopeankirkkaista silliparvista, ettekä kieltäytyisi niitä syömästä turhanpäiväisten ja paheksuttavien ennakkoluulojen takia.

Tämä pakinani tulee olemaan hyvin opettavaista laatua. Pyydän teitä siis kuuntelemaan tarkasti ja kätkemään sydämiinne sen, mikä siinä hyvää on. Pakinani on aiottu jyriseväksi vastalauseeksi kaikkia ennakkoluuloja vastaan tässä maailmassa. Jätän tässä syrjään kaikki *henkiset* ennakkoluulot, sillä niitä on niin paljon, että niiden

selostaminen veisi kaiken meidän aikamme näillä Jumalan hylkimillä vesillä, ainaisen usvan ja sumun katveessa, niin että sillinpyynnistämme ei tulisi yhtikäs mitään, vaan palaisimme rakkaaseen kieltolakimaahamme vieläkin köyhempinä kuin sieltä läksimme Hangosta juuri neljä viikkoa sitten. Kohdistan pakinani kärjen tällä kertaa yksinomattain aineellisia ennakkoluuloja vastaan, ja supistan sen lisäksi käsittelemään ainoastaan ennakkoluuloja ihmisten ja meidän ruokahuushollissamme.

Ennakkoluulottomia keittäjiä.

Raamatusta tiedätte, että vanha Mooses kielsi Israelin lapsia syömästä possun eli sian lihaa. Me suomalaiset taas pidämme sian liikkiötä eli, niinkuin viipurilainen sanoo, sian pöystiä maailman suurimpana herkkuna, paljon vielä parempana kuin lampaan ja kilin lihaa, jota Mooses ja hänen alituisesti napiseva kansansa söivät sekä ensi eineekseen että aamiaiseksi, päivälliseksi ja illalliseksi. Muistattehan, että Abrahamkin sanoi Saaralle, kun he saivat ylhäisiä vieraita luokseen: »mene tappamaan vohla ja leivo kaltiaisia!» Ne, jotka luulevat, että vohla on sama kuin vohveli, erehtyvät suuresti, sillä vohla on pieni, aina päkättävä kilin pentu. Ne taas, jotka eivät tiedä, mikä kaltiainen on, niille minä sanon, että ne ovat juuri samanlaisia esineitä kuin meidän leipurimme S/S Petsamossa, valkopukuinen

Tessu Lönnrot, leipoo sähköuunissamme 600 kappaletta joka päivä miehistömme hengen pitimiksi. Aivan erinomainen leipuri tuo Tessu, sivumennen sanottuna, mutta se, joka ei ole syönyt hänen omenatorttujaan, ei syvemmältä tunne koko hänen taituruuttaan. Israelin lapset eivät tunteneet tätä ruokalajia, ne söivät omenansa raakoina, niinkuin tiedämme Aatamin ja Eevan kertomuksesta, sillä turmiollisella seurauksella, että me, konsuli Elfvingin kalastuslaivueen koko miehistö, sen vielä tunnemme luissamme ja veressämme, varsinkin me S/S Petsamon miehistö, jolla on niin monta Eevan tytärtä aluksessamme. Kuinka ahnaita me suomalaiset olemme sian lihalle, selviää siitäkin, että meillä täällä S/S Petsamossa on kokonainen sikalauma mukanamme. Joku niistä on jo pistetty kuoliaaksi, olemme syöneet sen suihimme, olemme nauttineet sen lihaa ja huomanneet sen erittäin maukkaaksi, emmekä ole huomanneet siitä koituneen minkäänlaisia vatsahäiriöitä. Lääkäri Teddy Biaudet väittää, ettei hänen ole tarvinnut avata yhtään risiiniöljypulloa, joita hänellä muuten on mukanaan kokonainen tankillinen. Tästä saamme kiittää juuri sitä terveellistä vaikutusta, mikä sianlihalla hernesopassa on meidän koko hyvinvointiimme.

Ja tätä herkkua juutalainen ei millään ilveellä saa suuhunsa pistää. Eikö tämä sitten ole hirvittävintä ennakkoluuloa? Juutalaisparat, jotka kituvat tällaisen mielettömän kieltolain kynsissä! Sillä he kituvat vielä tänäkin päivänä. Mainitsen todistukseksi tästä, että kun eräs juutalainen ylioppilas Suomesta matkusti Berliiniin jatkamaan lukujaan ja hakeutui juutalaiseen perheeseen asumaan, ensimmäinen emännän kysymys oli, syökö hän sianlihaa? Nuorukainen vastasi: »varsin mielelläni». Kauhistuneena emäntä virkkoi: »silloin saatte hakea asun-

toa muualta, minä en siedä saastaisia henkilöitä huoneessani». Nuorukainen lähti ja pääsi asumaan kristittyyn perheeseen, jossa hän sai kinkkuviipaleita joka päivä leivälleen, eikä hänen israelilainen vatsansa siitä ollenkaan pahennut. Eivätkä vanhat juutalaiset tienneet mitään niin halveksittua tointa tämän ilman kannen alla kuin oli sikopaimenen virka. Kun Tuhlaajapoikakin oli luisunut alimmalle kurjuuden asteelle, oli hän sikopaimen. — Mikä ennakkoluulojen huippu, vaikka myönnettäköönkin, että sikopaimenen toimi ei ole erittäin hemasevaa, mutta ei sentään millään tavalla häpeällistä. Yhtä vähän kuin eltarinkaan eli lämmittäjän virka, vaikka se hyvästä, vaaleaihoisesta suomalaisesta tekee tuossa tuokiossa mustan murjaanin. Mutta olemmehan me kaikki muukin miehistö puoli murjaaneja, kun hiiliä puretaan tai lastataan aluksistamme, paitsi Ukko Pekan ja Suomen Lokin miehistö, joka sen sijaan haisee vanhalle, käryävälle öljylampulle. — Suokaa anteeksi vertaus, en sillä tarkoita hangotella tappelua meidän keskemme. Tiedättehän, että nämä kaksi laivaa kulkevat raakaöljymoottoreilla.

Niin, me kristityt olemme ennakkoluulottomampia ainakin sianlihaan nähden kuin juutalaiset. Mutta töllöjä me olemme kiinalaisiin verrattuina. He syövät sekä rottia että käärmeitä ja kehuvat niiden lihaa ja talia maailman parhaimmiksi herkuiksi. Luin kerran erään kirjeen kiinalaiselta, joka oli Suomessa vallitöissä maailmansodan aikana, vaimolleen Pekingissä, jossa hän kehuu Suomen oloja erittäin ihanteellisiksi varsinkin mitä ruoansaantiin tulee. En tosin osaa kiinankieltä enkä tunne heidän kirjoitettuja harakanvarpaitaan, mutta olen lukenut sen viisaamman miehen kääntämänä. Se kuuluu näin:

Rakas armas vaimoni, Sinä kirkkain tähteni taivaan vahvuudella.

(Kiinalaiset ovat ylitsevuotavan kohteliaita seurustelussaan. Tämä kiinalainen oli köyhä sekatyömies ja piti siis vain yhtä vaimoa, miesparka!)

Et arvaa, mihin ihannemaahan sinua alati muistava ja unissani sinut harva se yö nähnyt aviomiehesi on joutunut. Nämä kristityt koirat täällä Suomessa eivät sitten ollenkaan tajua, mikä se on herkkua ihmiskielelle mikä ei. Ne tolvanat eivät näet ymmärrä syödä rottia. Ja täällä on rottia vilisemällä. Olen kutonut ansoja joka vilja-aitan kivijalan aukkoihin ja saanut rottia enemmän kuin milloinkaan olen jaksanut syödä. Olen lihonnut niin, ettet, kultani, minua tunnekaan, kun kotiani saavun, jos täältä kirotusta sodasta hengissä pääsen. Olen jakanut pyydystämiäni otuksia sekä ystävälleni Li Hung Tjangille että veljellesi Fy Fan Fulingille. Hekin ovat lihonneet muodottomiksi. Ja ajattelepas, kultaseni, mitä nämä ymmärtämättömät ihmiset täällä tekevät. Kun minä kerran kiersin navetan takaa sontatunkiota, katsellakseni, olivatko nämä julmetut heittäneet sinne tapettuja rottia, mitä luulet minun äkänneeni? Niin arvaapas? He olivat heittäneet vastatapetun tarhakäärmeen, lihavan ja toista metriä pitkän, tunkion harjalle mätänemään. Minä koppasin jumalanviljan kainalooni ja kiidätin sen Fy Fan Fulingille. Me nyljimme otuksen, imimme talin pois nahan alta ja herkuttelimme kotvan aikaa sen murakalla lihalla. Fy Fan Fuling vieläkin lipoo kieltään. Kaikki rotat ja käärmeet täällä ovat maukkaampia kuin Kiinassa, sillä täällä ne saavat rauhassa syödä ja rauhassa levätä ja sulatella ruokaansa ihmisten heitä ollenkaan häiritsemättä. — Ja entä hiiret sitten! Söin juuri halstratun, pienen hiiren, ja se aivan suli suussani.

Sinun lihapatojen ääressä loikova rakas aviomiehesi

Li Hiir Li.

Suutele pikku Wei Hai Weitä ja hoida häntä hyvin. Jos saat hiiren kiinni, anna se lapselle.

Kiinalaiset ovat vanhempi sivistyskansa kuin me eurooppalaiset, ja he ovat siis vähitellen päässeet kaikista niistä ennakkoluuloista, jotka vielä vaivaavat meitä suomalaisiakin. Liha kuin liha, olipa se minkä elukan tahansa, kunhan se vain on maukasta.

Minä, tämän pakinan pitäjä, olen ikäni kaiken koetellut päästä kaikista ennakkoluuloista vapaaksi. Myöskin mitä ruokiin tulee. Olen Saksassa syönyt sammakoita, ja totuuden nimessä täytyy minun tunnustaa, etten hienompaa lihaa ole eläissäni maistanut. Pyynkin liha on kuivaa ja sitkeää sammakon takapaistiin verrattuna.

Ja nyt vihdoinkin pääsin itse tärkeään asiaani tämän pitkänpuoleisen, mutta tarpeellisen esipuheen ja johdatuksen jälkeen.

Me täällä Jäämerellä, summassa Sariolassa, niinkuin Kalevalassa lauletaan, saamme kaloja jos jonkinlaista sorttia. Saamme sillejä, turskia, paltaita, puna-ahvenia ja kampeloita ja syömme niitä ennakkoluulottomasti. Mutta on yksi kala, jota ei yksikään meikäläisistä ole suuhunsa uskaltanut pistää eikä yksikään kokki ole yrittänytkään pataan panna. En tarkoita valaskalaa, vaan *mustekalaa*. Vaikka mustekalakin kuuluu Suomen kalalajeihin, tosin sukupuuttoon kuolevana. Viime vuosisadan loppupuolella saatiin Hämeen vesistöstä viimeinen suuri musteruisku eli monni. Se säilytetään nykyisin jossakin museossa. Mutta on meillä vielä muutamia pienempiä mustekaloja Suistamon ja Suojärven vesistöissä. Niin ainakin siellä käyneet urheilukalastajat väittävät. En niitä ole nähnyt enemmän kuin vielä tähän asti Jäämerenkään musteruiskuja.

Mutta nythän Elfvingin kalastuslaivueella on muukin tarkoitus kuin sillin ja turskan pyynti. Siellä on myöskin jonkinlainen tieteellinen toiminta. Tähän asti on tieteellisyyden täytynyt väistyä muun urakan edestä. Mutta nyt on jo senkin aika käsissä. Nyt on tarkoituksemme kokeilla, minkä makuista mustekalan liha on, onko se vatsalle vaarallista, onko se suorastaan myrkkyä, vai onko se yhtä maukasta kuin sammakon reisi minun suussani ja rotan filee kiinalaisen suussa. Pyyntömme siis on, että te arvoisat kalastajat Suomi I:ssä, II:ssa, kolmosessa, nelosessa ja kuutosessa heti puhelimitse ilmoitatte sähköttäjällemme, Juho Pekka Hartikaiselle, milloin ensimmäisen mustekalan saatte. Pankaa se jäihin ja koettakaa jollakin konstilla tuoda se S/S Petsamoon. Täällä olemme varustetut sitä vastaanottamaan kaikella velvollisella kunnioituksella niinkuin ainakin oman maamme kalastoon kuuluvaa. Eräs ennakkoluuloton keittäjä on lupautunut työntämään sen pataan ja keittämään sen kaikenmoisilla höysteillä, pippurilla ja kajennella, minä tiputan pataan kymmenen tippaa täytekynämustetta, jotta sille tulisi hieman vahvistusta musteen makuun, ja kun keitos on kypsää, käymme pöytään.

Nyt meillä täällä on pieni lyseolainen, Raul Pehkonen, yhtä pikkunen kuin suulaskin, niinkuin kaikki muutkin Pehkoset ovat, ja hän on lupautunut haukkaamaan ensimmäisen palan. Takana seisoo lääkärimme, tohtori Teddy Biaudet, litran vetävä risiiniöljypullo kädessään, jonka hän aikoo tyhjentää pikku Pehkosen vatsaan, jos sitä rupeaa vääntelemään, ja sisar Maijalla on vuode valmistettuna siltä varalta, että mustetta alkaa vuotaa Pehkosesta. Mutta jos Pehkonen, meidän koekaniinimme, ei ole toppanaankaan eikä kuume nouse, silloin me muut ennakkoluulottomatta ja pelkäämättä syömme muste-

ruiskun hetuloineen päivineen aivan ruotiin saakka suihimme.

Entä sitten? Kun tulemme Suomeen, julkaisemme Suomen Virallisessa Lehdessä, jota koko Suomen kansa lukee, seuraavanlaisen uutisen:

Merkillinen tieteellinen havainto.

Tähän asti on luultu, että mustekalan lihan syönti on ihmiselle miltei surmaavaa, mutta nyt on Elfvingin kalastuslaivueen miehistö todennut, että se päinvastoin on maukasta ja, mikäli voimme päätellä näin lyhyen kokemuksen perustuksella, suorastaan terveellistä. Varsinkin tahtoisimme suositella sitä niille, joita vaivaa kirjoitustauti; he saavat kyllänsä kalan musteesta, tarvitsematta sitä välttämättömästi ulostaa kynästään.

Tämä uutinen sitten levitetään kaikkiin maailman suurlehtiin, ja meidän maineemme tieteellisenä retkikuntana kilpailee sen tärkeyden kanssa taloudellisena ja isänmaallisena yrityksenä.

Konsuli Elfving väittää, että te kalastajat tulette pieksämään meitä, kun saatte kuulla, että olemme syöneet mustekalaa. Mutta olettehan Suomen valistuneinta kalastaja-ainesta ja osaatte siis suhtautua ymmärtäväisesti elämämme hirviöitäkin kohtaan. Ei koiraa karvoista katsoen, on sananparsi. Kohta saatte kuulla, millekä mustekala maistuu.

Odotin odottamistani mustekalojen ilmestymistä. Näimme kalastetuissa silleissä mustekalan puremia, mutta emme yhtään mustekalaa saaneet kiinni. Tärkeä tieteellinen tutkimus jäi meiltä tekemättä. Jätämme tehtävämme

seuraaville, onnellisemmille retkikunnille. Muuten on niin, että kun mustekala joukoittain ilmestyy sillikentille, silloin sillit kauhun vallassa pakenevat, tiesi minne. Sillit eivät voi sietää mustekalan läheisyyttä. Kun mustekala ruiskauttaa mustettaan silliparveen, pakenevat ne kuin siivot ihmiset ainakin sellaista henkilöä, josta tiedetään, että hänen on tapanaan kynällään herjata ja solvata lähimmäistään. Sillit ovat hienotuntoista väkeä, jotka pakenevat sellaisia ilmiöitä, jotka taistelussa käyttävät mustetta. Nämä musteruiskut ovat verrattavat nimettömien kirjeitten lähettäjiin. En saanut nähdä mustekalaa, mutta kun saavuin kotiani Helsinkiin, oli pöydälläni kirje Savonlinnasta, musteella kirjoitettu, siinä määrin ruokoton, etten vielä niin höystettyä kirjettä ole lukenut. Se oli uskovaisen miehen tai naisen kirjoittama, ja juuri niiden piireistä suurimmat musteruiskut löydetään.

Sain kotonani Helsingissä siis syödä mustekalakeiton, jota turhaan tavoittelin Jäämerellä. Tunnen tämän musteruiskun maun entuudestakin, mutta näin kirpeästi maustettua en ennen ole niellyt. Mutta ei sellainen ole terveydelle käypää. Onpahan vain todistus muutamien uskovaisten sivistystasosta.

Vaikka en mustekalaa saanut nähdä, näinhän muita hirvittäviä otuksia sieltä pohjavesistä. Tuli kerrankin ylös kannelle suuri »seitenselkä», jonka näköistä mörökölliä en ikinä ole nähnyt. En ole nähnyt muuta kuin yhden noita-akan eläissäni Kajaanin pohjoispuolella, mutta hän oli juuri pilkulleen yhtä säädyllisen ja sivistyneen näköinen kuin tyttölyseon johtajatar. Mutta setä Topelius on kertonut nähneensä sellaisia noita-akkoja, joitten paljas ulkomuoto pani harjakset nousemaan pystyyn katsojassa. Juuri tällainen oli tämäkin kummitus. Sillä oli paksut, turpeat, siniset huulet ja silmät mulkoilivat kuin vihaisella sonnilla.

Noita-akka vetelee viimeisiä rintahaikujaan.

Ristin sen heti noita-akaksi, johon kaikki läsnäolijat yhtyivät. Jäljestäpäin kuulin Grimsön islantilaisilta, että heidänkin kielessään sen nimi on ammoisista ajoista ollut trollkuna = noita-akka. Pantiin kuvatuksen suuhun minun piippuni, ja se veteli muutamia rintahaikuja ennen hengenlähtöänsä, niinkuin noita-akat ovat aina tehneet ylimuistoisista ajoista, ennenkuin ne poltettiin roviolla esi-isiemme ja -äitiemme ilkkuessa polttorovion ympärillä. Sinä vanhana *hyvänä* aikana.

Meidän mainio radiolähetyksemme kuului tietysti yli koko Islannin ja Islannin vesien. Kaikki lähetykset tapahtuivat suomenkielellä, niinkuin jo on mainittu. Mutta tästä oli se seuraus, että islantilaiset ja norjalaisetkin oppivat — *suomea*. He osasivat matkia meidän lähetyksiämme.

Näin he lausuivat: Teellä Petsamo. Uggo Begga (islantilaiset kuulivat suomalaiset k:t ja p:t pehmeinä g:nä ja p:nä) vastagaa — kuuntele, tip, tip. He kyselivät uteliaina mitä se suomalainen tip, tip merkitsee. Täytyi selittää heille, että se tip, tip on juuri yhtä paljon islantia kuin suomea. Se kun näet on yleismaailmallista langattoman puhelimen kieltä ja merkitsee, että nyt minä olen lopettanut puheluni, vastaa sinä, jos tahdot. Islantilaisilla kyllä on radionsa ja lähettäjäkoneita, mutta he eivät näy tunteneen langattoman puhelimen sovinnaisia lausetapoja.

PALUU ASTRAEASSA KOTIMAAHAN.

Elokuun loppupäivinä 1931.

En jalallanikaan astunut Islannin maakamaralle, vaikka kaksi kuukautta kiertelin sen pohjoisrantamia. Näin Jäämaan lumisia vuorenhuippuja usvan verrattoman väririkkaan harson takaa. Milloin näkyivät rannat kirkkaasti vuorenhuippujen ollessa verhossa, milloin taas näkyi keskiosa, mutta huippuja ja rantoja ei, milloin taas vain huiput hohtivat kaiken muun kylpiessä vesihöyryjen takana. — Kun S/S Petsamo seuraavana kesänä lähtee sillikentille, ottakoon Elfving taitavan maisemamaalarin mukaansa ja kehoittakoon häntä ottamaan mukaansa kaikki taivaankaaren värit ja vähän muitakin värejä lisäksi. En luule, että ne sittenkään riittävät ilmaisemaan kaikkia niitä väriyhtymiä, joita silmä täällä saa ihailla.

Pysyin sieltä poissa kahdestakin syystä. Ensiksikin en saanut tilaisuutta sinne pistäytyä, toiseksi ei juuri haluttanutkaan siellä käväistä.

On huomattava, ettemme olleet huvittelu- eikä turistimatkalla, olimme ankarassa työn touhussa. En tosin minä, mutta muut. Minäkin joskus vapaaehtoisena sillin mättäjänä hinkaloitten aukkoihin, niin että kenkäni olivat hopeisten suomujen peitossa. Minäkin siis tuoksuin maailman väkevimmälle hajulle, sillinlemulle. Olisihan siis minun sopinut oleilla Islannissa vaikka viikkomäärin, mutta kun

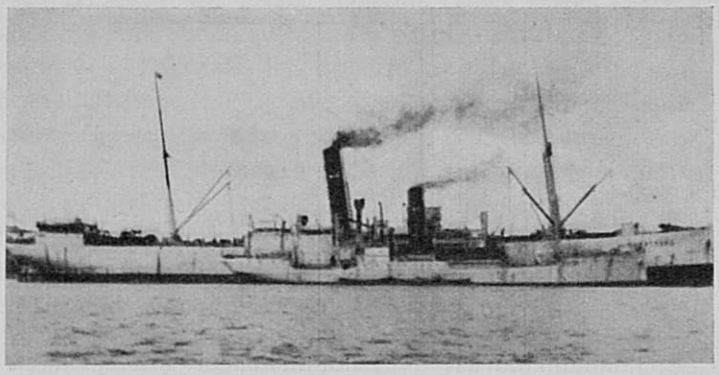

Iso S/S Petsamo ja pikku Astraea.

toverini eivät päässeet ja joutaneet, en minäkään iljennyt jättää heitä.

Eikä sinne Jäämaahan niinkään vain saanut pistäytyä. Meidän 6:sta laivastamme oli vain Kalapojalla oikeus laskea maihin Jäämaan satamissa. S/S Petsamon kokoiselta laivalta olisi vaadittu 80,000:n markan vero, ennenkuin 5:n kilometrin raja olisi saatu ylittää. Kalapoika taas oli kalastushommissa; ei se joutanut sinne pujahtamaan muussa kuin tositarpeessa ja aivan pikimmältään. Ei suinkaan huvin vuoksi.

Eikä minua sanottavasti huvittanutkaan tutustua tämän päivän Islantiin. Olen aikoinani lukenut läpi sen runsaan kirjallisuuden, mikä islantilaisilla on maan asutuksen alkuajoilta, ja minun päähäni on jäänyt kuva julmista viikingeistä, rohkeista ja rajuista naisista, jota kuvaa en tahtoisi syövyttää pois aivoistani perehtymällä nykyajan ihmisiin ja oloihin. Olin sitäpaitsi tutustunut moneen islantilaiseen S/S Petsamossa. Suomen pääkonsuli Islannissa asui laivassamme parisen viikkoa. Sivistynyt, hieno eurooppalainen, kaikkea muuta kuin merirosvotyyppi.

Islantilaisia ja kääpiöhevonen.

Grimsön islantilaiset kävivät usein laivassamme. Niistä yksi oli näppärä pianisti niinkuin jo olen maininnut. Islantilaisia sillipiikoja meillä oli 5 kappaletta laivassamme. Arkiolossa ne lemusivat sillille niinkuin me kaikki muutkin, mutta lepopäivinä ne olivat maalatut ja tuoksuivat itämaan kaikille yrteille kuin Semiramiin riippuvat puutarhat. Tutustuin siis mielestäni perinpohjaisesti nykypäivän islantilaisiin käymättä ollenkaan heidän maassaan. Vanhan kuvan sain siis jokseenkin säilymään pysymällä laivassa.

Matkailun kannalta katsottuna Islanti ei vielä ole houkutteleva. Maanteillä, missä niitä on, ei vielä ole siltoja. Autolla ajetaan suin päin jokeen. Ei muuta kuin kintut ylös ilmaan, jottei jalat kastu. Taitaapa joskus saada vähäisen istumakylvynkin. Housut eivät hevillä kuivu tässä auringottomassa maassa. Missä taas maanteitä ei ole, siellä ajetaan hevosen selässä. Mutta islantilaisen hevosen selkä ei ole rakennettu kestämään 120:n kilogramman painoa. Minä säälin elukoita, varsinkin kääpiömäisiä hevosia, niinkuin islantilaiset hevoset kaikki ovat. En ole raskinut nousta annamilaisten kärryihinkään säälistä näitä ihmiskääpiöitä kohtaan, jotka kieli pitkällä niitä työntävät edessään tai vetävät perässään. En ole koskaan

tahtonut ratsastaa aasintammankaan selässä, vaikka tällä tavalla onkin vanhuuden pyhyys. En ole luotu ratsumieheksi. Mahdollisesti ehkä elefantin selässä?

Oli minulla vielä kolmaskin, henkilökohtainen syyni karttaa Islantia. Siellä Akureyrin kaupungissa, ainoassa muuten pohjois-Islannissa, oleili kuuluisa kirjailijatar Sigrid Undset, hakeakseen aiheita uuteen romaaniinsa. Minulla on kunnia olla tuttu tälle todellakin erinomaiselle, norjalaiselle kirjailijattarelle, ja niin suuresti kuin häntä kunnioitankin kirjailijana, yhtä suurella tuskalla ajattelen häntä puhutella. Kun ei saa muita vastauksia kuin »jaa doh» ja »nej doh», niin väkiseltäkin nousee tuskan hiki pinnalle. Akureyrissa ei ole muuta kuin yksi hotelli, jossa Sigrid Undset asusti, eikä siinä ole kylpyhuonetta, jossa saisi hien huuhdotuksi. Mereen taas ei hirviä heittäytyä; sinne kohmettuu. Ei islantilainen osaakaan uida. Grimsön saaressa oli vain yksi ihminen, joka pysyi pinnalla. Se oli eräs vanhapiika, sanottiin. Muut painuvat pohjaan kuin kiviriipat. Haaksirikkoiset siellä vain pulikoivat, nekin vain muutaman minuutin, jonka jälkeen joutuvat valaitten, kissakalojen ja vilukalojen ammottaviin kitoihin.

Näin jäi minulta Islanti käymättä.

Niin, islantilaiset eivät uskalla uida Jäämeressä. Mutta mitäs ei uudenaikaisiin keksintöihin perehtynyt suomalainen rohkeneisi tehdä? Toht. Biaudet ja sisar Maija uida pulikoivat Jäämeressä puolisen tuntia. Heillä oli merkilliset, juuri vasta keksityt pelastuspuvut eli uimapuvut yllään. En saata niitä muuten selittää kuin että ne ovat ilmaa täynnä. Ulkonäöltään ne muistuttivat sukeltajain pukuja Mutta näissä on pää ja kasvot vapaat. Siis ei missään tapauksessa sukelluspukuja. Nämä puvut päällä ei ihminen saata vaipua pinnan alle eikä kylmettyä. Kun sisar Maija nousi ylös kylvystään, oli hänellä hikikarpalot

Sisar Maija huppelehtii Jäämeressä.

ohimoillaan. Kuuma oli tullut Jäämeressä kylpiessään! Sen kait ilmakerros puvun alla aiheutti?

Tehtiin poislähtöä sillikentiltä. Odotettiin, milloinka viimeinen tynnyri täyttyisi. Pienemmät laivat olivat jo täydessä lastissa. Mutta S/S Petsamossa oli vielä jokunen tyhjänä. Olihan mahdotonta kuljettaa mukana 28,000 tyhjää tynnyriä. Sentähden oli otettu kimpejä eli tavia eli tynnyrin laitoja ja pohjia kokonaisia pinoja laivaan, ne eivät vieneet niin paljon tilaa kuin valmiiksi tehdyt tynnyrit. Siellä välikannella keulapuolella oli täydellinen tynnyritehdas. Kolmessa vuorossa miehet siellä hikihatussa liehuivat vuorokauden umpeen. Kalskeen ja ryskeen jymy oli korvia särkevä, kun rautaiset vanteet paukutettiin tynnyrien kupeeseen. Jylinä pyrki kohoamaan aivan makuuhuoneisiin saakka hiljaisina öinä. Sillejä tuli, mutta tynnyreistä alkoi olla puute. Ei kukaan saattanut edeltä

kättä arvata, milloin viimeinen tynnyri saataisiin valmiiksi ja milloin viimeinen silli ahdettaisiin viimeiseen tynnyriin. Siitä oli lähtö riippuvainen. Milloin lähdetään, milloin lähdetään, se kysymys oli kaikkien huulilla. Ei kukaan kyennyt vastausta antamaan. Ei edes johtavimmat henkilöt. Yhtä vähän kuin kukaan osasi sanoa tänä päivänä, mihin huomenna mentäisiin.

Me olimme todellakin tarujen »Lentävässä hollantilaisessa». Me vain ajelehdimme, me vain kuljimme minne milloinkin sattui. Tätä kesti kahden kuukauden ajan. Ottaaksemme vertauksen matkan etäisyyksistä omalta rannikoltamme voimme sanoa: tänään oltiin Hangon kohdalla, huomenna Viipurin, ylihuomenna Viron rannoilla ja sitä seuraavana päivänä Tammisaaressa. Missä sillit liikkuivat, siellä mekin. Ja silleillä ei ollut minkäänlaista ohjelmaa. Niitä taas kiikutteli planktoni. Eikä silläkään ohjelmaa. Sentähden meilläkin oli täydellinen tietämättömyys huomisesta päivästä. Emme edes kaikin ajoin tietäneet, kulkiko laiva hiljakseen vai ajelehtiko se vai oliko ankkurissa. Jättiläisaluksen kone toimi äänettömänä ja tykyttämättä kuin kuolevan valtimo. Kapteeni yksin siellä korkealla kannella tiesi mitä tehtiin, minne mentiin. Hän sai valvoa yönsä päivänsä. Kaikki vaanimme toisiamme. Mitä planktoni oikeastaan vaani, sitä en varmuudella tiedä. Arvattavasti Jäämeren rasvaisinta vesisekoa. Jäämeri tuntuu olevan ehtymätön rasva-allas. Planktonia vaanivat sillit, sillejä valaat, turskat ja muut hirmukalat siellä pohjassa, ja kaikkia näitä me ihmislapset vaanimme sadoissa aluksissamme. Rasvaa me kaikki haimme ja rasvaisia kaikki olimmekin. Ja rasvaiseksi Suomen kansakin kohta muuttuu kalastetuista silleistämme. — Tätä lääketieteessä sanotaan vilkkaaksi aineenvaihdoksi. Kaikki maailmassa muuttuu, kaikki *valuu*, sanoivat jo

S/S Petsamon viimeisiä hinkaloja täytetään.

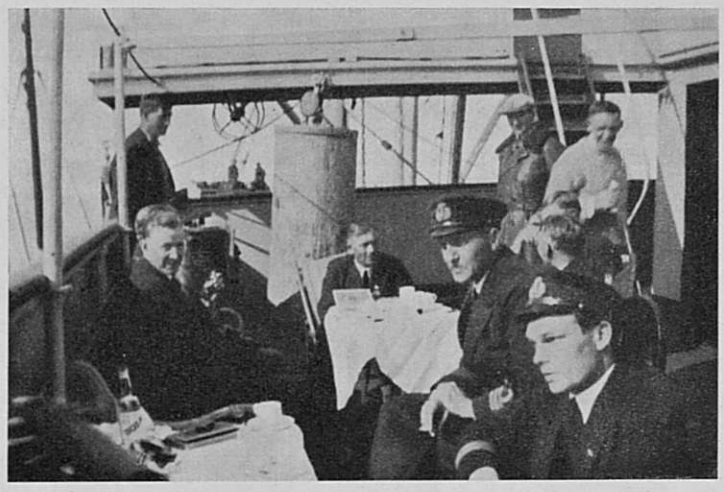

Norjalaisen vartioaluksen, Fridtjof Nansenin, upseereita sekä Bremer ja Biaudet.

vanhat filosofit Kreikassa. Vatsat, nuo ihmeelliset kemialliset tehtaat, valmistavat aina vain uutta verta, aina uusia kudoksia, aina uutta elämää. — Me olimme hankkimassa Suomen kansalle rasvaa sillien muodossa.

Monena päivänä peräkkäin hoettiin: »nyt on vain 2,000 tynnyriä enää tekemättä ja täyttämättä. Kohta lähdetään». Eräänä päivänä julistettiin: »Suomen Lokki lähtee tänä iltana Suomeen.» Ja Suomen Lokki lähti kuin lähtikin, ja näytteli meille tapansa mukaan aina pomppivaa häntäänsä. — Hirmuinen alus kaikille meritautisille. — Jonkin päivän perästä sanottiin: »ei ole kuin 1,000 tynnyriä jäljellä S/S Petsamossa. Nyt lähtee Astraea, Petsamo jää täyttämään tynnyrit. Petsamon lähdöstä ei ole tietoa.»

Minun piti olla Helsingissä syyskuun ensimmäisenä päivänä ja päätin varmuuden vuoksi hypätä Astraeaan ollakseni paikoillani ajoissa.

Norjalainen vartioalus Fridtjof Nansenkin teki jo lähtöään. Kävivät upseerit jo hyvästillä ja me vastavierailulla. »Kenttätaistelu» Islannin vesillä veisasi jo viimeistä virttään tältä kesältä.

Kärsimysteni historia.

Astraea on vain purkki S/S Petsamoon verraten. Astraea 1,000:n tonnin alus, S/S Petsamo 7,200:n. Mutta siro se Astraea on, vanha matkustajalaiva, joka nyt vanhoilla päivillään on siirtynyt elinkeinoihin ja ottanut pestin sillipiikana. Astraeassa on paljon oivallisia hyttejä. Mutta minulle suotiin vielä parempi paikka. Sain kokonaisen pienehkön salongin, jossa oli seinällä valtava peilikin, jota en muuten ollenkaan kaivannut, sillä olen ilman senkin todistusta vallan tyytyväinen ulkomuotooni. Salongin vieressä sijaitsi 30:n hengen istuttava tupakkasalonki. Matkustin siis komeasti kuin tapaamani Siamin prinssi muinoin näillä vesillä.

Ylpeys käy lankeemuksen edellä, sanotaan kirjassa. Eihän se sentään oikeastaan omaa ylpeyttäni ollut; muuthan sen minulle valmistivat. Jos olisin tavallisessa soukassa ensiluokan hytissä ollut, olisin ehein nahoin säilynyt tällä 7 vuorokautta kestäneellä matkallani. Mutta nyt kävi toisin.

Merimiehet väittävät, että pohjois-Atlantin aallot ovat maapallon häijyimmät Tulimaan aaltoja lukuunottamatta. Yhdyn tähän surullisen kokemukseni perustuksella.

Atlantti oli pahalla päällä. Huoneenkorkuiset aallot ajelivat toisiaan alatlakkaamatta neljän vuorokauden ajan. Ja Astraea vikuroi ja keikkui kuin pillastunut orivarsa. Olin tottunut S/S Petsamon maltillisiin liikkeisiin, Astraean

tapaisiin pyllistyksiin olin vallan tottumaton. En vielä tähän päivään asti ole joutunut tallustelemaan elämän »kaltevalla pinnalla», sentähden en ymmärtänyt olla varovainen, kun Astraea niitä tarjosi astuskeltavakseni. Vuoteessani en uskaltanut maata. Sieltä olisin heti romahtanut alas. Makasin lattialla. Kapsäkkini ja muut vehkeeni kulkivat jylisten ja rymisten koko yön vuoteeni ohitse, laidasta toiseen. Kaikeksi onnettomuudekseni en ollut merikipeä. Jos olisin ollut, olisin ollut kytkettynä vuoteeseeni. Olin täysin terve ja iloisella päällä. Sentähden pyrin aina liikkumaan. Nousin aamulla sijaltani, tapailin tyhjän pritsini laidasta kiinni, ei osunut oikein. Laiva heitti minut yli koko salongin, terävän sohvan laitaa vastaan. Selkärankani oli katketa. Siinä makasin voihkien lattialla. Kaksi kapsäkkiäni saapuivat samalla siihen ja iskivät myöskin selkääni. Yhdessä sitten lähdettiin matkustamaan toiselle laidalle. Ponnistaen viimeiset voimani ryömin lattiavuoteelleni. Kapsäkit jatkoivat franseesiaan.

Siinä makasin runneltuna vuoteellani. Kapteenit Erik Hjelt ja W. Mattson auttoivat minut ylös. Nyt alkoivat vaikeat päivät. Olin avuton kuin pieni palleroinen. Ystävälliset kapteenit, puolalainen aatelismies, myöskin käsivarresta rusikoitunut luutnantti Oltarzewsky ja sähköttäjä Saarnio vuoroon minua hoitelivat, panivat illalla makuulle, auttoivat aamulla ylös ja kävivät yöllä kääntämässä kuvettani. Viimeksimainittu mikäli merikivulta kykeni.

Mutta hyvätuulinen olin koko ajan. Eihän se ihminen, joka ei ole sekatyömies, selkää tarvitsekaan. Välipä tällä, onko sitä olemassa vai ei. Kalloni oli ehyt, Jumalan kiitos! Minun työni on vain arvotonta kallotyötä. Mutta yhtä tärkeä kuin ehyt kallo on myöskin sulattava vatsa. Vatsastahan ihmisen onnen tuntu on riippuvainen enemmänkin kuin aivoista.

Vatsani rupesi jarruttamaan arvattavasti ankaran paukun vaikutuksesta. En tarvinnut käyttää hyväkseni Astraean tarjoamia mukavuuksia 3:een vuorokauteen. Vaikka hyvä tuuleni ei siitä ollenkaan kärsinyt, kapteenit arvelivat sittenkin, että sellainen meno teoreettisesti katsottuna oli luonnotonta. Penkoivat apteekkilaatikostaan esille kaikki sellaiset rohdot, jotka ovat omansa antamaan kyytiä ruoansulatukselle. Tuotiin purkillinen lakritsapulveria pöytään. Antoivat valaskala-annoksen suuhuni aivan aamutuimaani. Odotin 3 tuntia sen vaikutusta. Ei minkäännäköistä vaikutusta! Tuotiin lihava, suuri pullo täynnä keltaista risiiniöljyä. Kaadettiin lasiin ensin merimieskahvia, joka on niin väkevää ja mustaa, että sitä en uskaltanut koko matkalla nautita. Join aina teetä. Tämän pikimustan kahvipinnan päälle tyhjennettiin risiiniöljypullo puolitiehen. Nautin sen yhdellä kulauksella. Se maistui vain kahville. — Jos vielä joudun merillä nauttimaan matruusikahvia, tipautan aina risiiniöljyä sekaan. Maku kostuu siitä tuntuvasti. — Odotin taas kolme tuntia. Oli kuin olisin juonut lämmintä maitoa. Kapteenit tekivät toisen samanlaisen lasin, tyhjensivät loput pullosta ja pullon heittivät mereen. Kolmen tunnin kuluttua olin yhtä hyvinvoipa. Kapteenit olivat kauhuissaan ja hakivat englanninsuolaa kaapistaan. Toivat pöytään sanoen: »jollet ole itse isä p—u, niin kyllä tämä tepsii». Taas valaskalaannos tätä katkeraa suolaa. Kolmen tunnin kuluttua en enää istunut salongissa, mutta en ilkeä sanoa, missä vietin 2 tuntia. Nyt kapteenit tahtoivat laskea minut vuoteeseeni, väittäen minun olevan väsyksissä. Mutta siihen en millään ehdolla suostunut. Olin täysin voimissani ja saarnasin salongissa klo $^1/_2$ 2:een asti yöllä.

Olen tämän kertomuksen laatinut vain osoittaakseni, kuinka terveellistä on kalastella sillejä Jäämeren usvassa ja

syödä rasvaisia sillejä. Risiiniöljykin maistuu sen päälle viattomalle ruokaöljylle, jonka vaikutus on vain ± 0.

Rakas, kallis, oma Itämeri otti poikansa vastaan auringolla ja lämmöllä. Norjalaiset vain solvasivat sitä puhumalla sen *suolattomasta* vedestä. Loukkasihan se meitä vähin, mutta täytyi salata harmi. Eihän se nyt sisällä suolaa siinä määrin kuin rasvainen, öljymäinen Jäämeri, mutta eihän sitä saa sanoa suolattomaksi.

Niin saavuttiin illalla 7:n vuorokauden kuluttua Hankoon. Seuraavana aamuna saapui Suomen Lokkikin rantaan. Jos olisin Suomen Lokissa matkustanut, varmaankin selkäni olisi taittunut eikä englanninsuolakaan olisi saanut vatsaani auki. Siis kaikissa tapauksissa erittäin onnellinen ja hauska matka Astraeassa. — Ihmisen täytyy aina lohduttautua jollakin, silloinkin kun lohtua täytyy hakemalla hakea.

Kun saavuttiin Hankoon, saimme kuulla, että S/S Petsamokin oli jättänyt sillikentät ja oli parasta aikaa tulossa kotimaahan. Mukana seurasivat Kalapoika ja Kalatyttö. Ainoastaan Ukko Pekka oli painumassa jonnekin Norjan rannikolle tai Petsamoon. Turha oli siis ollut matkani Astraeassa. Olisin Petsamossakin ehtinyt ajoissa Hankoon. Mutta Petsamon tynnyrit olivat äkkiä täyttyneet viimeistä myöten. Lappu oli siis luukulla, ja oli turha enää värjötellä sumuisella Jäämerellä. S/S Petsamo siis nosti ankkurin ja läksi kauniin ilman vallitessa samoilemaan Hankoon.

Juhlallinen oli vastaanotto Hangossa. Hiljalleen laski laivue rantaan. Juhlallisen verkalleen. Suomen Lokki meni merelle vastaan. Ensin saapuivat sisarukset Kalapoika ja Kalatyttö liputettuina. Liputettuna oli koko laituri. Vihdoin näyttäytyi itse amiraalilaiva S/S Petsamo

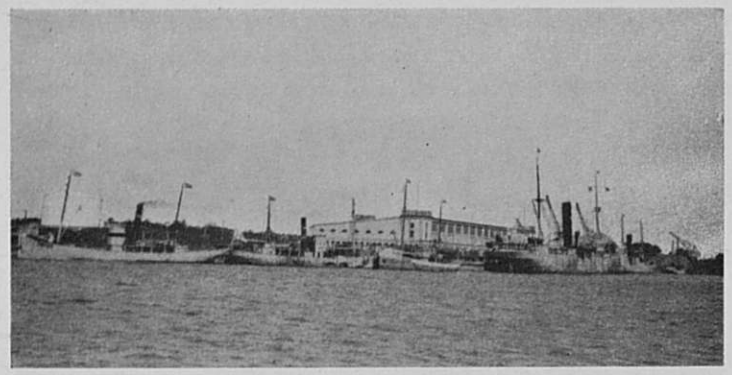

»Siunattu olkohon Sillimme tuoja, Mahtava, mahtava Petsamo.»

vieläkin hitaammin kuin pienet laivat. Oli niin juhlallinen se Petsamon liukuminen sataman laineilla, että teki mieleni laulaa:

Siunattu olkohon
Sillimme tuoja,
Mahtava, mahtava Petsamo j. n. e.

Kansa hurrasi, sillipiiat ja sillipojat roikkuivat kaiteilla. Tervehdyssanoja lausuttiin puolelta jos toiseltakin. Ilo oli ylinnä, sillä olihan retki onnistunut yli odotuksen. Saattaako enempää toivoa kuin että jokainen astia, mikä laivassa oli, tuli takaisin täpöisen täynnä. Täysinä tynnyreinä laskettuna oli saalis 28,000 kpl., mutta kun otetaan huomioon, että oli myöskin puolikkaita ja nelikoita, niin astiain lukumäärä nousee 40,000:een. Taloudellisesti oli siis retki tuottoisa, joten konsuli Elfving saattaa hyvin turvin ajatella jatkoa seuraavina kesinä.

Viimeisenä iltana sillikentillä S/S Petsamon kannella oli 70,000 kg sillejä, joita ei saatu minnekään säilyyn. Yksin puolukkatynnyritkin oli sullottu täyteen.

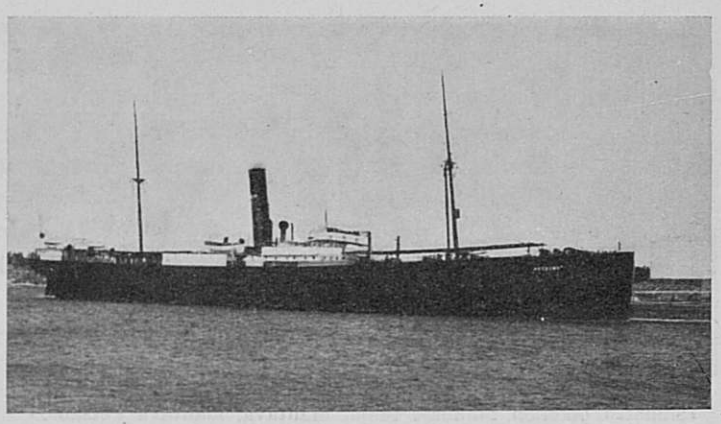

S/S Petsamo kotisatamassa.

Leikillään toiset ehdottivat, että suolattaisiin viimeiset sillit kylpyammeisiin. Toiset taas, että työnnettäisiin sillit savupiippuihin savustussäilykkeiksi. Ehdotuksiin ei kumminkaan suostuttu. Viimeiseksi huoleksi jäi lapioida sillit takaisin mereen. 700 tynnyriä siis mereen! Petsamon onkalot siis tiukkuivat lihavuudesta. Kunhan vain ei Pyhä Pietari siellä ylhäällä tähystystornissaan olisi suuttunut, kun jumalanviljaa näin kevytmielisesti haaskattiin. Antaako hän seuraavaksi kesäksi tämänlaista saalista? Mutta palvotaanhan laivueessa juuri hänen nimeään »Pekkaa»!

Ensimmäisiä, jotka heti Hangosta painuivat kotiaan, oli lentäjäkapteeni V. V. Bremer. Hän laski lintunsa laineille ja pyrähti ilmaan Helsinki päämaalinaan. Bremer teki lentokoneellaan tärkeitä havaintoja sillikentillä. Hän totesi, että ilmasta näkee silliparvia monta vertaa selvemmin kuin laivan kannelta käsin. Mutta myös toinen seikka selveni hänelle ja meille muillekin. Jäämeren aallot ovat liian rajuja, jotta niiltä lentokone kykenisi nousemaan ylös

muuten kuin poikkeustapauksissa. Lentokoneella täytyy olla tuki- ja ankkuripaikka jossakin vuonon tyynessä sopukassa. Sieltä se pääsee aina ylös, sinne se vahingotta saattaa laskea. Ainoastaan sakea sumu saattaa estää tähystysmatkoja.

Tämänkesäinen kalastusmatka toi paljon uusia ajatuksia niin herkälle ja eloisalle liikemiehelle kuin konsuli Elfving on. On luultavaa, että huomiot ja kokemukset seuraavina kesinä johtavat uusiin laitteisiin ja varustuksiin.

Jokamiehen meri Islannin vesillä on nyt lopullisesti vallattu Suomellekin. Siitä saamme olla kiitollisia konsuli Elfvingille, samalla toivoen, että hän yhä edelleen laajentaa valtauksiaan.

SISÄLLYS.

	Sivu
Konsuli H. A. Elfving	5
Lähtö Hangosta 15. 6. 1931. Itämerellä	13
Stavangerissa juhannuksena 1931	24
S/S Petsamo huvittelu- ja ruokailupaikkana	34
Newcastle 27. 6. 1931	52
Islannin rannikolla 2. 7. 1931	59
Islanti = Jäämaa	71
Heinäkuun 11 päivänä 1931	78
Sillin kalastuksesta Islannin vesillä muinoin ja nyt	84
Islannin asutus	97
Jäämerellä 19. 7. 1931	109
Harvinaista miehistöä S/S Petsamossa	118
Islannin mahtavuuden aika	124
Gudrun	132
S/S Petsamon radiossa	143
Paluu Astraeassa kotimaahan	157

Hinta nid. 40 mk, sid. 50 mk.

Mantiede 2

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA
120 100 6229
KIRJANSITOMO
TUKEVA
HELSINKI